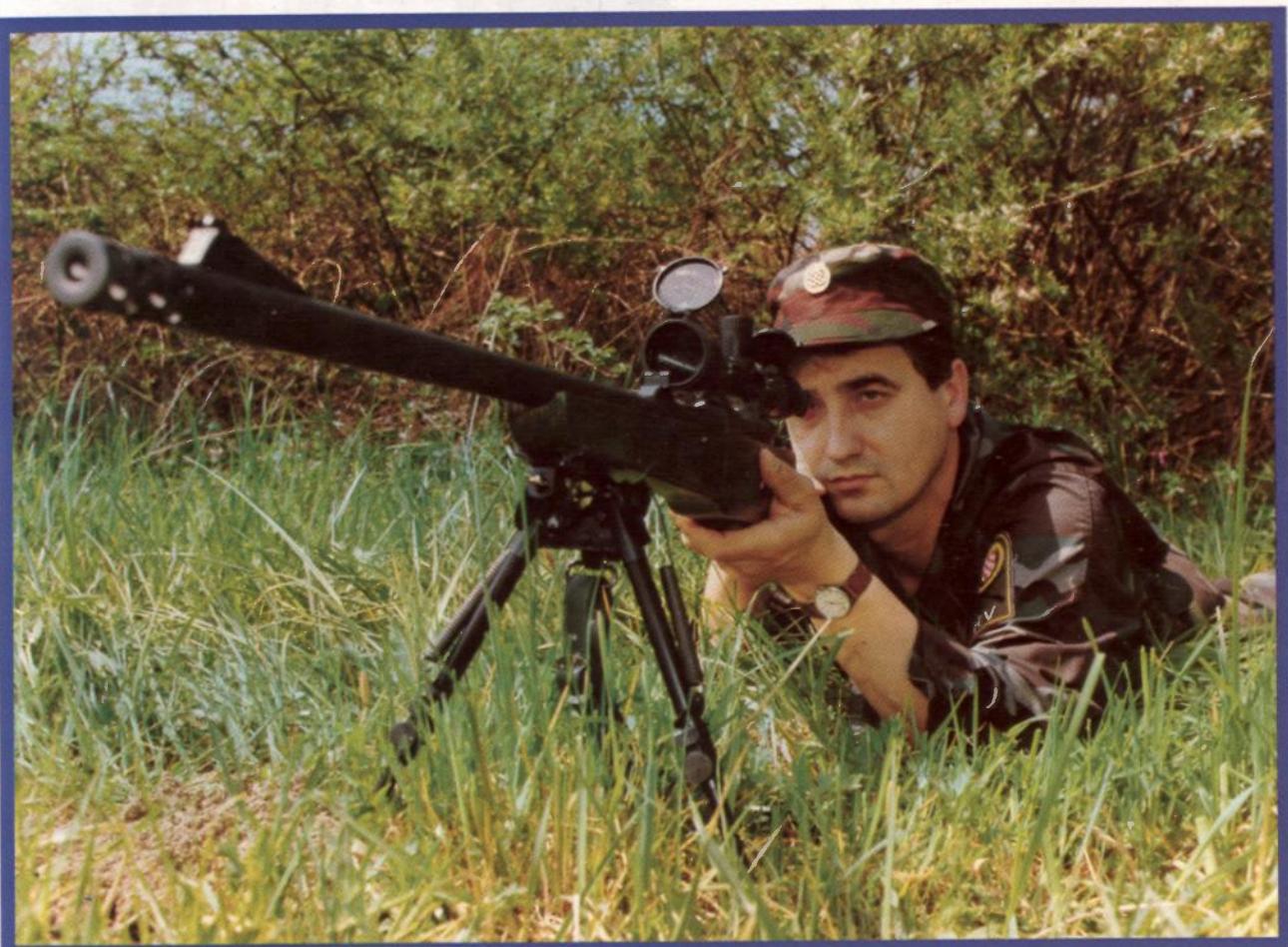

HRVATSKI VOJNIK

Broj 11, Godina II, 8. Svibnja 1992, Zagreb, Cijena 100 HRD

HRVATSKI VOJNIK JE VITEZ POŠTENJA I ČASTI

Razgovor s msgr. Jurajom Jezerincom

RAZLIKOVNI POPIS VOJNIH NAZIVAKA

PRVA HRVATSKA SNAJPERSKA PUŠKA EMM-992

SVE O TENKU ABRAMS M1

VOJNA TEHNIKA

HUSARSKI KAPETAN SREDINA 16. STOLJEĆA

ILUSTRACIJA: VIŠESLAV ARAČA

HRVATSKI VOJNIK

HRVATSKI VOJNIK

GLASILO MINISTARSTVA
OBRANE REPUBLIKE
HRVATSKE

Odgovorni urednik:
brigadir Ivan Tolj

Glavni urednik:
pukovnik Krunoslav Matešić

Izvršni urednik:
Vidimir Raič

Likovni urednici:
Nenad Martić
Tihomir Bajtek

Urednik fotografije:
Stanko Herceg

Uređuje kolegij uredništva

Financije i marketing:
Gordan Bajtek

Adresa uredništva:
Zvonimirova 12, Zagreb

Telefoni: 467-562 467-092   Telefax: 451-852

Dizajn »Hrvatskog
vojnika« i dodatka
Tihomir Bajtek.

Grafičko-tehničko uredjenje:
Grafičko-tehnička redakcija
Hrvatska tiskara KTS

Tisak:
Hrvatska tiskara, Zagreb

Godišnja pretplata 2400HRD

Sve promjene tiraže slati na Vjesnik
Tuzemna prodaja Slavonska avenija
4 tel. 341-256.

Upłata pretplate na račun
TRGOŠTAMPA 30101-601-32111

(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)

Inozemna pretplata: Zagrebačka

banka broj deviznog računa:

30101-620-16-25731-3296911

(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)

Cijene polugodišnje pretplate:

Njemačka 33 DEM, Austrija 234 ATS,

Kanada 26 CAD (avionom 48,90),

Australija 30 AUD (avionom 61,40),

SAD 22 USD (avionom 41,60), Švi-

carska 28 CHF, Nizozemska 37

NLG, Francuska 111 FRF, Švedska

125 SEK, Belgija 680 BEF, Danska

126 DKK, Velika Britanija 11 GBP,

Slovenija 500 SLT, Italija 24700 ITL

Rukopise i materijale ne vraćamo

kazalo

8. Svibnja 1992

ustroj hrvatske vojske

- Seminar o ratnom pravu .....
Vojni sudovi — potreba vremena .....
Brigada u.napadu .....
Vaša će žrtva biti olakšana .....
Branitelji Hrvatske u hrvatskoj diplomaciji .....
Sustavno zbrinjavanje branitelja domovine .....

4
5
6
7
9
10

aktualnosti

- Hrvatski je vojnik vitez poštovanja i časti
Razgovor s msgr. Jurajom Jezerincem .....
Pobjediti ili umrijeti
Obljetnica urote Zrinsko-Frankopana .....
Istrijani na ličkom ratištu .....

11
16
14

vojna tehnika

- Zrakoplov Pucara IA-58 .....
EMM-992, prva hrvatska snajperska puška .....
Ciljnički sustavi za noćno osmatranje .....
Tenk Abrams M1 .....
Bestrzajna protuoklopna sredstva .....
PA puška M 82 AI .....
Dolar za tenk .....

24
28
33
35
39
42
43

magazin

- Dvije varijante springstinizma .....
Jazzeri za Hrvatsku .....
Prljavi igraju prljavo .....
Vojnici divlje zapada .....
Militaria .....
Hrabi hrvatski ratnici .....

48
49
49
50
51
52

Fotografiju na naslovnici snimio Željko Hanich

HRVATSKI VOJNIK

SEMINAR O RATNOM PRAVU

Poštivanje načela humanitarnog prava pokazuje visoku uljudbenu svijest hrvatskog vojnika

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske i Hrvatska vojska organizirali su zajedno s Međunarodnim komitetom Crvenog križa iz Ženeve seminar o ratnom pravu, namijenjen višim časnicima Hrvatske vojske. Seminar je održan od 21. do 23. travnja u Časničkom centru u Zagrebu. Slični jednodnevni seminari bit će održani i u Splitu, Karlovcu i Osijeku.

Na početku rada seminara nazočnima su se obratili general Josip Ignac, general-bojnik dr. Ivo Prodan, te šef delegacije Međunarodnog komiteta Crvenog križa Pierre-Andre Conod. Seminar su vodili Thomas Bollinger, kapetan švicarske vojske i Thomas Rudin, stručnjak za ratno pravo.

Program seminara predstavlja početak širenja poznavanja i promicanja poštivanja načela i pravila međunarodnog humanitarnog prava za sve one koji bi mogli aktivno sudjelovati u neprijateljstvima. Na poštivanju tih načela obvezuje nas Memorandum o razumijevanju, potpisani u Ženevi 27.

studengoga prošle godine pod pokroviteljstvom Međunarodnog komiteta Crvenog križa. Hrvatska vojska je preuzeala sve obveze međunarodnog prava, pa je stoga poštivanje humanitarnog prava stvar reda i stege vojnika. Zbog toga su kao polaznici prve grupe slušatelja odabrani zapovjednici i oni časnici koji rade na obučavanju vojnika.

Cilj međunarodnog humanitarnog prava je obuzdavanje ljudi u vodenju rata, odnosno da se u ratu, ako je već neizbjegljivo, u najvećoj mogućoj mjeri sprječe patnje ljudi. Cilj svakog rata smio bi biti, po osnovnom načelu međunarodnog humanitarnog prava, uništenje odnosno slabljenje vojne snage neprijatelja.

Hrvatska vlast suraduje sa Međunarodnim komitetom Crvenog križa od početka domovinskog rata, naglasio je general-bojnik dr. Ivo Prodan.

Naša vojska se u vodenju rata pridržava svih prihvaćenih dokumenata iako se hrvatski vojnici o njih ogriješe, bivaju kažnjeni. Kako i koliko se neprijatelj

pridržava tih obveza i načela, svakodnevno se uvjeravamo.

Međutim, uz velike napore i pomoć Međunarodnog komiteta Crvenog križa od početka rata je razmijenjeno tri tisuće hrvatskih zarobljenika, a postignut je i dogovor o prekidu sudske procese koje je neprijatelj vodio protiv hrvatskih vojnika.

G. Pierre-Andre Conod je naglasio, između ostaloga, da je održavanje ovog seminaru dokaz o svijesti Hrvatske vojske. Izrazio je želju da poznavanje međunarodnog ratnog prava ostane samo teorija koja se neće imati potrebe primjenjivati u praksi. G. Conod je kazao da se Međunarodni komitet Crvenog križa od početka rata na tlu Hrvatske iz prve ruke osvjeđao o stradanjima i patnjama pučanstva Hrvatske, te da je zadovoljan uskom i plodnom suradnjom Hrvatske i Komitetom.

U saopćenju za tisak Uprave za IPD rečeno je da Međunarodni komitet Crvenog križa nastoji provesti program i s bivšom jugoslavenskom vojskom.

M. K.

OSNOVNA PRAVILA MEĐUNARODNOG PRAVA PRIMJENJAVA U ORUŽANIM SUKOBIMA

1. Osobama onesposobljenim za borbu i onima koje izravno ne sudjeluju u neprijateljstvima treba poštivati život kao i njihov fizički i moralni integritet. U svim okolnostima treba ih zaštititi i s njima postupati humano, ne praveći nikakve razlike.

2. Zabranjeno je ubiti ili ozlijediti neprijatelja koji se predao ili je nesposoban za borbu.

3. Ranjenike i bolesnike treba sakupiti i za njih se pobrinuti ona strana u sukobu u čijoj se ovlasti nalaze. Zaštita također obuhvaća medicinsko osoblje, ustanove, prijevoz i materijal. Zaštitni znak crvenog križa ili crvenog polumjeseca znak je takve zaštite i mora se poštivati.

4. Zarobljenim borcima i civilima u ovlasti suparničke strane treba poštivati život, dostojanstvo, osobna prava i uvjerenja. Njih

se mora štititi od bilo kakva nasilja ili odmazde. Imat će pravo na dopisivanje s obiteljima i na primanje pomoći.

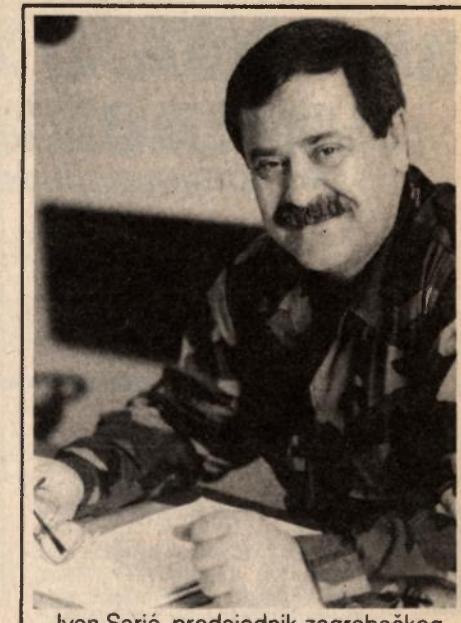
5. Svatko ima pravo na osnovna sudska jamstva. Nikoga se neće smatrati odgovornim za čin koji nije počinio. Nitko ne smije biti izložen tjelesnim ili duševnim mukama, tjelesnim kaznama ili okrutnim ponižavajućim postupcima.

6. Sukobljene strane i članovi njihovih oružanih snaga nemaju neograničeno pravo da biraju metode i sredstva ratovanja. Zabranjeno je upotrebljavati oružje ili ratne metode koje izazivaju nepotrebne gubitke i prekomjerne patnje.

7. Sukobljene strane moraju ujvek razlikovati civilno pučanstvo od borca kako bi se poštijele civilne osobe i imovina. Niti civilno pučanstvo kao takvo, niti civilne osobe ne smiju biti predmetom napada. Napadaji se smiju usmjeravati isključivo na vojne ciljeve.

VOJNI SUDOVI - POTREBA VREMENA

Krajem prošle godine, Uredbom predsjednika Republike, Hrvatska je dobila vojno sudstvo i tužiteljstvo. To se desilo u vrijeme ratnog stanja i neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske. Ubrzo je svaka operativna zona Hrvatske vojske dobila vojni sud. Zanimalo nas je što i kako rade vojni sudovi. To je bio povod za razgovor s Ivanom Sarićem, predsjednikom zagrebačkog Vojnog suda.

Ivan Sarić, predsjednik zagrebačkog Vojnog suda

licu mjesta rješava problem, jer se u našim vojnim sudovima poštuje procedura po Zakonu o krivičnom postupku.

Zagrebačkom Vojnom sudu podnešeno je i dosta zahtjeva za pokretanje istrage protiv zasad nedostupnih počinitelja koji su u bijegu ili na neprijateljskoj strani na privremeno okupiranom teritoriju Hrvatske, a uglavnom se radi o krivičnim djelima oružane pobune. Protiv takvih se raspisuje tjeratice, saslušavaju svjedoci i prikupljaju dokazi kako bi počinoci, čim budu dostupni hrvatskim organima vlasti, završili na sudu. Kod toga je najviše problema s dolaskom svjedoka na raspravu jer ih je većina na ratištu, a dosta predmeta s područja koja su na samoj liniji fronta. Za većinu krivičnih djela vojni sudovi i tužiteljstva još prikupljaju dokaze, a sve je više i svjedoka koji su očevici strašnih zločina pa znaju tko ih je počinio, tako da će vojni sudovi imati sve više posla, a posebno će se, kažu u zagrebačkom vojnom tužiteljstvu, paziti da nekažnjenje ne promaknu »velike ribe«. To se odnosi na neke tzv. prognanike, za koje se zna da su bili na drugoj strani, ali se zbog trenutnog nedostatka dokaza pokušavaju vratiti s lažnim alibijem.

Puno će posla vojna tužilaštva i sudovi imati i u Hrvatskoj vojsci, gdje će energično sprječavati i kažnjavati krade, napade na civile, oštećivanje imovine, napuštanje položaja, neodazivanje na vojne pozive i slična krivična djela. Na vojnim sudovima će, prema najavama, završiti i ratni profiteri, kao i osobe koje su nasilno i neovlašteno useljavale u tude stanove. Sve to dokazuje da još dosta dugo neće prestati potreba za vojnim sudovima.

ŽELJKO BUKŠA

BRIGADA U NAPADU

Pripadnici 148. brigade Hrvatske vojske izveli su taktičku vojnu vježbu s forsiranjem vodene prepreke.

Potmula grmljavina topničkih granata i mitraljeski rafali narušili su tog jutra uobičajeni mir malog moslavačkog sela. Mnoštvo vojnika, u maskirnim odorama Hrvatske vojske, pod punom ratnom opremom, koji su se kretali, u pravcu obližnje rječice, izvalo je nedoumicu mještana. «Što se to dogada?» — pitali su se oni zbumeno. Zar je rat stigao i u njihov miran kraj? No hrvatski ih vojnici umiruju i sa smiješkom objašnjavaju da se radi o vojnoj vježbi.

I zaista toga su dana pripadnici 148. brigade Hrvatske vojske održavali vježbu brigade u napadu torsiranjem vodene prepreke. To je bila prva takva vježba Hrvatske vojske. Zapovjednik

148. brigade, gospodin Tomislav Jantol, ocijenio je vježbu vrlo uspješnom. Ostvareni su planirani zadaci, a najvažniji dio vježbe, forsiranje rijeke, izveden je na inače neuobičajen način. Name, u tu operaciju su uključene i jedinice koje planom nisu bile predvidene za prijelaz preko rijeke. Naravno, nije se radilo o grešci, već o simuliranju stvarnih i nepredvidivih uvjeta koji se pojavljuju u ratu. Istoč su dana pripadnici 148. brigade položili svečanu prigru u naznačnosti generala zbora Martina Špegelja.

Kroz razgovor s gospodinom Jantolom, inače sveučilišni profesorom, doznačemo nešto o povijesti brigade. U jesen prošle godine u zagrebačkom naselju Trnje formirana je 148. brigada Hrvatske vojske. Zovu je i Trnjanska iako u svom sastavu ima boraca iz cijelog Zagreba. Borbeni put, brigada je započela držanjem obrambenih položaja uz rijeku Kupu, od Pisarovine do Lijevih Štefanki. Bila je napadana od strane okupatorske vojske i četnika, ali je i uzvraćala vatru. Uništeni tenk, bunker i mitraljesko gnijezdo najbolji

su pokazatelji njene uspješnosti. Krajem siječnja 1992. godine brigada nastavlja borbeni put na području Moslavine.

Unatoč krhkcom primirju i kratko-trajnom predahu, rat još traje. Vrši se svakodnevna obuka, ali i taktički opsežne vježbe. Posljednjih tijedana, u okviru OG Sisak, borci brigade zapošljaju vlastitu zonu odgovornosti. Iako je primirje, pale su i prve žrtve.

Brigada je izvršila disciplinirano i šutljivo dobiveni borbeni zadatak, bez javne prezentacije, naglašava njen zapovjednik. Tijekom boravka na svim područjima svog djelovanja, uspostavljen je izuzetno korektan odnos spram lokalnog pučanstva i civilnih vlasti. Jedna od glavnih odlika brigade, koju ponosno ističe gospodin Jantol, je disciplina i samozajnost. Zanimljiv je podatak da u brigadi ima i relativno visok postotak Srba, od kojih se pojedini ističu na zapovjedničkim dužnostima.

Poznato je da je veliki broj hrvatskih intelektualaca dobrovoljno uzeo oružje u ruke i otišao u borbu. Ipak zanima nas kako se sveučilišni profesor snalazi na zapovjedničkoj dužnosti Hrvatske vojske. Prema osobnom uvjerenju i iskustvu gospodina Jantola, nema suprotnosti između civilnog i vojnog poziva. »Puška koja zamjenjuje olovku ima puno etičko opravdanje. Hrvatska je žrtva agresije i ovo je opravdani rat. Ja sam samo dobrovoljac koji, kada je to moguće, uredno obavlja obvezu profesora Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, kaže dr. Jantol.

SINIŠA HALUŽAN

USKRS NA HRVATSKIM RATIOŠTIMA

Uskrsni pondjeljak 1992. godine. Posjećujemo borce na banjiskom ratištu. Na putu do prvi borbenih linija misli nam se vraćaju godinu dana unazad. Plitvička jezera, prvi sukob i prva žrtva domovinskog rata...

Godinu dana kasnije, kada su se tamni oblaci rata nadvili nad cijelom Hrvatskom, kada Hrvatska oplakuje svoje poginule, ranjene i progname, deseci tisuća boraca proslavilo je Uskrs na borbenim položajima. Rijetke crkve, duž linije ratišta, koje su ostale neostecene, organizirale su Uskršnje slavlje za svoje borce. Tako su i pripadnici 102. brigade Hrvatske vojske dočekali svoj prvi, a vjeruju i posljednji, ratni Uskrs. Darežljivi domaćini darovali su vojnicima tridesetak

sunki i nekoliko stotina jaja. Sva hrana, uključujući i odojka kupljenog vlastitim doprinosom, posvećena je u obližnjoj crkvi. Borcima Sisačko-banjiskog područja, obratio se Uskršnjom porukom i čestitkom i uzočiti gospodin Kardinal Franjo Kuharić. U poruci, između ostalog, on poručuje: »Svim braniteljima na vašem i drugim bojištima diljem Hrvatske čestitam i želim sretan Uskrs. Uskrs se slavi u duši. Kad prijete nesilu i smrt, u Uskrštu otkrivamo svjetlost i nadu. Veliki petak nije zadnja riječ. To je Uskrs. On je novi početak, novi život i nova sloboda...«

Istoč su dana postrojbe 120., 161. i 162. brigade Hrvatske vojske, kao i postrojba Mješovitog topničkog diviziona, položile svečanu prisegu. U naznačnosti zapovjednika bri-

gada OG Sisak i Banija, nakon svečane prisegе, u crkvi Svetе Marije Magdalene održano je svečano euharistijsko slavlje koje je predvodio pomoćni biskup zagrebački, preuzevšeni gospodin Juraj Jezerinac.

S. H.

VAŠA ĆE ŽRTVA BITI OLAKŠANA

U Zagrebu je osnovan Savez hrvatskih vojnih invalida domovinskog rata

Skupina vojnih invalida domovinskog rata koja se liječi i rehabilitira u jednom od zagrebačkih medicinskih centara pokrenula je akciju osnivanja vlastite organizacije. Nakon priprema održana je 25. travnja u Domu Hrvatske vojske osnivačka skupština, kojoj su pored oko četiri stotine utemeljitelja bili naznačni predstavnici vlasti, te političkog i društvenog života Hrvatske.

Kao izaslanik predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana prenosim vam njegove pozdrave i obećanja da će učiniti sve као predsjednik i kao čovjek da vaša žrtva буде olakšana i da se što prije uključite u normalan život, rekao je ministar obrane Republike Hrvatske Gojko Sušak. Ministarstvo obrane, Vlada i hrvatski narod, nastavio je ministar Sušak, učiniti će sve da vaš doprinos borbi za slobodu domovine буде plaćen ne samo materijalno nego i našom ljubavi. Dajte nam zaduženja, tražite sve što trebate da sebi olakšate život, zaključio je g. Sušak.

Dragi borci, obratio se naznačnima generali Zbora Antun Tus, vi ste sebe utkali u izgradnju slobodne i nezavisne Hrvatske i teško je pronaći prave riječi zahvalnosti koje smo vam dužni uputiti. U ime Glavnog stožera hrvatske vojske obećavamo da ćemo učiniti sve što možemo da vam svima omogućimo potpuno uključenje u život.

Pomoćnik ministra unutarnjih poslova Republike Hrvatske Željko Tomljanović podsjetio je da je većina vojnika započela borbu za oslobođenje u sastavu postrojbi MUP-a. Uime svih pripadnika policije izrazio je zahvalnost svima koji su stradali i naglasio da se policija trudila uvijek biti s vojskom pa tako i danas ostaju s onima koji su stradali.

Saborska zastupnica gda Gordana Turić obratila se hrvatskim vojnicima koji su stradali posebno toplo i nadahnuto: »Ako vas kada uhvati malodušje, nemojte dopustiti da vas shrva. Sjetite se da vas je Bog dao za ovu povijesnu ulogu. Vi ste poruka Božja, nadahnute za djecu, vi ste suze hrvatskih majki. Svojom žrtvom stavili ste potpis na povjelu hrvatske državnosti.«

Još je mnogo gostiju uputilo stradalim vojnicima iskrene riječi zahvale, ljubavi i ohrađenja, te obećanja za pomoć u uključivanju u život.

Skupština je nakon pozdravnih govorova nastavila s radnim dijelom. Usvojena su Pravila po kojima je ova organizacija službeno dobila ime: Savez hrvatskih vojnih invalida domovinskog rata, odnosno krάće HVIDR-a. To je dobrovoljna i izvanstranač-

ka organizacija, čiji znak će biti stilizirana invalidska kolica prekrivena automatskom puškom na kojoj je državni grb Hrvatske.

Zadaci saveza

Zadaci organizacije hrvatskih vojnih invalida su:

- zaštita i zakonska regulacija socijalne i pravne zaštite,
- sudjelovanje u radu državne komisije za pronađavanje i kažnjavanje ratnih zločinaca, zločina i ratnih profitera,
- konačno oslobođanje svih okupiranih teritorija države Hrvatske,
- učvršćivanje i obrana hrvatske države poštivanjem ustavnosti i zakonitosti,
- predlaganje unapređenja u časnike i dočasnike svih članova HVIDR-a koji su to zaslužili,
- osiguranje uvjeta za reprofesionalizaciju i prikladno zapošljavanje,
- zastupljenost u državnim organima,
- osiguranje uvjeta za aktivno sudjelovanje u svim vidovima društvenog i političkog života,
- promicanje tjelesne kulture (sport i rekreacija) sa ciljem unapređenja opće sposobnosti invalida,
- pružanje stručne i druge pomoći podružnicama HVIDR-a.

Najviše tijelo HVIDR-a je Sabor, kojeg čine delegati podružnice koje će biti osnovane u općinama, odnosno županijama, ovisno o broju članova. Zadatak Izvršnog odbora, koji broji 21 člana, je predlaganje i provođenje programa i plana rada. Predsjedništvo, koje se sastoji od predsjednika i dva dopredsjednika, je operativno-kolegijalni organ. Jedini profesionalac u ovom Savezu bit će za sada tajnik, dok će svi ostali raditi volonterski. Sjedište Saveza bit će u Galovićevoj 10 u Zagrebu, prostoru koji je za potrebe organizacije uređio i opremio Ministarstvo obrane.

HVIDR-a će ostvarivati prihode od članarine, darova, legata, dobrovoljnih priloga i drugih izvora. U sklopu prostora u Galovićevoj bit će ostvaren manji ugostiteljski objekt

Početna sredstva Savez je već dobio i to na samoj Skupštini. Ortoped dr. Dobrović iz New Yorka darovao je u ime tamo osnovanog fonda za pomoć ratnim vojnim invalidima kojima su potrebne proteze tisuća američkih dolara. HVIDR-a je i prije svog službenog osnivanja, na Veliki Petak, dobila od radnika »Montmontaže« u Njemačkoj ček na 10.000 DEM.

Nakon radnog dijela Sabora za sve naznačne je održan zabavni program.

MIRJANA KURETIĆ

203 MM ZA HRVATSKU

Hrvatski su topnici vrlo brzo ovladali teškim dalekometnim oruđima

Iako smo prije nekoliko mjeseci o ovakom oružju mogli samo sanjati, ubrzo smo se toliko uvježbali da gadamo puno bolje od protivnika koji ga imaju već godinama, kažu naši topnici koje smo posjetili na vatrenom položaju haubica promjera 203 milimetra. Nakon višecijevnog raketnog bača »Orkan« to je oružje s najvećim kalibrom na cijelom hrvatskom ratištu.

Okakvom se oružju radi dovoljno govore podaci da je svaka od tih impozantnih i zastrašujućih haubica koje je bivša JNA još pedesetih godina dobila od Amerikanaca teška 17 tona. Iz njihove cijevi na udaljenost od 17,8 kilometara bez problema izljeće 90 kilograma teški projektili koje mnogi s razlogom uspoređuju čak i s avionskim bombama. Nije ni čudo, kada se zna da im je ubojito djelovanje 60 metara u krug. Stručnjaci kažu da suvremenije haubice manjeg kalibra s maksimalnim barutnim punjenjem imaju i veći dolet ali su zato njihove granate puno manje razornije.

Riječi naših topnika o njihovoj preciznosti potvrdio nam je zapovjednik Božidar, dokazujući to podacima o brojnim uništenim neprijateljskim vozilima, bunkerima, skladištima municije i zaustavljenim neprijateljskim napadima. »Za nas se, zaista, može reći mi gadamo, a ne samo pucamo, pa gdje padne, kao što to nerijetko rade oni s druge strane, kaže Božidar. Jasno je koliko pomoći i preciznost takvih topnika ulijeva pouzdanje i sigurnost ostalim borcima.

Njegova postrojba već je mjesecima na ra-

tištu po Hrvatskoj, a posebno su dobre uspjehe postigli na bojištima oko Karlovca. Cesto mijenjaju vatrene položaje kako ih ne bi otkrilo neprijateljsko zrakoplovstvo ili topništvo. Ali, da su šanse za to ionako minimalne uvjerili smo se i sami jer smo dolazeći na vatrene položaj unatoč veličini haubica tek u posljednjem trenutku primijetili da smo već stigli. Ogorome haubice su, naime, vrlo vješto ukopane i maskirane granama i zelenjem pa se i iz blizine vide samo vrhovi cijevi dok ih je iz malo veće udaljenosti gotovo nemoguće primijetiti. Zato ih neprijatelj, unatoč brojnih zrakoplovnih izviđanja, zasad nije otkrio pa su oko njih na tom vatrenom položaju samo ponekad padale žalutale granate.

Haubicama su se »opskrbili« u preuzetim vojarnama bivše JNA, a kako nije bilo vremena za mirnu obuku organizirali su je na frontu – u pauzama između dvije bitke. Unatoč tome i činjenici da su lafeti (»noge« haubice) teški nekoliko tona, nije bilo ozlijedenih, napominje zapovjednik koji se i ranije u rezervi bivše JNA »družio« s takvim haubicama. Ubrzo su nabavili tablice gadanja i dva mala Toshiba kompjutora za izračunavanje koordinata za paljbu što je neprijatelj brzo osjetio nakon što su ubojito projektili iznenada poceli padati po njihovim položajima na prvoj liniji fronte. U početku su neprijatelji bili iznenadeni, jer nisu znali da Hrvatska vojska ima takvo ubojito oružje, ali sada i te kako vode brigu o našim haubicama. Utjerale su im strah u

kosti pa najčešće samo iz sigurne udaljenosti tuku po već srušenim selima. Jer, čim pridruži, našim topnicima treba svega nekoliko minuta da otvore vatru. A, gdje padne granata od 203 milimetra tu više ni trava ne raste! – kažu ponosno.

Da su spremni za najžešće bitke, dokazuju i dobro skriveni brojni projektili i jaka vožila pomoci kojih vrlo brzo mogu haubice prebaciti na sljedeći vatreni položaj. »Još prije posljednjeg primirja, bili smo spremni krenuti prema jugu u oslobađanje Banje i ostalih privremeno okupiranih dijelova Hrvatske«, dodaje Božidar. Ali ukoliko to ne uspije mirovnim snagama Ujedinjenih naroda spremni su da kada god to bude trebalo krenu u izgon neprijatelja. Domet njihovog oružja je toliki da već sad, bez problema, mogu s nekim vatreñim položajima, po potrebi, gadati neka od glavnih neprijateljskih uporišta, kao što su Petrinja, Glina, Knin i ostala.

Preko zime nismo imali skoro nikakvih problema zahvaljujući i velikoj pomoći okolnih mještana koji su nam osiguravali sve potrebno, od smještaja u njihovim kućama i vikendicama do motornih pila i ostalog potrebnog alata, pričaju nam topnici: Mario I I, Krešo, Linčina, Doni, Vinko, Tasmanac, Dino, Tata, Big Žac, Željko i ostali. Zapovjednik im je inžinjer telekomunikacija, a u postrojbi imaju i fotoreportera, tehnologa, radnika, programera, konobara pa čak i jednog buregdžija Albanca, koji ih nerijetko, zahvaljujući rodbinskoj i prijateljskoj pomoći, opskrblije i svježim burecima.

ŽELJKO BUKŠA

BRANITELJI HRVATSKE U HRVATSKOJ DIPLOMACIJI

U stvaranju hrvatske države mnogo je novih poslova koji se moraju obaviti. Jedan od njih je stvaranje diplomatske službe koja će u inozemstvu predstavljati našu državu. Koga odabrat na te vrlo osjetljive i važne poslove i kakvi to kadrovi moraju biti upitali smo za sigurno najkompetentniju osobu – pomoćnika ministra inozemnih poslova dr. Miomira Žužula.

Dr. Miomir Žužul idealnog hrvatskog diplomatu predstavlja kao čovjeka koji posjeduje visoki stupanj opće kulture i opće inteligencije, dobro obrazovanog koji odlično poznaje vlastitu državu, njenu povijest, civilizaciju i kulturu te da se zna ponašati u najrazličitijim situacijama. Osoba koja će obavljati taj posao mora poznavati i svjetsku kulturu, svjetsku povijest i civilizaciju, političke odnose i u svakom slučaju mora poznavati svjetske jezike. Naše ambasade, odnosno konzularna predstavništva, bit će mala jer smo se

odlučili na kompromis između naših stvarnih mogućnosti i potreba. To znači da neće biti striktnih diferencijacija u poslovima. Zajedničko i najvažnije bit će za sve koji će raditi: predstavljati Hrvatske.

Naša diplomatska predstavništva imaju dvostruku funkciju. Ona predstavljaju Hrvatsku kao samostalnu državu u svijetu, a s druge strane i naše ljudi koji žive u tim zemljama.

U opredjeljenju da li se odlučiti za zapošljavanje onih koji su taj posao razine obavljali pa ga prema tome znaju, ili za ljudi koji će raditi na novi način, a trenutno to ne znaju, odlučeno je da budu novi kadrovi. Javljaju se kao kandidati i ljudi koji su nekada radili u jugoslavenskim diplomatskim predstavništvima i među njima se nade malo ljudi koji bi se jednakobrazno snašli u toj vrsti posla. Naravno da bi takvi kandidati morali posjedovati sve one značajke i znanja koja su postavljena u Ministarstvu inozemnih poslova.

M. K.

MINISTARSTVO INOZEMNIH POSLOVA REPUBLIKE HRVATSKE UPUĆUJE POZIV

svim građanima Hrvatske zainteresiranim za rad u diplomatskim predstavništvima Republike Hrvatske.

Minimalni uvjeti zajavljivanja na poziv, osim osvjeđenočenog dobrovoljnja, dobro poznavanja najmanje jednoga svjetskog jezika, odgovarajuća stručna spremna (srednja stručna spremna za administrativno i tehničko osoblje, a visoka za konzularno i diplomatsko), iskažani natprosječni rezultati i ugled u dosadašnjem radu i životu primjeren stupanj opće kulture, te sposobnost komuniciranja i rada s ljudima.

Od kandidata se očekuje da oni vlastitim sposobnostima, obrazovanjem i stručnošću mogu dobro obavljati povjerene im poslove, te da kompletnim psihofizičkim odlikama i karakterim osobinama mogu na zadovoljavajući način, predstavljati Republiku Hrvatsku. Prijaviti se mogu sve osobe koje imaju hrvatsko državljanstvo, bez obzira da li žive u Republici Hrvatskoj ili inozemstvu.

Prijavljeni, kandidati, za koje se, na temelju životopisa i preporuke, može pretpostaviti da ispunjavaju navedene uvjete, bit će pozvani na razgovor i testiranje, koje će uključivati provjeru: znanja stranog jezika, stručnosti, sposobnosti, te općeg obrazovanja i kulture.

Poziv je otvoren trajno, a izbor kandidata obavljat će se povremeno, ovisno o potrebama. Prijave se šalju na adresu: Ministarstvo inozemnih poslova, Sektor za kadrove, Visoke 22, 41000 Zagreb, Hrvatska.

Prijavi je neophodno priložiti sljedeće:

1. životopis (curriculum vitae) napisan na jedno do dvije kartice;
  2. dokaze o stručnoj spremi;
  3. imena i adrese najmanje dvije ugledne osobe koje mogu preporučiti kandidata;
- Napomena: PREPORUKE SE NE ŠALJU UZ PRDAVU

SUSTAVNO ZBRINJAVANJE BRANITELJA DOMOVINE

Hrvatska priprema međuresorni projekt
radne socijalizacije nezaposlenih
pripadnika Hrvatske vojske

Cjelovita organizacija prihvata, smještaja, zbrinjavanja, rehabilitacije, osposobljavanja i zapošljavanja nezaposlenih pripadnika Hrvatske vojske nakon demobilizacije, te ranjenika – invalida domovinskog rata, bila je tema sastanka na razini različitih ministarstava, održanog 22. travnja u Ministarstvu obrane, koje je koordinator ovog posla.

Načelnik Personalne uprave Hrvatske vojske pukovnik Mišo Munivrana i dr. Vlado Kolesarić, voditelj projekta informirali su naznačene o ostvarenju dogovora i zaključaka koji su u nešto užem sastavu usvojeni početkom ožujka ove godine.

U vrlo aktualno rješavanje problema zapošljavanja demobiliziranih pripadnika Hrvatske vojske i onih koji su iz domovinskog rata izšli kao invalidi uključena su gotovo sva ministarstva, te velik broj ustanova, institucija, odjela, stručnjake i grupe.

Konstatirano je da je mnogo od dogovorenoga krenulo u operacionalizaciju ali da treba aktivnosti usmjeriti u većoj mjeri na invalide koji su završili rehabilitaciju i koje sada treba zbrinjavati ukoliko se nemaju kamo vratiti i zapošljavati ih. Istovremeno treba brinuti i o njihovim obiteljima.

Što se tiče demobiliziranih vojnika, koje također obuhvaća ovaj program, i o njima se istovremeno vodi briga, posebice o onima koji nemaju zaposlenja a niti smještaj.

Nakon izlaganja predstavnika dvanest ministarstava te različitih ustanova, prihvaci su konkretni zaključci i zaduženja. Mi-

nistarstvo obrane i Ministarstvo rada, socijalne skrbi i obitelji osiguravaju privremeni smještaj za one ranjenike odnosno invalide kojima je završen medicinski tretman u bolnicama ili lječilištu a nemaju osiguran smještaj. Za njih će biti osigurana skrb za vrijeme privremenog smještaja.

Obrazovne ustanove i centri za profesionalnu rehabilitaciju obavljat će dokvalifikaciju i prekvalifikaciju, te osposobljavanje invalida, prije čega će zdravstvene komisije ocijeniti njihovo preostalo radnu sposobnost. Zavod za zapošljavanje već je započeo profesionalnu pripremu demobiliziranih vojnika i profesionalnu rehabilitaciju invalida domovinskog rata. Za taj posao je osigurao kadrove i materijalna sredstva. No, potrebna je izrada ažurnih kadrovskih potreba na razini Hrvatske i na regionalnim razinama.

Osim kvotnog zapošljavanja invalida uvest će se olakšice za zapošljavanje invalida za one gospodarske i druge subjekte koji će ih zapošljavati i to

kroz povoljnije kredite te porezne i carinske olakšice dok će za one koji neće htjeti zapošljavati invalida primjenjivati restriktivne mjeru. Na sastanku se čulo kako su se mnogi obrtnici izjasnili za zapošljavanje invalida dok u javnim poduzećima je to u manjoj mjeri izraženo.

Glede zapošljavanja ove obje skupine potrebno je utvrditi kadrovske potrebe na razini cijele Hrvatske i na razini regija. No, to

se može samo na osnovi programa gospodarskog razvitka i obnove, koji također još nisu izrađeni.

U programima povratka prognanika mora se predvidjeti i razraditi dinamika povratka invalida domovinskog rata vodeći pri tome računa i o njihovom smještaju i zapošljavanju.

Svi invalidi domovinskog rata moraju imati jedinstven tretman, jednak prava i jednake mogućnosti liječenja i profesionalne rehabilitacije, bez obzira da li se radi o pripadnicima Hrvatske vojske. Ministarstva unutrašnjih poslova ili ostalim građanima.

Sva sredstva za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida trebala bi se koristiti iz jedinstvenoga fonda koji će solidarno podupirati Republiku Hrvatsku. Svi ranjenici – pripadnici Hrvatske vojske tretiraju se kao pripadnici Hrvatske vojske, sve dok ne budu profesionalno osposobljeni i zaposleni, predlaže Ministarstvo obrane, koje će i nadalje brinuti o cijelokupnom tijeku rehabilitacije i resocijalizacije.

Postoji velik broj problema koji se javljaju u praksi zbog mnoštva zakonskih propisa koji se odnose na prava invalida domovinskog rata. Stoga je dogovoreno da se odmah formira grupa pravnih stručnjaka – eksperata koja bi izučila sve zakonske propise i suradivala sa svima koji brinu o invalidima. Predloženo je, što je najbolje rješenje, da se donese jedan zakon koji bi jedinstveno regulirao prava invalida i ovu problematiku.

MIRJANA KURETIĆ

HRVATSKI JE VOJNIK VITEZ POŠTENJA I ČASTI

Razgovor s msgr. Jurajem Jezerincem,
pomoćnim biskupom zagrebačkim, ravnateljem
duševišta za Hrvatsku vojsku

i oni vjernici. Postoji velika opasnost da nam »plave kacige« donesu AIDS. Pojavi li se ta bolest u Hrvatskoj, biti će to katastrofa ravnova ovom ratu. Nadam se da će nadležni poduzeti najoštire mjere u njezinom sprečavanju. U tom bi smislu značajnu ulogu mogli odigrati i hrvatski vojnici koji su, ne samo čuvari hrvatskih granica, nego i poštene i čestitosti svih građana Hrvatske.

HV: Kad čujete izraz »hrvatski vojnik« kako ga Vi zamišljate, a kakav bi on trebao biti danas?

Poznato je da taj pojam uključuje u sebi sve što je plemenito i lijepo, barem se takvim pokazao u povijesti. Tu spada u prvom redu, ljubav prema Domovini i svome narodu, te spremnost da ga se brani po cijenu vlastitog života. Kad je riječ o »hrvatskom vojniku« te kako ga zamišljam, moje riječi najbolje potvrđuje nedavni slučaj jedne učiteljice koja se spasila zahvaljujući hrvatskom vojniku. Ona je po nacionalnosti Srpskinja. Htjela se izvući iz mesta u kojem su se vodile borbe, zamolila je svoga oca koji je u četnicima da je izvuče. On se na sve moguće načine izgovarao da joj ne može pomoći. Slično je postupio i njezin brat. Ona se ipak spasila zahvaljujući hrvatskom vojniku, koji joj je pri izvlačenju rekao da je on tu da brani, a ne da ubija. To je

HRVATSKI VOJNIK

ostavilo duboki dojam na nju, to je slika slavnih hrvatskih branitelja časti i života. Eto tako ja zamišljam „hrvatskog vojnika“. Hrabrog, poštenog, spremnog na svaku žrtvu, to je vitez poštovanja i časti.

HV: Osnovano je vojno kapelanstvo. Kada će ono početi u potpunosti djelovati?

— Samim priznanjem Hrvatske od strane Svetе stolice ne znači da su u isto vrijeme riješena sva pitanja, pa je tako i sa Vojnim Vikarijatom. On još nije službeno uspostavljen, a to čini Svetu stolicu u dogovoru sa dotočnom državom. To ne znači da crkva u ovim našim okolnostima ne djeluje i ne pruža svoju duhovnu pomoć. Dapače, sa zadovoljstvom mogu reći da se uključio veliki broj svećenika, poglavilo župnika, kako bi pružali duhovnu pomoć našim braniteljima. Ima svećenika koji su zaduženi samo za vojnike, o čemu povremeno obavijestava i naš tisak, kako crkveni, tako i drugi. Mi smo još u ratu pa nastojimo prema okolnostima i mogućnosti koliko-toliko pomoći našim braniteljima kako ne bi bili prikriveni za duhovnu pomoć. Kad već govorimo o tome, preporučamo našim vojnicima, a nadamo se da će i pretpostavljeni u vojski omogućiti, osobito nedjeljom, da vojnici mogu sudjelovati u nedjeljnoj svetoj Misi. Svećenici, redovnici i redovnice, molitvene skupine osobito su se iskazali u duhovnoj skrbi za hrabre branitelje. Rezultat toga su tiskani prigodni molitvenici, sažeci Vjerovanja i slične brošure. To potvrđuju i djelom stalnim posjetama ranjenim braniteljima. U tome nam svima primjer daje naš nadbiskup kardinal Franjo Kuharić.

HV: Crkva u Hrvata ima teškoća zbog manjka svećenika. Kako uspijevate odvojiti svećenike za vojne dušebržnike, kada i onako imaju puno obveza, osobito ove godine kada moraju ići u škole kao vjeroučitelji?

— Problem svećeničkog zvanja kao i prisutnost svećenika u životu Crkve već je dulje vremena aktualan. Dakako da zato dosta trpi i pastoral. No, u trenutku činimo sve kako bismo izšli u susret našim vojnicima, budući da su i oni vjernici, pa ih ne možemo mimoći dok su u vojski. Potrebno je rasporediti svećenički posao da se koliko-toliko pokrije cijelo područje i potrebe pa tako i kada je riječ o vojnicima kako bi oni svoju obvezu prema Domovini i svom narodu obavili časno, u duhu hrvatskog vojnika koji uključuje u sebi

vrijednosti koje su općeljudske, kao što su čestitost, dobrota i plemenitost te zauzetost za sve što je veliko, plemenito i sveto.

HV: Da li masovno nošenje krunice hrvatskih vojnika tumačite kao potrebu za nekom nadnaravnom zaštitom ili je ona dokaz želje za jednom dubljom osobnom vjerom nakon vladavine komunizma koji je išao za tim da uništi vjeru u dušama ljudi?

— Činjenica je da je krunica postala zaštitni znak hrvatskog vojnika. Naime pojавu krunice ne nalazimo niti kod jedne vojske u svijetu. Svakako da je ovo posebni fenomen kojemu valja ozbiljnije pristupiti, a koji je nastajući

spontano očito izišao iz unutrašnjih motiva naših branitelja, nanetrut od bilo koga, a najmanje od crkve. Mnogi su vojnici to sami protumačili rekvazi da se hrvatski narod našao u ovoj situaciji sličnoj biblijskoj borbi Davida i Golijata. Toj čvrstoj vjeri u Boga i njegovu zaštitu imamo zahvaliti za tolike dosadašnje pobjede. To je objašnjenje zašto vojnici nose krunicu kao najdraži predmet uz sebe. Činjenica da je počelo rasti zanimanje za vjeru može se tumačiti i čestim situacijama u kojima se vojnici nalaze između života i smrti, onda oni postavljaju sebi temeljna i najvažnija pitanja smisla života, i pitanja o vječnosti koja se pretvaraju u spontanu molitvu.

HV: Zašto se pravoslavna crkva poštuje u ovom ratu kao da je gluha na sve što se događa? Da li je rat u Hrvatskoj vjerski rat?

— Za ponašanje Pravoslavne crkve u ovom ratu trebalo bi više pitati njezine predstavnike. Istina je da javnih prosvjeda protiv zločina izvršenih u Hrvatskoj i nad hrvatskim narodom nije bilo, a imali smo prilike čuti preko TV Beograd da Pravoslavna Crkva podržava rat, poistovjećujući se na taj način sa službenom politikom Miloševića. Ako neka Crkva želi biti prava Kristova Crkva koja svjedoči, ne bi se smjela poistovjećivati s postojećom vlašću. Ona uvjek mora biti kvasac u svakom društvu. Ne može se reći da je rat u Hrvatskoj, vjerski. Dapače, što se tiče ekumenizma između Katoličke i Pravoslavne Crkve on se nastojao stalno podržavati. Zahlađenje je uslijedilo nakon agresije velikosrba na Hrvatsku zajedno s bivšom YU armijom koja je podržavala tu agresiju, i stavila se otvoreno na stranu Miloševićeve politike. To je bio razlog da je i Sveti Otar reagirao. Crkva, odnosno Papa nije reagirao u slučaju Hrvatske jer se radi o Hrvatima, nego zato jer su bila pogažena osnovna ljudska prava u Hrvatskoj. On bi jednako tako reagirao da su ta prava pogažena negdje drugdje.

HV: Kako će se organizirati rad Crkve u Hrvata na području bivše Jugoslavije s obzirom da se radi na osnivanju novih Biskupske konferencije koje bi zamjenile dosadašnju koja je pokrivala cijelo ovo područje?

— Nastankom novih država Sveti Stolica će urediti odnose s novim državama, kao što to rješava sa svakom drugom državom. Kako će to konkretno biti riješeno na području bivše Jugoslavije stvar je svete Stolice. Još uvjek traje rat, a u jednom ratu kao što je ovaj, ne može se odmah sve riješiti. Tako važne državničke stvari rješavaju se u miru. U svakom slučaju, Crkva je zainteresirana da se ti odnosi što prije riješe na obostranu radost, a u prvom redu na dobro vjernika, kako bi mogli mirno ispovijediti svoju vjeru i po njoj živjeti neometani.

HV: »Plave kacige« dolaze u Hrvatsku. Da li se naša Crkva sprema pružiti im vjerske usluge kao što su Sveta Misa, ispovijed, itd.?

— Na blagdan Sv. Petrika, 17. ožujka ove godine, našla se veća skupina Europskih promatrača na Sv. Misi u Zagrebačkoj katedrali, koja je služena na njihovu molbu. To su časnici koji su sada na dužnosti u našoj Domovini. Svetu Misu služio je biskup Kokša. Bilo je to lijepo sveđočanstvo njih kao vjernika koji ne zanemaruju svoje vjerske dužnosti. To je samo mali primjer u ko-

jem se vidi spremnost naše Crkve koja će, prema svojim mogućnostima, pružiti duhovnu pomoć onima koji to žele. Vjerujem da će snage UN imati i svoje svećenike, pa što se tiče izravne duhovne pomoći neće biti uskraćeni. Poznato je da je dušobrižništvo u demokratskim zemljama odavno jako razvijeno.

HV: Kakva je uloga svećenika u vojski?

— Za vojnika se ne može reći da je, dok služi vojnu obvezu, samo vojnik. On je također i vjernik. To znači da se i u vojski treba ponašati vjernički ljudski, zauzeto i odgovorno za sve što je dobro. Svećenikova prisutnost u vojski je nenadoknadiva za vojnike, posebno kada je riječ o Sv. Misi i sakramentima. To mu daje snagu da može izdržati sve što na njegova leđa stavlja vojnička dužnost. Sigurno je da čovjeka njegova sredina koliko-toliko potice da sačuva svoje ljudsko i kršćansko dostojanstvo, a kada se nade u novoj situaciji daleko od svoje obitelji treba mu puno više snage da ne podlegne slabostima svih vrsta. Tu mu je kao vjerniku nenadomjestiva Riječ Božja, sakramenti i posebno Sv. Misa.

HV: Vaša poruka vojnicima?

— Svakako svima želim da se što prije vrate svojim kućama, živi i zdravi ne samo fizički nego i moralno. Svaki rat nosi sa sobom dubeke traume i narušeno duhovno i tjelesno zdravlje. Želim da od svega toga budu oslobođeni. Ostati plemenit i čestit, znak je samo hrabrih i velikih ljudi. Da bi to čovjek postigao, potrebna je vježba i odricanje, te kao kršćanima molitva i sakramenti. Krunica, koja je postala znak hrvatskog vojnika, neka vam ne bude samo simbol, nego i snažan poticaj da je molite. Ona nas podsjeća, osobito ovih dana, na Onoga koji je dao svoj život za nas, zbog nas i zbog našeg spašenja. Stoga će molitva krunice dati silnu snagu da ne klonete. Samo od takvih velikodušnih ljudi hrvatski narod može puno očekivati i puno dobiti. Dok se nalazite bilo na bojištu, bilo u bolnici ili dok čuvate naše granice, budite uvjereni da je cijela Hrvatska s vama. Na strani ste poštenja, istine, pravde i slobode, tih vrijednosti koje štuje napredni svijet. Laž i mržnja nikada ne pobeduju, nego istina i ljubav. Želim vam svima skori povratak oču, majci, ženi, zaručnici, djeci, svima onima koji vas željno očekuju i ponosni su na vas, moleći se za vaše duševno i tjelesno zdravlje.

A onda je B. S. Vraćarević 1929. izdao

DARKO RAGUŽ

VOJAK - UVREDA ZA HRVATSKE VOJNIKE

prijevod Hašekova romana Osudy dobre vojaka Švejka za svetove valky s naslovom Doživljaji dobrog vojaka Švejka i time toj zastarjelicu da novo značenje. Kako taj Hašekov roman nije bezčajno dijelje, nego se uvrštava među najuspjelija djela svjetske humorističke književnosti uopće, a u nas je poslije 2. svjetskoga rata izšao u četiri izdanja u prijevodu prof. Lj. Jonke s istim naslovom i prodan je u tisuće primerjaka, pa da bi obrazovani za tog vojaka trebali znati.

Ako ima pojedinaca koji za nj ne znaju, kako se može dogoditi da za nj ne zna niti na radiju, televiziji, u Vjesniku, Večernjem listu, Glasu koncila... kako slušatelji i citatelji koji to znaju, ne zasipaju ustanove protestnim pitanjima. Kako vojnici trpe da ih nazivaju vojacima? Ta nije se riječ vojak slučajno omakla kojem novinaru, nego se ta upotreba širi eksplozivno, na radiju, na televiziji, u Vjesniku, Večernjem listu... pa čak i u Glasu koncila.

Možda tko smatra da riječ vojak znači imenicu od milja, odmiliču? To bi moglo značiti da nije vojaka Švejka, ali ako komu ipak i znači, to je uži krug, u familijarnom izražavanju, a nije za opću upotrebu u neutralnom značenju kako pokazuju navedeni primjeri.

Cuo sam da je množinski oblik vojaci dobio novo značenje, da je to zajednički naziv za vojnike, dočasnike i časnike. Nazvao sam voditelja skupine za izradu hrvatskog vojnog nazivlja i upitao ga je li to istina, a on ne samo da kaže da nije istina, nego moli da javno kažem da je to obična glupost.

Kako se to moglo dogoditi? Na to bi trebali odgovoriti oni koji su tu glupost lansirali. Ja sam već pokušao objasniti da ljudi kad vide zastarjelicu, odmah misle da je to postala zbog srpskog političkog nasilja i nastroje je vratiti u život. To se još može razumjeti kad to učini pojedinac, ali ne mogu razumjeti ono mnoštvo novinara koji to bez razmišljanja šire dalje i još veće mnoštvo koje to pasivno prihvata. Znam da se opća razina jezične kulture snizila, ali da se snizila tako i među ljudima od pera, to mi je teško vjerovati.

STJEPAN BABIĆ

ISTRIJANI U LIČKOM KAMENJARU

Svečana prisega I. satnije III. bataljuna 154. brigade

starska 154. brigada ustrojena je od mobiliziranog pučanstva općina Pazin, Poreč, Buje i Buzet po zapovijedi od studenoga prošle godine. Pripadnici ove postrojbe bili su do tada u sastavu treće bojne 119. brigade, također sa istarskoga područja. Prvi zapovjednik 154. brigade bio je Ivan Mužina, a zamjenio ga je vojnik Milorad Alich.

Poziv na mobilizaciju odazvalo je 95 posto pozvanih, što zaslužuje ocjenu vrlo dobar i opovrgava neke tvrdnje da su Istrani manje spremni za obranu domovine od gradana iz drugih područja Hrvatske, rekao nam je Vladimir Sironić, referent organa za IPD 154. brigade.

Svečanu prisegu pripadnici ove postrojbe Hrvatske vojske dali su 25. ožujka.

Pored redovitih aktivnosti koje su obuhvaćale obuku, predstavnici brigade posjetili su ranjene borce koji se lječe u Istarskim toplicama i Lovranu.

U vrijeme naše posjete ovoj brigadi zatekli smo u vojarni intenzivne aktivnosti oko priprema za odlazak na bojište. Naime, u vrijeme izlaska ovog broja "Hrvatskog vojnika" 154. brigade bit će negdje na ličkom ratištu. Stoga smo zamolili zapovjednike brigade da

Istarska 154. brigada pokazuje da se dom brani tamo gdje je Hrvatska

nam kažu kako su se pripremili za prvu liniju fronte.

MATERIJALNO I MORALNO OSIGURANI

U tijeku priprema za odlazak naše brigade na ratište nismo imali materijalnih problema, a niti je došla u pitanje opredjeljenost vojnika da krenu u obranu Hrvatske. U opremanju su nam nesumnjivo pomagali Skupština općine, Izvršno vijeće i gospodarski subjekti općine.

Bilo je primjedbi da Istrijani imaju drukčiji stav o obrani domovine Hrvatske od građana s drugih područja Hrvatske. Mi ocjenjujemo da te primjedbe ne odgovaraju istini, jer istarski čovjek je hrvatski čovjek koji jednako voli svoju domovinu kao i oni građani na područjima koja napada neprijatelj.

Posebno sam zadovoljan sa zapovjednicima u njihovom nastojanju i trudu da se što bolje pripremimo za izvršavanje zadataka koji će nam biti povjereni. Iako smo počeli od prazne i uništene vojarne nakon povlačenja jugovrske, danas u pogledu naoružanja, streljiva, prehrane, vozila i goriva nema nikakvih problema. Zapovjednički kadar smo ustrojili od najspasobnijih ljudi.

Iako odlazimo na ratište u trenutku kada dolaze snage UNPROFOR-a, kada je Hrvatska vojska i politika vrhovništva Republike Hrvatske već velikim dijelom zaustavila četnike i srbovojsku, ne zavaravamo se tim uspjesima. Jer, kao što do sada nismo mogli predvidati što će i kada agresor poduzimati, tako niti sada ne možemo biti sigurni, pogotovo kada se radi o pridržavanju sarajevskog primirja. Stoga smo u maksimalnoj spremnosti i ovdje u Pazinu, a pogotovo ćemo to biti na bojištu. Cilj nam je da tamo budemo prava vojska. Pod tim mislim da izvršavamo zapovijedi nadređene komande, da ništa ne poduzimamo na svoju ruku, te da uklonimo sve one pojedince koji bi ekstremno djelujući nanosili štetu politici Republike Hrvatske prema svijetu i svom narodu.

Cijela postrojba brigade je bila obuvaćena obukom u trajanju od sedam do petnaest dana. Nastojali smo da sve svaki vojnik upozna sa svojim i zajedničkim naoružanjem, prošli smo vježbe gadanja kako bi se kod svih pripadnika brigade stvorilo povjerenje u naoružanje koje imaju. Obuku ćemo nastaviti i na ratištu jer želimo da naša obučenost bude na što višoj razini.

Nastojali smo kroz obuku i predavanja zapovjednika i psihologa pripremiti vojnike na sve ono što ih očekuje na bojištu. Tako smo nastojali, koliko god

se dalo, preduhitriti teškoće i probleme. Nismo davali obećanja za koja se može pretpostaviti da se neće održati. Obišli smo terene na kojima će biti smještena brigada i u kontaktu smo sa postrojbama koje ćemo zamijeniti na ratištu i na osnovu njihovih iskustava nastojimo moguće probleme svesti na najmanju moguću mjeru.

Za potrebe 154. brigade formiran je vod Vojne policije. Odaziv ljudstva bio je stopostotan, rekao nam je Ivica Neškić, njihov zapovjednik. Od polaganja svečane prisegе svi su spremni za odlazak na bojište. Svi su prošli obuku i upoznati su sa svojim zadacima koji ih očekuju. Stvoreni je međusobni odnos povjerenja a to je za postrojbu Vojne policije ovdje i na ratištu vrlo bitno. Zbog savjesnog i odgovornog obavljanja zadatka gradani Pazina i okolice

ih cijene. Uvjeren je da će i na bojištu dati sve od sebe.

DOBRA LOGISTIČKA POTPORA

Od Josipa Šikića, zapovjednika prometne postrojbe 154. brigade, saznali smo da je i u njihovom djelokrugu sve spremno za odlazak. Pripadnici jedinice su ozbiljni i dobro pripremljeni, iako su svi iz pričuvnog sastava.

Pomoćnik zapovjednika za logistiku Zdenko Paulišić imao je u pripremama za odlazak na prvu liniju obrane doista pune ruke posla, posebice zbog toga što se ide na teren. Zahvalan je na pomoći koju su dobili od kriznih štabova, poduzeća, Karitasa i pojedinaca. Ocjenjuje da vojnicima neće na bojištu ništa nedostajati.

MIRJANA KURETIĆ

POBIJEDITI ILI UMRIJETI

Tridesetog travnja Hrvatska je obilježila 321. godišnjicu urote Zrinsko-Frankopana

Grb knezova Zrinskih

Medu mnogim značajnim zbivanjima, u hrvatskoj povijesti koji su duboko uznenirili tadašnju svjetsku javnost, svakako je i urota Zrinsko-Frankopana što je tragično završila 30. travnja 1671. godine, kada su u Wiener-Neustadtu smaknuti hrvatski knezovi Petar Zrinski i Franjo Krsto Frankopan. Uzroci i okolnosti tih tragicnih događaja imaju dublike povode i tragove u okolnostima koje su determinirale čitavo to razdoblje. O čemu je, dakle, riječ?

Temeljito provođenje centralizacije, od strane bečkog dvora, koja je u XVII stoljeću sve više poprimala apsolutističke tendencije, nakon sloma češke staleške opozicije 1620. godine, uglavnom su pogadale samostalnost i staleški ustav Ugarske i Hrvatske. Tako je došlo do očajne borbe sa željom da se Madarska i Hrvatska preobrazu u neku vrstu naslijednih pokrajina. Ta je borba dosegla vrhunac za vrijeme Ferdinandova sina i nasljednika Leopolda I., čije vladanje je i došlo do Zrinsko-Frankopanske urote.

Valja se sjetiti osnovnih značajki tog nesretnog razdoblja. Turska opasnost je bila konstanta. U primorskoj Hrvatskoj i Dalmaciji, tadašnja Venecija je sve više jačala svoje pozicije, a sustav apsolutističkog vladanja se sve snažnije osjećao u mletačkoj upravi. Nakon više od stotinu godina ratovanja i osvajanja hrvatskih teritorija od spomenutih stranih sila nastupilo je sredinom 17. stoljeća stanovito razdoblje mira. Dobar dio razloga za takvo stanje možemo pronaći u unutrašnjim prilikama svake navedene antagonističke sile koju su uvjetovale stanovitu ravnotežu straha i prividnim ugovorenim mirom. Na području Hrvatske te konstante valja shvatiti donekle uvjetno, budući je na našem području znalo biti još uvijek pljačkaških pravala s jedne i s druge strane granice, proljevanja krvi i lova na ljude, te je ta nesigurnost hrvatske granične krajeve bitno onespokojila učinivši svaki gospodarski život bitno otežanim. I tako, dok su velike sile, Austrija, Francuska, Venecija i Turska, u tim igrama, političko-strateškim mirovanjem, imale svojih računica, hrvatski narod je de facto bio raščinjen, raskomadan na nekoliko država. Potpuno sloboden dio hrvatskog teritorija, u to vrijeme, može se uzeti jedino Dubrovnik, ali i on je vrlo skupo plaćao ograničenu slobodu. Zahvaljujući njegovim tadašnjim zadovljujućim diplomatima Dubrovnik je ostao pravi svjetionik na hrvatskom tlu toga vremena.

Trag nade za Hrvate ukazao se relativno brzo. Naime, sve je veći broj pokazatelja go-

vorio da turska snaga slabia, odnosno turski je imperij počeo pokazivati prve ozbiljnije znakove dekadencije. Brojni putevi koje Hrvati traže, u to vrijeme, nerjetko završavaju u pogubnim zamkama Habsburga. Mletaka i Turaka, pa je stoga pojava Zrinsko-Frankopana upravo u to vrijeme posebno značajna. Naime, oni se javljaju kao nosioci pokreta za oslobođenja u prvom redu Hrvatske u cijelinu, ali na određeni način i kao nosioci oslobođenja cijele kršćanske Europe. Poznato je naime kako je Petar Zrinski poduzeo i pomorsku akciju protiv Turaka, te je s oduševljenjem bio dočekan u dalmatinskim gradovima i u samom Dubrovniku. Nakon Dubrovnika, on se uputio do Boke Kotorske, primivši tamo na dar ukraseni mač kao izraz postivanja i prijateljstva. Ta demonstracija sile na moru i politika ofenzivnog rata, u Austriji nije dobro dočekana jer je Beč sustavno kocio Zrinskim da ulaze u okršaje s Osmanlijama. Uostalom, već je Nikola Zrinski pisao o potrebi međunarodnog saveza radi istjerivanja Turaka. On se, u tom smislu, povezao s Ranskih savezom i Ivanom Filipom, pokretićem međunarodne protuturske evropske koalicije. Uz to, učvrstio je veze s Francuskim, Venecijom i Poljskom, ali u prvom redu snažno se oslanjajući na vlastite vojnike Prilika da se, u ratu s Turском, učini nešto više, ukazala se 1663. godine, kad su uspješne vojne akcije Zrinskih, i Petra i Nikole, odusevile Evropu. Tako je Nikola Zrinski od francuskog kralja dobio naslov „paire“, a „zlatno runo“ od španjolskog kralja Filipa IV. te novčanu pomoć.

Posebno iznenadno i neočekivano u času uspijeha, car Leopold je sklopio tajni, upravo sramotni, mir s Turcima 1684. godine kojim je zaprepastio kršćanski svijet. Skandal nije bio samo u tome što se car, usprkos pobedi, obvezao na plaćanje Turcima odštete, u visini tada astronomskih 200.000 forinti za mir od 20 godina i na održavanje postojećih granica prije ratnog stanja, već je kao grom odjeknuo što je Leopold napustio, od saveznika podržavano načelo ofenzivnog rata, te što je prekršio obećanje dano 1655. godine, pri izboru za hrvatsko-ugarskog kralja, da će u toku svog kraljevanja istjerati Turke.

Tragična smrt Nikole Zrinskog ostala je obavijena tajnom. Zna se da je ona bila veliki udarac za saveznike. Naime, tadašnja koalicija nije izgubila samo vršnog stratega nego i sjajnog ideologa i nosioca dobro razrađenog plana evropske protuturske akcije. Austrija se u svemu držala vrlo rezerviranu budući je u „mirnoj“ prisutnosti Turske nalazila za sebe, racionalne razloge, s tendon-

Nikola Zrinski, hrvatski velikan

cijom da joj pripojena kraljevstva služe kao obrambeni, vojno organizacijski, štit, reducirani na pokrajine, dokako podložne centralnoj upravi.

Nakon smrti Nikole, Petar Zrinski je nastavio bratovim stopama, no situacija je tada postala nešto složenija.

Car Leopold je potpisao mir, kako je već rečeno, i to na 20 godina. Ipak, ubrzo dolazi ponovo do okupiranja neke vrste evropske koalicije gledje protjerivanja Turaka, što caru Leopoldu nije odgovaralo. Posebno mu nije odgovaralo da na čelu te koalicije bude Ivan Filip, a još manje da tu bude angažirana Francuska.

Kako bi se tome djelatno usprotivio, Leopold je sprecavao kontakte među saveznima, zabranio regrutiranje vojske u zemlji, a odlučivanje o vojnim akcijama je povjerio posebnom vijeću, vlastitim, bliskim savjetnicima u Beču.

Petar Zrinski je bio imenovan banom Hrvatske, ali su njegove akcije bile potpuno blokirane, a njegove veze s Ivanom Filipom onemogućene, te je Petar morao angažirati suprugu Katarinu u mnogim diplomatskim pregovorima. Na tajne pregovore cara Leopolda s Turcima, saveznici su morali odgovoriti također tajnim dogovorom.

Carevo doušništvo je funkcioniralo, na svim linijama, pa je tako postojalo i na samoj turskoj Porti u Carigradu. Uz to je Leopold uspio postići i nagodbu s kraljem Luđom XIV. gledje španjolske baštine, odjepiti ga od koalicije što je rezultiralo otkazivanjem svake pomoći banu Zrinskom s te strane.

Silovitom propagandom Leopoldu je uspijelo uvjeriti mnoge svjetske čimbenike da je mir s Turcima potreban i nužan. Iako je Petar Zrinski sačuvao brojna prijateljstva i veze, mora se reći da je nezainteresiranost Venecije vio vrlo vazan čimbenik koji je utjecao na slabljenje koalicije i na slabljenje organiziranje protuturske akcije, napose na moru, ali i na kopnu. Uz sve to, bečki dvor je nastavio beskrupulozno oduzimati preostale prerogative hrvatske samostalnosti, ne vodeći računa o turskoj prisutnosti i opasnosti za Hrvatsku.

Petar Zrinski nije posustajao i čini se da je to Leopolda koliko irritalo, toliko i uplašilo.

Stoga je uputio Zrinskom poziv da, kao carev savjetnik, dođe u Beč, gdje će utvrditi strategiju rata s Turcima. Kako bi sve bilo uverljivo napisao je cak i koje će trupe, i na kojoj fronti, voditi Zrinski. Ta nada u obnovu rata protiv Turaka, a to je značilo i nadu za izbavljenje Hrvatske iz vrlo teške situacije, vodili su Petra Zrinskog i Franju Krstu Frankopana u Beč. Tamo, kao što je znano, dolazi do uhićenja, montiranog procesa i osude koja je završila odsjećanjem glava dvojici hrvatskih domoljuba i uglednika.

Globalno gledano borba Zrinskih je velika borba za hrvatsku samostalnost, ali je to istodobno i borba u sklopu velike evropske politike. Konačno, Hrvatska je tada bila pred dilemom: ili umirati, ili se oslobititi! Ta dilema se provlači kroz hrvatsku povijest trajno, od Zrinskih do danas. Upravo stoga i mi danas možemo reći, baš kao nekad ban Petar Zrinski: „Vincere aut mori!“, pobjediti ili umrijeti! Sjetiti se upravo danas Zrinskih i Frankopana ima posebnu težinu u evocirajući sjećanja na te zasluzne hrvatske velikane.

TIHOMIR DUJMOVIC

SPLITSKI VEZISTI

Kao i ostale jedinice HV, tako je i Satnija veze pri 6. operativnoj zoni imala mnogo problema oko nabave potrebnog opreme. »Počeli smo bez štakora, a onda smo došli do neke opreme što smo oduzeli bivšoj vojsci«, kaže zapovjednik satnije, natporučnik Ivan Landeka. »Nekako smo se snašli, ali to je bio uvijek daleko od dobre opreme. Doduše, ne treba se žaliti, jer ipak je tu sve što je potrebno za obavljanje dužnosti veze.« Hercegovac iz Tomislavgrada zgodno je okolišao kad sam tražila detaljnije objašnjenje.

Predostrožnost nije naodmet, naročito kad su novinari u pitanju, jer neki s njima, nažalost, imaju loša iskustva.

Dečki, da ne kažem djeca (jer svima imaju po 20-tak godina) bili su nevjerljivo sramežljivi i nerazgovorljivi. Samo su se smješkali kao

da ih je zbunilo prisustvo novinara.

Ovih dana u Satniju veze stigli su prvi novaci. »Stari vojaci, kojima je još ostalo po mjesec dana dosluženja vojnog roka, upućuju ih u tajne svih mogućih aparata i aparatiča, kojima se održava veza.

»Naš osnovni zadatak je održavanje veze i zato smo tu. Neki su otišli na položaje. I mi ćemo ako zatreba, ali trenutno smo korisniji ovdje«, progovaraju konačno mladi vezisti. Malobrojni, ali učinkoviti i s visokim borbenim moralom spremni su bilo kada i bilo gdje braniti svoj narod i svoju zemlju.

U vojarni, gdje je smještena Satnija veze, vršit će se i u mirnodopskim uvjetima obuka vezista. »Valjda će tada biti bolji uvjeti i suvremeni oprema«, nadaju se pripadnici spomenute Satnije.

**VESNA BOŽANIĆ SERDAR
IVAN KARANUŠIĆ (photo)**

OGULINSKI "COPRNJACI"

Pripadnici 143. brigade mogu se ponositi znamenom njihove jedinice za koji je idejno rješenje dao vojnik Mijo Špehar, likovni amater.

U amblemu su ukomponirani simboli grada Ogulina u kojem djeluje ta postrojba hrvatskih oružanih snaga.

Stari Frankopanski Kaštel, iz kojeg se kasnije razvilo naselje Ogulin, nastao je oko 1500. godine iznad dubokog Đulina ponora na rječici Dobri.

Utvrdu je sagradio Bernardin Frankopan, pripadnik poznate obitelji Frankopana ili krčkih knezova, tada najmoćnije velikaške obitelji u Hrvatskoj.

Iznad Ogulina ističe se sjeverni ogrank Velike Kaple, planina Klek koja je prema narodnoj mašti »ocište vještica, vilenjaka, coprnjaka i crnih daka«.

Hrvatska književnica Ivana Brlić-Mažuranić koja je rođena u Ogulinu, našla je poticaj za opise prirode u njenim pričama u ljepoti ogulinskog krajolika.

Opisi Ogulina i Kleka zabilježeni su u putopisima i felitonima Augusta Senoe, A. G. Matoša.

Klek je poznat i kao kolijevka hrvatskog planinarstva i alpinizma. U Ogulinu je 1874. godine osnovano Hrvatsko planinarsko društvo.

Jedan od prvih posjetitelja Kleka bio je i Josip Jelacic, kasnije hrvatski ban, koji je u pratnji kralja Friedricha Augusta II izvršio uspon na Klek.

To je ujedno i najstariji spomen o usponu na Klek zabilježen u literaturi.

IVAN TIRONI

NACIONALNE MANJINE NA BRANIKU HRVATSKE

Mješovitim nacionalnim sastavom postrojbe Hrvatske vojske dio su obrambenog sustava građana Republike Hrvatske

Od početka demokratskih promjena u Hrvatskoj sve su nacionalne manjine aktivno uključene u stvaranje nove države. Na izborima su pripadnici nacionalnih manjina potvrdili takvo svoje opredjeljenje. Kada je počela agresija na Hrvatsku i domovinski rat većina pripadnika nacionalnih manjina se uključila u oružane postrojbe Hrvatske ili su ostali braniti svoje domove. O položaju nacionalnih manjina u današnjem sustavu i njihovom učeštu u borbi za oslobođenje Hrvatske razgovarali smo sa mr. Mirjanom Domini znanstvenom asistenticom Instituta za migracije i narodnosti Sveučilišta u Zagrebu, koja se niz godina bavi nacionalnim manjinama.

Kako hrvatski narod nije prihvao koncept jugoslavenske vojske i velikosrpske politike, tako su i pripadnici nacionalnih manjina osjetili ugroženost od takve politike. Ugroženost manjina od agresora proizlazi iz dva razloga. Prvi je etničko čišćenje područja na kojem žive pojedine nacionalne manjine i na taj način uspostava konflikta na razini hrvatsko-srpskih odnosa, što pretpostavlja i političku dimenziju etničkog konflikta. Drugo je pak osveta nad pripadnicima manjina koji su se solidarizirali sa demokratskom konцепcijom Hrvatske, »izdavši« tako jugoslavensku stvar. Njihovo stradanje trebalo je poslužiti kao upozorenje njihovim sunarodnjacima u drugim dijelovima bivše Jugoslavije.

Cinjenica je da su među prvima napadnuta i uništena mjesta gdje je bila

najveća koncentracija manjina. Primjerice, među prvim pogodenim kućama u Vukovaru bila je zgrada u kojoj je bilo sjedište Ukrajinskog i Rusinskoj saveza, madarska sela Laslovo, Korod, Ernestinovo i druga, napadnuta su u početku rata, u Ilok uživjeli Slovaci, u Daruvaru Česi, u Ploštinu Talijani... Teško je i nabrojati sve gradove i sela koja su bili na udaru neprijatelja a u kojima su živjeli pripadnici nacionalnih manjina. Indikativno je da su osim onog egzistencijalnog, uništavanje i njihove kulturne vrednote, poput biblioteka, etnografskih zbirki i vrijednosti za koje je teško vjerovati da će se ikada moći obnoviti. Ta su kulturna obilježja desetljećima stvarana između izvorne matične kulture i kulturnog okruženja.

Za malobrojne manjine široko rasprostranjene po Hrvatskoj takva situacija znači ugrožavanje njihove kulturne i biološke egzistencije, pa se s opravdanjem može reći da se radi o stvarnom genocidu nad manjinskim skupinama.

Na braniku Hrvatske, kao svoje domovine, našli su se zajedno Česi, Nijemci, Slovaci, Madari i pripadnici nacionalnih manjina čiji su matični narodi na prostoru bivše Jugoslavije. Treba reći da u obrani Hrvatske sudjeluje i dio srpskog etnikuma. Svi koji su se uključili u borbu na bilo koji način dokazuju da nisu u prvi plan stavljali svoju nacionalnu pripadnost već interes za obranu hrvatske države. Tu cinjenicu akceptira i hrvatska država donošenjem Zakona o pravima nacionalnih

zajednica i manjina, pružajući im prostor da nakon rata i dalje njeguju svoje tradicije, čuvaju svoju kulturnu baštinu i izražavaju svoju samosvojnost kao nacionalni entitet.

Osim neposrednog sudjelovanja u ratu, pripadnici manjina su koordinirano ili pojedinačno slali apele za pomoć Europskoj zajednici, svojim matičnim državama i drugim međunarodnim institucijama od utjecaja, tražeći da se zaustavi agresor na Hrvatsku. Pri tome su upozoravali na stvarne činjenice i razloge vodenja rata, na vlastitu ugroženost od agresora pod geslom zaštite manjina i tražili pomoć za preživljavanje. Tim apelima u kojima su interpretirali na istinit način agresiju na Hrvatsku pomogli su da svijet i Europa jasnije diferenciraju tko je u Hrvatskoj agresor a tko žrtva, te koji su razlozi zbog kojih se ruši i uništava njihova sadašnja domovina. Njihove matične zemlje pokazale su veliku solidarnost ne samo prema svojim sunarodnjacima nego i građanima na svim ugroženim područjima.

Na početku agresije na Hrvatsku manjine su formirale svoje koordinativno tijelo u kojem su dogovarali načine svog djelovanja i poticanja solidarnosti među sobom i svima koji su ugroženi. Bilo je u početku razmišljanja o formiranju posebnih postrojbi koje bi bile sastavljene od pripadnika manjina ali se od toga odustalo jer je pravilno zaključeno da je ovo rat koji se vodi za obranu slobode i demokracije a ne rat za nacionalne posebnosti.

MIRJANA KURETIĆ

OPSKRBNIK, BOJIŠNICA I PRIKRVKA

Razlikovni popis vojnih nazivaka (V.)

magazin — skladište, spremište
magazin (na pušći) — punjač; streljivni punjač; spremnik metaka

marš — hod, hodnja, pohodnja

marševanje — hodnja

marševski — pohodni, hodni

marševska jedinica — hodna jedinica

marševski korak — obični korak

maršruta — hodni pravac

moralan — čudoredan

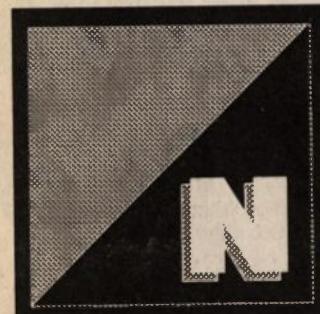
moralnost — čudorednost

moreplovac — mornar, pomorac

moreplovstvo — pomorstvo; brodarstvo

motrilac — motritelj, vrebač, zasjednik; promatrač

municija — streljivo

napad — napadaj

naređenje — naredba, nalog, zapovijed

neophodno — prijeko potrebno, nužno

neosporno — nepotporno, neprijeporno

neprijatnost — neugodnost

neubjedljiv — neuverljiv

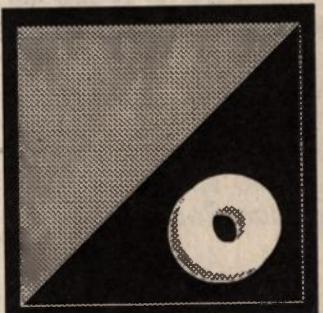
nišan — cilj, meta; cilnjik; ciljište

nišaniti — ciljati

nišandžija — ciljač, gadač

nivo — razina

nuzgredan — uzgredan, sporedan

obarača — otpočać, (okidač)

obaveza — obveza

obavezno — obvezatno

obavještenje — obavijest

obezbijediti — opskrbiti, priskrbiti, osigurati, nabaviti, prijaviti

obezbjedenje — osiguranje

obim — obujam; opseg; zapremina

obiman — opsežan, velik

obrazovanje — uobličenje, oblikovanje; sastavljanje; ute-meljenje; izobrazba, školovanje

obrazovati — uobičiti, oblikovati, sastaviti; osnovati; načiniti; izobraziti, školovati

obrtaj — okretaj

obrtni — okretni, okretnljiv

obučavanje — poučavanje; izobražavanje, izobrazba; vježbanje; uvježbavanje

obučen — izvježban; izučen; izobražen; uvježban

obučiti — poučiti; izobraziti; uvježbati; izvježbati

odstojanje — razmak, udaljenost, odmak

odsustvo — odsutnost, odsuće; nedostatak; dopust

odsustovanje — izbivanje

odvrta — odvijač, odvijalo, odvrtač

ofanziva — napadaj, navala, ofenziva; napredovanje

ofanzivni — napadački, navalni; ofenzivni

oficir — časnik

oficirski — časnici

oformiti (obrazovati) — uobičiti, oblikovati; sastaviti

oklopni transportni gusjeničar — oklopnjak

osmatrač — promatrač; motritelj

osmatračica — promatračnica; motriliste

osmatranje — promatranje, motrenje

osobeno — osobno; zasebno, osobito, posebno

osobenost — osobnost; osobitost, posebnost, zasebnost;

osebujnost

otkraviti — otopiti, odmrznuti; omekšati

otvoriti vatru — poceti (zapoceti) paljbu

ozvaničiti — oslužbeniti, objaviti, proglašiti

M N O

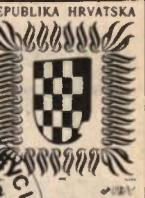
KRIŽEVCI — NEUGASIV DUH HRVATSKE

Grad koji je ovih dana proslavio 750. godina opstojnosti u krugu europske uljudbe

740. OBLJETNICA SLOBODNOGA KRALJEVSKOG GRADA KRIŽEVACA

Križevci, 24. 4. 1992.

F. D. - Poste, Zagreb - Br. 342

vaca kao vojnog naselja izgubljena. No zasigurno je grad imao odredenu samoupravu, birao je vlastitog suca, nije bio podložen kraljevskoj vlasti, i razvijajući svoje obrtništvo, trgovinu i sajmove postaje središte trgovačke i obrtničke djelatnosti. Križevci spadaju među tri najstarije županije koje su se prostirale na prostorima Hrvatske. Nakon što Bjelovar preuzima od Križevaca upravnu, vojnu (U Križevcima je bilo središte Križevačke pukovnije i generalata), i inu vlast, županija se dijeli na bjelovarsku-križevačku, jedno vrijeme zagrebačko — križevačku, te poslano nestaje značaj Križevaca kao županijskog središta. Otkako su Pavlini u Križevcima ustrojili 1874. god. prvu gimnaziju, a kasnije i osnivanjem Gospodarskog i šumarskog učilišta 1860. god., kao najstarije takve škole u jugoistočnom dijelu Europe Križevci postaju i značajno školsko središte, za izobrazbu kadrova za poljodjelstvo i gospodarstvo. Posebno značaj tog je i veći kada u Križevcima je osnovana i učiteljska škola, i to daje trajno jamstvo nepresušnom izvoru i talentu mlađe hrvatske inteligencije. Kao važno upravno i vojno središte grad je imao pravo na održavanje hrvatskih sabora, tako da su Križevci bili i saborski grad. U Križevcima se održavalo oko 30 hrvatskih sabora, od kojih je jedan, održan 1397. god., tragično završio po tadašnjeg hrvatskog bana Lackovića. Taj sabor je nazvan »Krvavi križevački sabor«. Ban Lacković je već tada pokušao izvojovati autonomiju Hrvatske unutar Ugarskog kraljevstva. Osobnom na rednom ugarskog kralja Sigismunda, koji je bio prisutan na tom saboru, njegove pristaše su napale bana Lackovića i podanike te je došlo do proljevanja krvi.

Dokument postojanja Križevaca su i njegovi kulturni spomenici to je grad sakralnih objekata, gotička crkva sv.

Križa, pavljinska crkva sv. Ane iz 17. st., grkokatolička katedrala i biskupska rezidencija, kapelica sv. Florijana iz 18. st. Dokument življaja su i križevački velikani, genetičar Mislav Demerc, akademik prof. Marijan Detoni, slikar Ivo Friščić, podravski naučnik Joža Turković i Josip Generalić, ilirski pisac i pjesnik Antun Nemčić, pjesnik, filozof i prvi hrvatski estetičar, Ljudevit Vukotinović, glumica Nina Vavra, Albert Štriga, velika opera diva Milena Šuk, Sidonija Rubido — baronica Erdödy i dr.

Križevci su dostojno proslavili obljetnicu grada. Uz iznimno zalažanje i poslovavnost puka križevačkog na čelu s gradonačelnikom Stjepanom Palijanom, Zlatkom Tanodijem, Zoranom Homenom, ravnateljem gradskog muzeja, obljetnica je primila okvire pravog pučkog slavlja. Održana je svečana sjednica općine uz uzvanike Božidar Petrača, izaslanika predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana, gospodu Stjepanu Sulimanu Luku Bebiću, Đuru Periću i dr. U crkvi sv. Ane uz zvuke Krunidbene mise W. A. Mozarta, zbora i orkestra crkve sv. Marka u Zagrebu, pod ravnateljem Vladimira Kranjčevića, misu zahvale je služio nadbiskup zagrebački kardinal dr. Franjo Kuharić. U gradskom muzeju je predstavljena prva cijelovita filatelistička izložba »Hrvatska marka 1918 — 1992«, a nastupio je i vokalni oktet HRTV itd. I pri završetku ovog zapisa o Križevcima, treba podržati ono što su Križevčani, kao i ostali pučani Republike Hrvatske izabrali u uvjetima barbarске agresije na našu domovinu, njezinu opstojnost. Križevčani su obranili svoj grad, istjerali srpskog okupatora i odabrali civilizaciju i kulturu kako bi oživjeli Križevce dostoje ne svoje, hrvatske i europske povijesti.

NEVEN VALENT — HRIBAR

NOVI SVJETSKI POREDAK I NATO

Raspadom SSSR-a, SAD postaju jedina globalna velesila

Svi američki predsjednici, osobnom političkom i ratnom doktrinom, ostavili su tragove vladavine, prema kojima su, s više ili manje zasluga, zabilježeni u nacionalnoj i svjetskoj povijesti. Amerikanci i svjet vjerojatno će se ubuduće dosta baviti teorijom i praksom Bushovog koncepta novog svjetskog poretka. Što zapravo danas sadrži i znači sintagma — novi svjetski poredak, kada je nastala i u kakvoj je vezi s najjačim vojnopolitičkim savezom NATO-om?

Jednostavno rečeno, ta kovаницa je vizija svijeta lišenog terora, jačanja streljenja k pravdi, želji svih naroda da žive u slozi, otvorenih granica, razvijene slobodne trgovine i slobodnog duha. Novi svjetski poredak je američki koncept u međunarodnim odnosima, nastao nakon sloma SSSR-a i ujedinjenja Njemačke, kojim se formulira opća strategija

Američki predsjednik George Bush, pobijednik pola stoljeća dugog nadmudrivanja s ideološkim suparnikom

Sovjetski ex-predsjednik Mihail Gorbačov, najveći politički gubitnik devedesetih

ja SAD kao jedine svjetske velesile.

Koncept je nastao na prijelazu osamdesetih u devedesete godine, koje su obilježili mnogi krupni događaji, među kojima su rušenje Berlinskog zida, ujedinjenje dvije Njemačke, raspad Varšavskog ugovora, SSSR-a. Predsjednik Bush će ući u povijest jer je okončao demontriranje socijalizma u istočnoj Europi, što mu je u zadaču ostavio njegov prethodnik, pa je on taj dugo očekivani američki predsjednik koji je svog sovjetskog rivala oborio na ledu zaradivši »pon« u višegodišnjem hladnoratovskom natezanju sa sada već bivšim SSSR-om.

Dok Gorbačov tugaljivo obilazi metropole (zapadne i druge), više podsjećajući na natjecatelja koji se dobro borio, ali je izgubio meč, nego na bivšeg lidera jedne velesile, zamoljen je od ruskog tužilaštva da ne napušta Moskvu tijekom travnja, radi, prema BBC World Serviceu, početka istrage nad bivšim članovima Komunis-

tičke partije zbog finansijskih malverzacija. Predsjednik Bush i njegova ekipa odahnuli su nakon obavljenog posla u kojem je eliminiran glavni suparnik i sada počinju graditi novi svjetski poredak.

Budnom oku sadašnje američke administracije nije izmakla iz vida aktualna svjetska situacija, pa je u predizbornoj trci spremna iskoristiti sve moguće kako bi pobijedila i osigurala sljedeći mandat, te podigla dirigentsku palicu nad cijelim svjetskim orkestrom.

Mimo mnogih primjedbi, oponzicije u zemlji i neistomišljenika u svijetu, Bush je ovih godina ostao dovoljno mudar pa nije potcenjenio kolegu Gorbačova, ostatke njegove zemlje i nuklearnog potencijala. On je 4. lipnja prošle godine povodom Dana nezavisnosti istaknuo: »Imamo važnu ulogu u predvođenju i oblikovanju novog svjetskog poretka, u kojem će SAD i SSSR nastaviti

kooperaciju za dobrobit čovječanstva.«

Kad je sad sve tako idealno, zašto nakon raspada Varšavskog ugovora nije rasformiran i NATO? — pišu se mnogi analitičari. Amerikanci, skloni brzoj prilagodbi novonastalim situacijama ne smatraju potrebnim da se stvara nova nadnacionalna institucija koja bi upravljala ponašanjem država jer će održavanje mira, stabilnosti i odvraćanje od agresije i dalje obavljati NATO. Matična teritorija na kojoj će trajno ordinirati ostat će Europa, bilo u današnjoj konstelaciji ili ujedinjenoj Europi od Atlantika do Urala i Narvika do Matapana. SAD su vodeća vojna sila NATO, što praktično znači odnedavno i svijeta, pa će NATO osim za Europsko ratništvo preuzeti teritorijalnu odgovornost globalnih razmijera uključujući nadzor nad kriznim žarištema Zajednice nezavisnih država, Baltika, Balkana, Golfa, Korej-

skog poluotoka, Filipina, Paname itd.

Riješenost NATO da tako djeli vidljiva je iz tri njegova zadnja sastanka. Na sastanku 6. travnja 1990. godine u Londonu usvojena je Deklaracija o novim odnosima u Europi čije su postavke o nadzoru kriza koje mogu ugroziti sigurnost članica bloka, dijalog sa drugim državama, kooperativni prilaz Europskoj sigurnosti, uključujući i kontrolu nad oružjem i naoružanjem, te razoružanjem, već upisane u Parisku povelju za novu Europu.

Korigirana strateška koncepcija i doktrina definirane su na Savjetu NATO 7. lipnja 1991. godine u Kopenhagenu. Istaknute su tri točke: prvom, opravдан je nastanak bloka, zbog zaštite sloboda i sigurnosti svih članica; drugom, stupile su na snagu inovacije o politici i strategiji spram novonastalih prilika u Europi i trećom, usvojena je potreba »kooperativne strukture« sigurnosti za

cijelu Europu, pa će NATO ostati kamen temeljac ujedinjene Europe.

Na posljednjem summitu NATO 7. i 8. studenog 1992. godine u Londonu potvrđene su odluke prethodnog sastanka. Uz to još je detaljnije razradena njegova vanjska politika kao »konstruktivno partnerstvo« spram dezintegrirane istočne Europe i prihvaćena je cijelovita vojna doktrina i strategija NATO-a.

Da li će vizija »američke mrkve i toljage« biti brzo i lako ostvarljiva, teorijsko je i praktično pitanje. Pierre Lellouche, predstavnik novog vala francuske strateške teorije, s više pesimizma gleda na budućnost svijeta. U svojoj studiji »Nouvel Monde — de l'ordre au désordre«, on ukazuje na mnoge nezaobilazne probleme s kojima će se svijet suočiti. Među njima naročito se ističu: opća ekspanzija nacionalizma, svih vrsta, zbog kojih će mase izbjeglica krenuti u svim smjerovima, ali najviše prema zapadu, pojaviti će se autarhija, novi »Lebensraum«, posezanje pojedinih zemalja za nuklearnom bombom radi odmazde nad protivnikom ili potpore međunarodnom teroru i sl.

Hoće li svijet napokon složno zapjevati u zboru sretnih ljudi pod ravnjanjem dirigentske palece američkog predsjednika ili će prema Lellouchovim crnim slučnjama još krvariti dekadu ili dvije?

Komentirajući novi svjetski poredak, neki smatraju da se naša zemlja na žalost prije može naći u nekoj od mogućih varijanti Lellouchove strategije kaosa, nego u vizijama novog svjetskog poretka američkog predsjednika. Nedavno je kineski ministar vanjskih poslova Chien Chu Chen izjavio da je nemoguće da jedna sila vlađa svijetom. Prihvatom li njegovu tvrdnju, tada možemo pretpostaviti da će od svega biti pomalo — manje od Bushove vizije novog svjetskog poretka, a više od Lellouchovih crnih prognoza. Što bi stari Latini rekli — nihil novi sub sole.

DRAGOLJUB LUBURIĆ

IA-58 PUCARA

Argentinski avion namijenjen izvršenju posebnih antiterorističkih zadataka

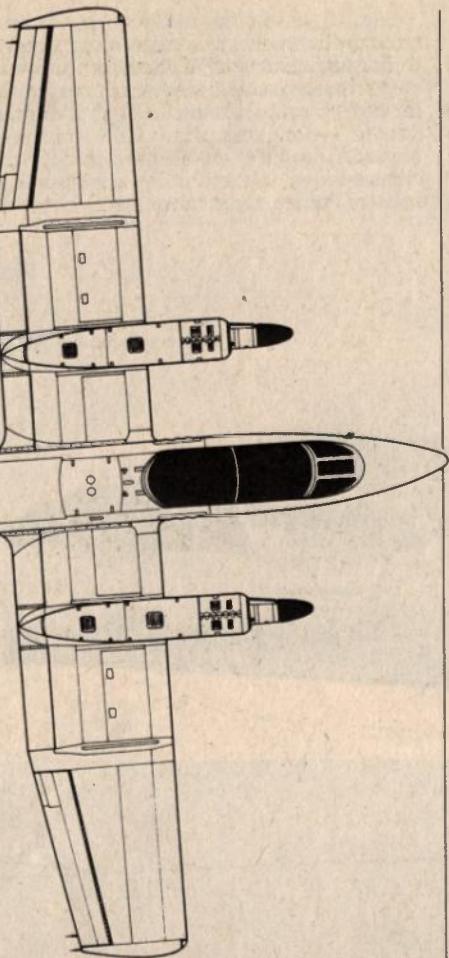
Razvojni program projekta IA-58 Pucara započeo je u kolovozu 1966. u argentinskoj državnoj tvornici aviona Fábrica Militar de Aviones (FMA) osnovnoj davnice 1927. godine, sa sjedištem u Cordobi. Početkom FMA bogata je uspješno realiziranim ambicioznim projektima raznih tipova aviona (leteće krilo IA-38 transportne namjene, mlažni avion prve generacije Pulqui, noviji mlažnjak Pulqui II itd.), te joj je stoga povrten razvoj novog aviona namijenjen za izvršenje specifičnih COIN (Counter-Insurgency) borbenih zadataka tj. lociranja i uništenja mnogobrojnih bandi dobro organiziranih krijućih drogom, kao i gerilskih ekstremnih oružanih grupacija. Iako svjesna mogućnosti da se za COIN operacije koriste adaptirani postojeći avioni-veterani 2. sv. rata, argentinska vlada je zahtijevala razvoj projekta novog aviona. Konstruktorski tim FMA, pod vodstvom vicekromodora Héctora E. Ruiz, razradio je početnu konstrukcijsku koncepciju bitno različite konfiguracije od kasnije konačno usvojene za avion IA-58 Pucara. Naime, Ruiz je predložio da konstrukcija Pucare bude izrazito nekonvencionalna, tj. da po uzoru na P-38 Lightning, FW-189, P-61 Black Widow, a kasnije i OV-10 Bronco, bude dvotrupne konstrukcije nakon višestrukog razmatranja i vrednovanja „za“ i „protiv“, odlučeno je da Pucara ipak bude klasične jednotrupne konstrukcije, s „T“ oblikom repa tj. visoko položenom horizontalnom repnom površinom. Taj konstrukcijski detalj omogućava da Pucara posjeduje, pri svim režimima leta, dobru kontrolu nagiba po pravcu budući da vrtložna strujanja na izlaznom rubu krila ne mogu negativno utjecati na repni „horizontalac“. Radi aerodinamičkih ispitivanja avio-konstrukcije, u sklopu projekta početno nazvanog A-X2, izrađen je tzv. jedreći prototip po dimenzijama identičan kasnijim izvedbama Pucare, koji je uspješno poletio 26. 12. 1967. godine. Jedreći optini prototip A-X2 bio je jednosjed, s ugradenim nepomičnim stajnjim trapom i kompletno izrađenim kućištem oba pogonska motora, ali bez ugradenih motora. Tokom kasnije faze ispitivanja u letjelicu je ugrađen dvoosjedni kokpit, a neznatno je preoblikovan rep i kućišta motora. Sakupljeni podaci pomno su proučeni, te je konačna specifikacija za izradu „motoriziranog“ prototipa AX-01 novog COIN aviona, početno na-

zvanog Delfin, izdana 29. 1. 1968. godine. FMA je započela proizvodnju prototipa AX-01 u rujnu iste godine. Pokretan s dva turbopropelerska motora Garrett TPE331-U-303 pojedinačne snage 674 kW (904 KS) prototip AX-01 je prvi put poletio 20. kolovoza 1969. godine. Jači motori Turbomeca Astazou XVIG od 729 kW (978 KS) ugrađeni su u prototip AX-02, te su kasnije zadržani kao pogonska jedinica i kod serijske proizvodnje Pucare. Konačni oblik trupa utvrđen je prototipom AX-03 s nešto produženim, šiljatim nosom aviona. Nakon mnogobrojnih finansijskih problema koji su bitno usporili realizaciju završne faze projekta, avion Pucara A-501, prvi iz serijske proizvodnje, konačno je poletio 8. studenog 1974. Tada je ujedno i službeno izvršeno preimenovanje aviona, te je umjesto Delfin novi argentinski COIN avion nazvan Pucara, što je ujedno i naziv za neosvojiva planinska naselja-utvrde drevnih Inkauklesana u planinskim oborionicama. Iako u biti jednostavan avion konvencionalnih konstrukcijskih rješenja, IA-58 Pucara prestavlja dobro usuglašenu cijelinu, COIN avion sposoban da u potpunosti izvršava navedene specifične borbe zadatke.

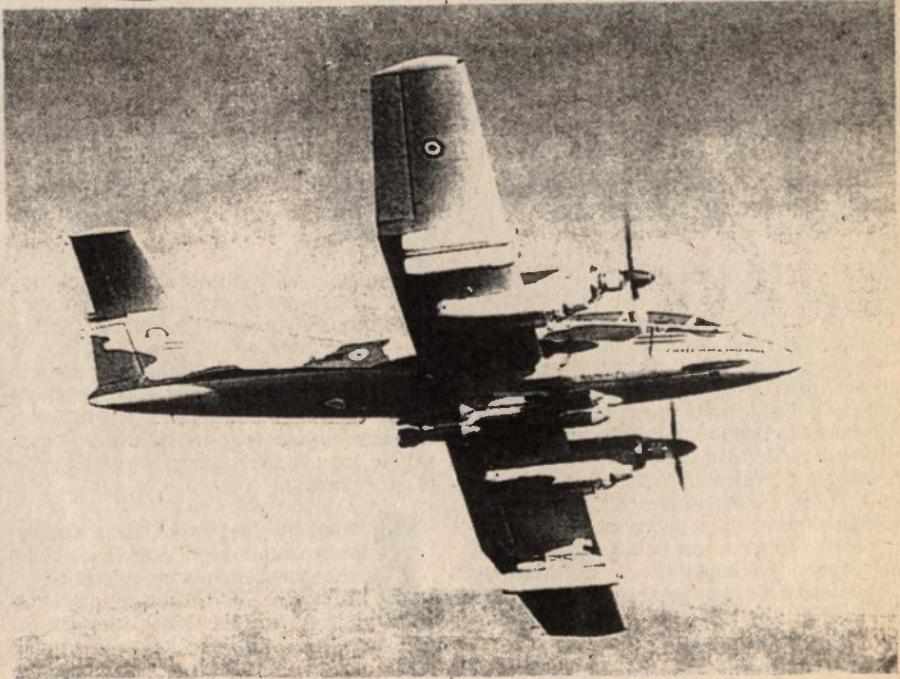
Uočivši znatne mogućnosti osnovnog tipa Pucare, konstruktorski tim FMA je započeo s razradom i koncipiranjem treningne, transportne inačice i posebno opremljene Pucare za kontrolno nadgledanje pojedinih područja, ali stalni nedostatak sredstava i pomanjkanje interesa tržišta

sprječili su ostvarenje tih projekata. Iskustvo FMA stećeno razvojem lakih transportnih aviona IA-35 Huanquero i IA-50 Guarani utjecalo je na dizajn IA-58 Pucare, naročito njenih krilnih površina osobitog izgleda Krilo Pucare velikog je raspona (14,50 m), i posjeduje veliki koeficijent uzgona, što joj u kombinaciji s ugradenim velikim aileronskim upravljačkim površinama pruža vrhunskne manevarske sposobnosti i pri malim brzinama, omogućujući pilotu tokom COIN misije da uspješno „divljim“ letnim manevrima izbjegava protivničko vatreno djelovanje. Unutrašnji ravni dio krila konstantnog je profila, a vanjski je nagore blago zakosen, postupno smanjenog profila. Stražnji dio trupa uglavnom je prazan, te sadrži samo kontrolnoupravljačke poluge repnih površina, boce s komprimiranim zrakom i radioelektričku opremu. Središnji dio trupa ispunjen je spremnicima za gorivo, topničkim i mitraljescim naoružanjem, dok ispred kokpita smješten „šiljati“ nos pruža dovoljno prostora za smještaj uvučenog prednjeg stajnjog trapa i sustava za ventilaciju kokpita. Vitak trup i spušteni nos aviona minimalno ometaju vidno polje članova posade što je bitno pri napadu na zemaljske ciljeve u planinskim predjelima (stražnje sjedište je uznadignuto 25 cm), a vidljivosti bitno pridonosi i veliki poklopac pilotske kabine. Zračne kočnice ugradivane na prototipove kasnije su izbačene iz uporabe u serijskoj proizvodnji budući da Turbomeca Astazou XVIG turbopropelerski motor posjeduje mogućnost preciznog podešavanja zakošenosti krakova

aviopropelera što u kombinaciji s odgovarajućim režimom rada motora pretvara propeler Pucare u vrlo učinkovite zračne kočnice. Ugradeni turbopropelerski motori pružaju izuzetnu pouzdanost uz ekonomičnu eksploataciju i minimalno održavanje. Pristojan borbeni dolet moguć je i bez korištenja dodatnih spremnika za gorivo. Da bi Pucara bila sposobna uzletjetati s neravnim terenom noseći veliki borbeni teret opremljena je izrazito dugim stajnjim trapom, a dvostruki kotači glavnog sjajnog trapa nose niskotlačne gume omogućujući polijetanje i slijetanje na travnate i zemljane površine improvizirana PS staza. Traženu sposobnost preživljavanja pri izvršenju COIN i CAS zadataka nastojalo se postići ugradnjom višestrukih sustava, oklapanjem donjeg dijela kokpita i kućišta motora. U bezizglednim situacijama teškog oštećenja letjelice pilotima stoji na raspolažanju vrhunsko katapultirajuće sjedište Martin-Baker Mk AP06A (inačica modela Mk 10) s 0–0 karakteristikom, pouzdanoj djelovanju u svim pretpostavljenim situacijama. Pucara ne zahtijeva duge PS staze, već joj je potrebna svega 300 m za uspješno uzletanje, no potrebna dužina može se drastično smanjiti na svega 80-ak metara korištenjem triju ATO (Assisted Take Off) raketna smještenih (alternativno) na središnjem, podtrupnom nosaču. Pucara zahtijeva minimalno servisiranje, što je od velikog značaja budući da često koristi slabo opremljene, široko disperzirane, zrakoplovne baze. Upravljače letne kontrole jednostavne su izvedbe, pokretane ručno. Ukupni kapacitet goriva čine dva, iza kokpita smještena, spremnika ukupne zapremine 800 litara, i dva samozapativajuća spremnika ugradeni u krila zapremine 230 litara svaki. Daljnjih 1130 zapremine dodatnog podtrupnog spremnika, zajedno sa dva dodatna podkrilna spremnika (300 litara svaki) omogućuju Pucari izuzetno veliki dolet u transportne ili taktičke svrhe. Svojim topničkim i mitraljescim naoružanjem Pucara je spremna zadati teške udarce protivniku. Smješteni u donjem središnjem dijelu trupa nalaze se dva topa Hispano Suiza HS804 kalibra 20 mm (svaki sa po 270 bojevih nabroja). Na oba boka prednjeg dijela trupa nalazi se par mitraljeza FN-Browning M2-30 kalibra 7,62 mm (900 bojevih nabroja po cijevi). Na ojačane podvjesne točke (po jedna pod svakim krilom) montirani su pajloni (podvjesni nosači) Alkan 105E, nosivosti 500 kg, a podtrupno montiran pajlon Alkan 115E

je nosivosti 1000 kg što Pucari omogućava nosivost od 1500 kg borbenog tereta koji može uključivati razne kombinacije ubojnih sredstava: četiri tripleta GP bombi od 110 kg ili 125 kg, do sedam LAU sačastih lansera nevodenih raketa kalibra 70 mm, jedne bombe od 1000 kg uz dva podkrilna spremnika goriva, do 12 napalm bombi, topovske ili mitraljescske podvjesne gondole (kalibr 12,7 mm, 20 mm, 30 mm), razne vrste mina, zapaljivih ili osvjetljavajućih sredstava, gondole opremljene kamerama visoke rezolucije za izvođenje izviđačkih misija, te protubrodsko torpedno naoružanje. Tipični borbeni teret Pucare pri izvođenju COIN borbenih zadataka sastoji se od šest podtrupno ovješenih bombi (110 ili 125 kg) i četiri LAU raketna lansera s aerodinamičkim pokrovima za smanjenje induciranih otpora prije borbenog djelovanja. Iako je u Pucaru ugrađen opsežan navigaciono-komunikacijski sustav, avion nije opremljen sofisticiranim sustavom za upravljanje vatrom, te je pilotu na raspolažanju samo reflektorski (osvjetljeni) optički ciljnik Matra SFOM 83A3. Ručno otputanje ubojnih sredstava (bombi, napalma, torpeda) kao i vatreno djelovanje raketama, topovima i mitraljezima koristi se kao osnovni način borbenog djelovanja pri blagom poniranju. Pritom pilotu pomaže programski uredaj Bendix AWE-1 koji omogućuje vatreno djelovanje pojedinačno ili u salvama. Spomenuti navigaciono-komunikacijski sustav sastoji se od VHF NAV/COM-a, ADF uredaja, ILS-a, HF/SSB primopredajnika, te opreme koja pilotu omogućava letenje noću i u otežanim vremenskim uvjetima. Tokom kasnih 80-ih u Pucare je ugrađen novi integrirani sustav navigacije i upravljanja vatrom argentinske proizvodnje SINT, čime je znatno povećana mogućnost

PUCARA IA-58A TAKTIČKO-TEHNIČKE ZNAČAJKE

DUŽINA:	14,25 m
RASPON:	14,50 m
VISINA:	5,36 m
TEŽINA PRAZAN:	4020 kg
TEŽINA NAJVEĆA:	6800 kg
BRZINA NAJVEĆA:	500 km/h (3000 m)
BRZINA KRSTARENJA:	480 km/h
PLAFON LETA:	10000 m
BORBENI RADJUS:	350 km (HI-LO-HI)

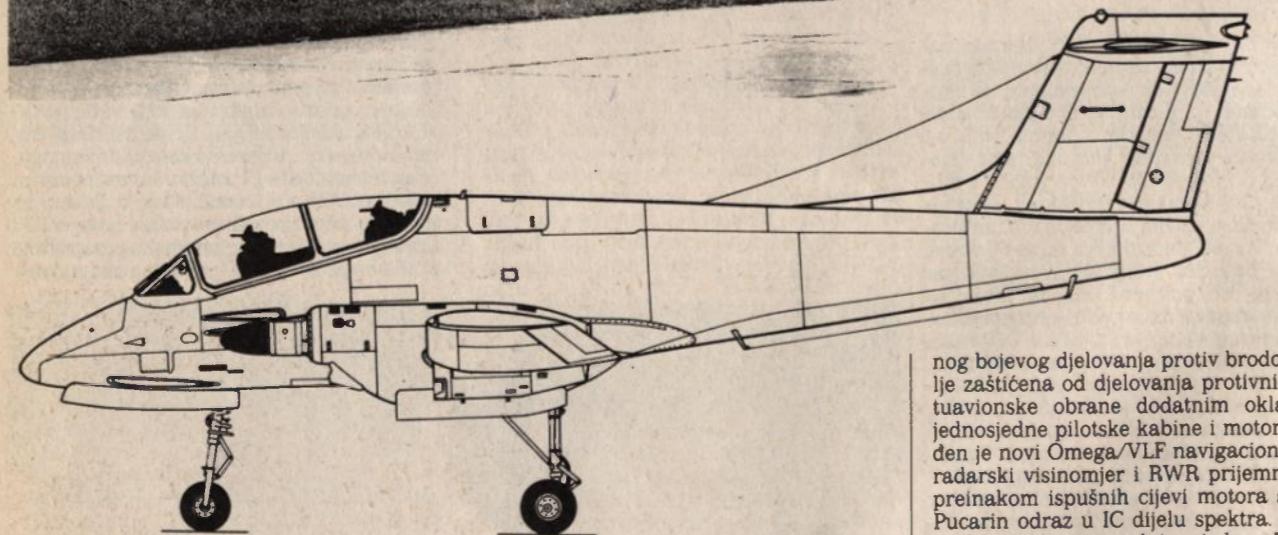
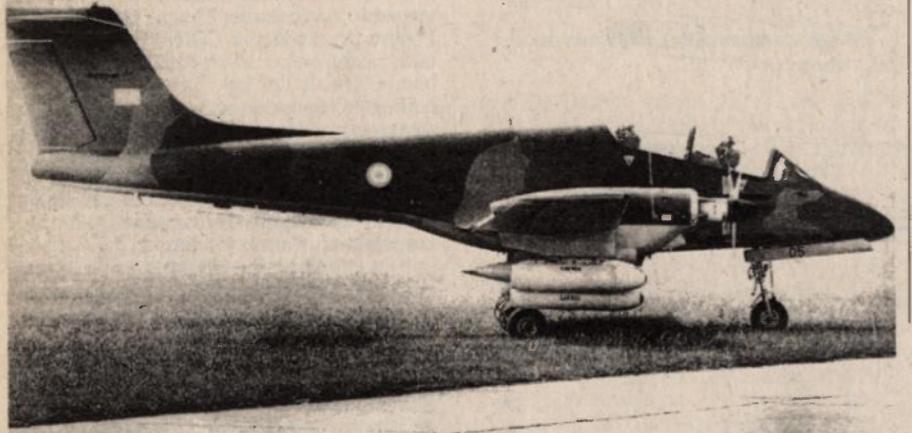
IA-58 PUCARA

zrakoplovi

jurišnog puka. Ukupno je naručeno 108 Pucara, zadnja je proizvedena 1988. godine, a isporučena je naručiocu 1988. godine. U toku 1976. Pucare su izvršile svoju prvu borbenu COIN misiju uništavajući geriske postrojbe kod Tucumana, sudjelujući kasnije u brojnim misijama protiv bandi krijućih droge i komunističke gerile. A zatim je nastupilo mračno razdoblje u njenoj karijeri, koje je

Bilo bi absolutno nepravedno Pucaru vrednovati na osnovu katastrofnog ishoda njenog angažmana u Falklandsom sukobu, već krvce treba tražiti među usijanim glavama koje su ovaj, izuzetno dobro dizajniran i izrađen avion specifične COIN namjene očajnički ubacili u sukob neravnomjernog odnosa snaga, u kojem su sve okolnosti išle na štetu Pucare, nikad namjenjene izvršenju

ratnom zrakoplovstvu kao značajnu pomoć u borbi protiv krijućarskih kraljeva droge koji na području Kolumbije posjeduju dobro naoružane geriske bande, pa čak i helikoptere. Sve Pucare danas u operativnoj upotrebi standardne su IA-58A konfiguracije, iako je kod nekih uklonjeno zadnje sjedište, budući da u mnogo slučajeva samo pilot sudjeluje u izvođenju borbenih zadataka, te je ugrađen dodatni spremnik goriva povećavši time borbeni radijus Pucare. Izrađeno je i nekoliko prototipova poboljšanih inačica, ali nijedna nije usvojena za seriju proizvodnju uglavnom zbog pomanjkanja zanimanja tržišta a i nedostatnih materijalnih sredstava. Dana 15. svibnja 1979. poletio je prototip AX-05 (Pucara IA-58B) s ugradenim parom DEFA topova 30 mm, smještenih u produbljenom donjem dijelu trupa umjesto postojećih Hispano Suiza 20 mm topova. Zatim je uslijedio prototip AX-06 (poletio 1980.) model IA-66 identičan s IA-58A, ali s ugradenim jačim turboelisnim motorima Garrett TPE331-11-601W snage 746 kW (1000 KS). I konačno proizašla iz tragičnih falklandskih i skustava razvijena je radikalno poboljšana inačica Pucara IA-58C s mogućnošću preciz-

završilo poražavajuće. Tokom kratkotrajnog Falklandskog sukoba FAA je angažirala 24 Pucare za izvođenje borbenih akcija neposredne zračne potpore, ubacujući ih u vatru sukoba velikih razmjera protiv moderno opremljene, profesionalno uvježbane vojske Velike Britanije. Jedinu djelomično uspješnu borbenu akciju su 28. svibnja 1982. izvele dvije Pucare napadajući tri britanska helikoptera Westland Scout i oborivši jednog. Tokom sukoba Pucare su izvele ukupno 186 borbenih misija ne ostvarivši nikakve spomena vrijedne rezultate (osim obaranja navedenog helikoptera), ali su britanske snage uspjele onesposobiti ili uništiti 19 od ukupno 24 angažirane Pucare, kombiniranim djelovanjem zrakoplovstva, mornarice i kopnenih postrojbi specijalne namjene.

Tada nametnutih borbenih zadataka. Britanci su zarobili pet Pucara, u letnom stanju, i jednu oštećenu te su po povratku izvršili oglede i vrednovanje njenih performansi (od 28. 4. do 9. 9. 1983.) da bi ih nakon toga stavili na raspolaganje muzejima avijacije širom Velike Britanije. Unatoč početno izraženom optimizmu gledje mogućnosti izvoza Pucara aviona, izostalo je sklanjanje izvoznih ugovora većeg opsega.

Jedino je Urugvajsko ratno zrakoplovstvo kupilo šest Pucara kao zamjenu za postojeće avione-veterane P-51 Mustanga i T-6 Texana koji su do tada korišteni za COIN operacije. U prosincu 1989. je Argentinska vlada darovala tri aviona IA-58 Pucara Kolumbijskom

nog bojevog djelovanja protiv brodova, i bolje zaštićena od djelovanja protivničke protuavionske obrane dodatnim oklapanjem jednosjedne pilotske kabine i motora. Ugraden je novi Omega/VLF navigacioni sustav, radarski visinomjer i RWR prijemnik, te je preinakom ispušnih cijevi motora smanjen Pucarin odraz u IC dijelu spektra. Vatrena moć je uvećana ugradnjom jednog DEFA topa 30 mm u prostor u nosu aviona stvoren pomicanjem kokpita unazad, korištenjem novih raketnih projektila zrak-zemlja CITEFA martin Pescador, a dodana su i dva vanjska podkrilna pajlona za nošenje raketa zrak-zrak kratkog dometa MATRA R. 550 Magic (IC navodenih). Iako je FAA željela pregraditi svoje postojeće IA-58A Pucare na IA-58C standard konfiguracije, do realizacije nije došlo zbog neriješenih finansija, te se proizvođač FMA posvetio u potpunosti realizaciji projekta trenažnog mlaznjaka IA-63 Pampa nadajući se konačno uspješnom izvozu, pa vojnom zrakoplovstvu Argentine, Urugvaja i Kolumbije preostaje samo da, s vremenom na vrijeme, manjim poboljšanjima produže vojnu karijeru postojećih Pucara.

ŽELJKO HANICH

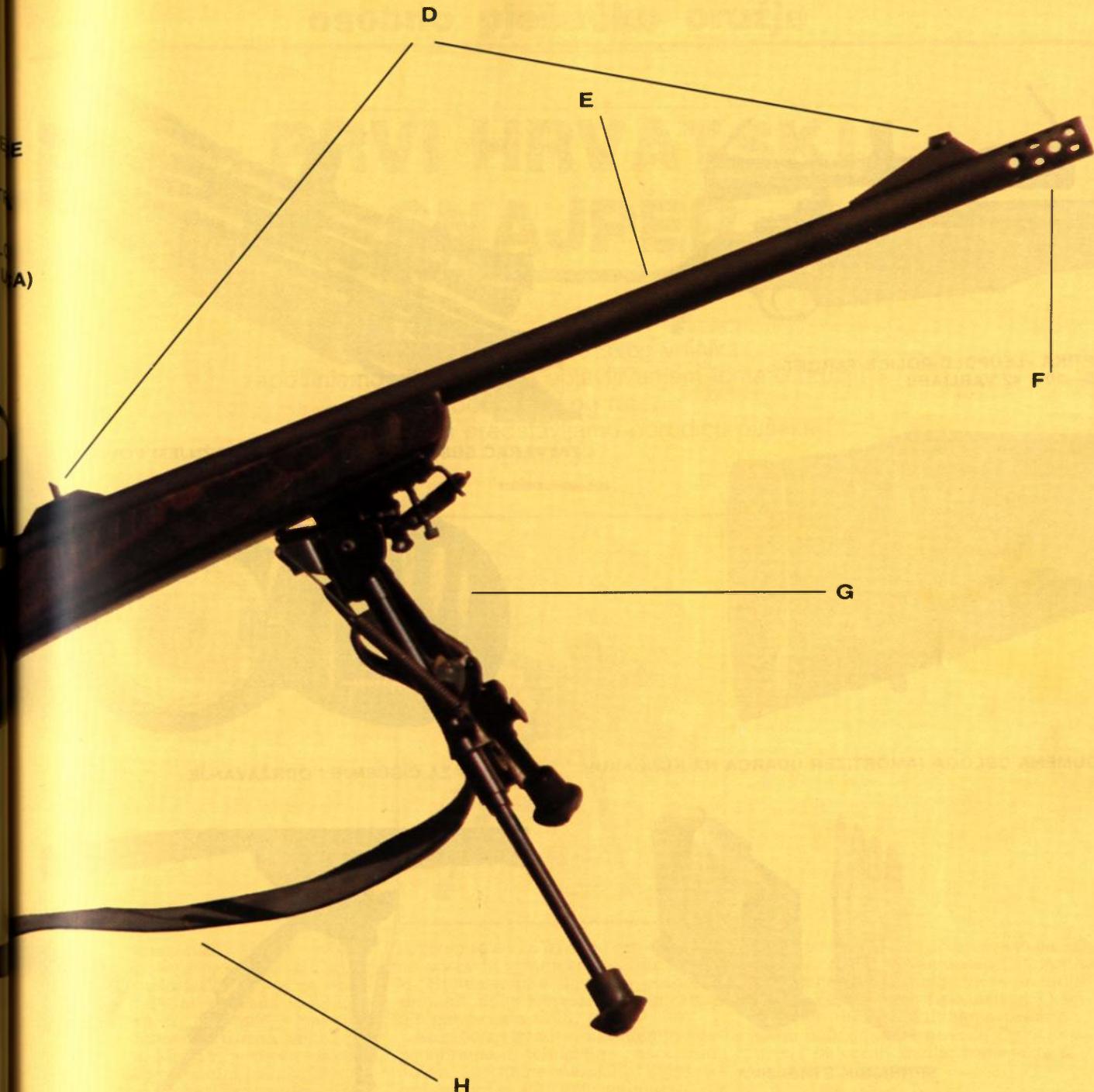

HRVATSKI VOJNIK

A OPTIKA
B ZATVARAČ
C KUNDAK
D MEHANIČKI CILJNICI
E CIJEV
F PLINSKA KOČNICA

G TELESKOPOŠKE
H REMNIK
I SPREMNIK STV
J OKIDAČ
K GUMENA OBL
(AMORTIZER U A)

TEHNIČKE KARAKTERISTIKE:

Kalibar: 7,62 × 66 mm
Dužina puške: 1230 mm
Dužina cijevi: 670 mm

Broj žljebova: 4
Masa puške: 6,05 kg
Kapacitet spremnika: 5 metaka

Optika: »LEUPOLD-POLICE TARGET« 3,5—10 × 42

SNAJPERSKA PUŠKA EMM-992

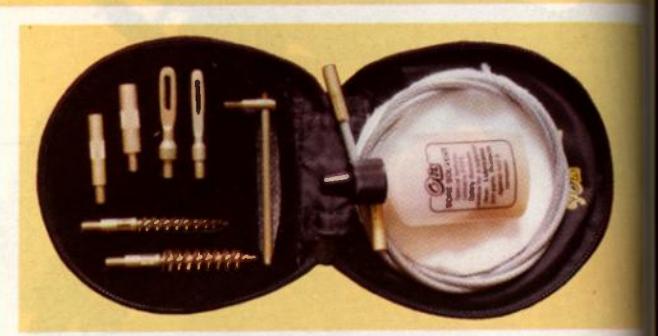
OPTIKA »LEUPOLD-POLICE TARGET«
3,5—10 x 42 VARIJABL

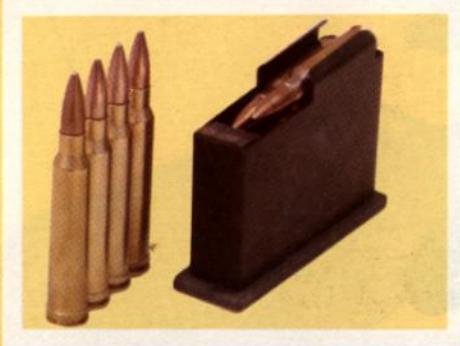
ZATVARAČ SUSTAVA »MAUSER« U STRAŽNjem POLOŽAJU

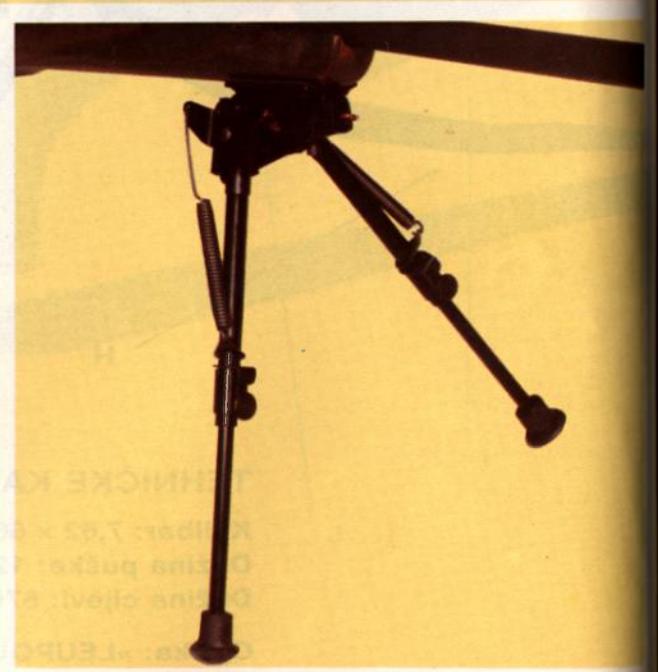
GUMENA OBLoga (AMORTIZER UDARCA NA KUNDAKU)

PRIBOR ZA ČIŠĆENJE I ODRŽAVANJE

SPREMNIK STRELJIVA

TELESKOPOŠKE NOŽICE

PLINSKA KOČNICA (SKRIVAČ PLAMENA)

PRVI HRVATSki SNAJPER

Od ovog broja »Hrvatskog vojnika« započinjemo sa sustavnim objavljivanjem tema o oružju domovinskog rata.

Ovom prilikom predstavljamo porodicu pušaka EMM 992

Domovinski je rat, svojom unutrašnjom logikom, zbog nedostatka oružja za obranu u prvim danima velikosrpske agresije, iznjedrio mnoga priručna improvizirana oružja. Mahom je riječ o simpatičnim, hvale vrijednim pokušajima zaljubljenika u oružje i preciznu mehaniku da zanatskim pokušajima svojim unikatnim djelima, u domoljubnom zanosu, priskrbe atribut »prvi hrvatski«. No, izradba oružja, a pogotovo njegova serijska proizvodnja ima svoju unutrašnju logiku koju svaki konstruktor, ali i poduzetnik koji se upušta u serijsku proizvodnju, jednostavno mora postići. Potpuno je prirodno da je u odstupnim trenucima rata svako oružje dobrdošlo. Tada je doista bilo važno samo da je oružje sigurno za samog strelca, da može izbaciti (ispaliti) streljivo. No, Hrvatska je stvorila i razvila svoju oružanu silu kao izraz državnog

suvereniteta i za izradbu oružja je nužno postaviti vrhunske, svjetske kriterije. Hrvatska ima dovoljno gospodarskih, ali što je još važnije, intelektualnih potencijala za to.

Kakvoćom izrade, ugradenim komponentama i tehničkim značajkama puška specijalne namjene EMM-992, projekt tvrtke »Elmech« nadilazi slične pokušaje. Jer riječ je o oružju koje je, prije svega, plod domaće, hrvatske pametи i koje je upoređivo sa sličnim modelima proizvedenim u zemljama s dugom oružarskom tradicijom i razvijenom vojnom industrijom.

EMM-992 puška je specijalne namjene za gadanje ciljeva na velikim daljinama s visokom sigurnošću pogotka. Riječ je o modernom oružju koje pripada grupi suvremenih snajperskih pušaka konstruiranih i predviđenih za operativnu uporabu u posebnim vojnim i policijskim postrojbama. To znači da je podrođica pušaka 992 (varijan-

te M 992 i EMM 992) prvenstveno namijenjena za uništavanje neprijateljskih živih ciljeva, izabranih ciljeva na daljinama 900, odnosno 1200 metara. Osim toga, na manjim daljinama predviđena je namjena operativnog djelovanja protiv oklopnih vozila, transporteru i oklopljenih kamiona.

Za streljivo je odabran standardizirani kalibr 7,62 x 66 mm (0.300 WM).

PLIVAJUĆA CIJEV

Radi bolje stabilnosti i postizanja optimalnijih uvjeta za gadanje puška je opremljena teleskopskim nožicama, što omogućuje stabilno pomicanje oružja (bez obzira na konfiguraciju terena) po uzdužnoj osi od 20 do 25 stupnjeva. Za snajperske puške to je vrlo značajno jer omogućuje strelcu da svoje oružje uvek postavi na 90 stupnjeva u odnosu na zamišljenu ravnninu tla, čime se poboljšava preciznost gadanja

Transport oružja

zrna do 14 metara tako da je i na većim udaljenostima (600 – 1200 m) končanica u centru cilja. Optika je zaštinim kapama zaštićena od mehaničkih udaraca i oštećenja. Nosač optičkog ciljnika izrađen je od čelika i čvrsto je postavljen na gornjoj strani sanduka, dok je utvrdiće zadnjeg nosača pokretan te se optički ciljnik može vrlo brzo zamjeniti pasivnim IC ciljnikom za gadanje noću. Puška također sadrži dva mehanička ciljnika koji su pod kutem od 90 stupnjeva čvrsto utvrđeni na cijev. Namjena je ovih ciljnika da omogući borbeno djelovanje na udaljenostima do 400 metara u slučajevima oštećenja ili nemogućnosti korištenja optičkog ciljnika.

Sanduk puške EEM-992 namijenjen je za smještaj zatvarača i objedinjuje sve ostale dijelove. S njegove prednje strane učvršćena je cijev pomoći na voja, a na stražnjoj strani smješten je mehanizam za okidanje. Sanduk je usaden u kundak pomoći vijaka.

ZATVARAČ SUSTAVA MAUSER

Polumaticki snajperi u operativnoj uporabi u postrojbama suvremenih vojski svijeta namijenjeni su taktičkim djelovanjima započinjanja pješačkih napada. Snajper EMM-992 puška je namijenjena za posebne zadatke u neprijateljskoj pozadini, za određene pojedinačne ciljeve. Zato je pri konstrukciji zatvarača izabran sustav Mauser. Spremni streljiva su predviđeni za pet, odnosno sedam metaka. Predviđena realizacija zadatka je 90 posto s prvim metkom, 10 posto s drugim i 1 posto s trećim metkom. Spremni streljiva čvrste je konstrukcije i odvojiv je povlačenjem zapora koji se nalazi iznad okidača. Zatvarač je izrađen od visokokvalitetnog čelika i namijenjen je za potiskivanje streljiva iz spremnika u cijev, zabravljanje cijevi, opaljenje metka, odbravljanje cijevi, izvlačenje čahure i zapinjanje udarača. U zatvaraču su smještene udarna igla s udarnom oprugom. Konstrukcijskim zahvatom maksimalno je smanjen put udarne igle, čime je skraćen put udarca, što je skratilo i samo vrijeme opaljenja. Mehanizam za okidanje dopušta regulaciju sile okidanja tako da svaki može sebe prilagoditi otpor okidača.

Kundak, kao i ostali dijelovi puške izrađen je od specijalnog lamerlarnog višešlojnog vodonepropusnog drveta.

Optika je temeljni čimbenik kvalitete svake snajperske puške. U izradbi prve serije konstruktori iz Elmecka su se opredijelili za uvoznu optiku s namerom da je vremenom zamijene domaćom. Riječ je o vrhunskom optičkom uredaju američke proizvodnje LE-UPOLD-POLICE TARGET 3.5 – 10 x 24 koji se nalazi u operativnoj uporabi u postrojbama američke policije. Optičke mogućnosti ovog ciljnika su doista velike tako da korigira prirodnji opad

VIDMIR RAJČ

Futrola puške može poslužiti kao prostirka za streljca

na velikim daljinama. Ispitivanja su pokazala da se i pri nagibima do 70 stupnjeva puška može stabilizirati okomito na cilj.

Cijev za EM-992 izrađena je kovanjem od visokokvalitetnog čelika i služi da se u njoj izvrši opaljenje metka, te da se usmjeri zrno u pravcu cilja. Užljebljena je sa četiri žljeba smjerom uvijanja u desno. Posebno je zanimljivo konstrukcijsko rješenje tzv. slobodne, plivajuće cijevi. Cijev je čvrsto usaćena u sanduk, ali nije naslonjena na kundak. Između cijevi i kundaka može imati toliko prostora da se može prući papir, čime se smanjuje prijenos energije na drvo, što smanjuje trzaj.

Na ustima cijevi postavljena je plinska kočnica koja ima zadatak kompenzacije energije ispaljenog metka, odnosno smanjenja sile udarca kundaka

u rame strelca. Plinska kočnica je skrivač plamena tako da je u operativnoj uporabi vizualno (bljeskom) nemoguće otkriti snajperistu. Za naredne, poboljšane verzije puške predviđa se ugradnja prigušivača.

OPTIKA

Optika je temeljni čimbenik kvalitete svake snajperske puške. U izradbi prve serije konstruktori iz Elmecka su se opredijelili za uvoznu optiku s namerom da je vremenom zamijene domaćom. Riječ je o vrhunskom optičkom uredaju američke proizvodnje LE-UPOLD-POLICE TARGET 3.5 – 10 x 24 koji se nalazi u operativnoj uporabi u postrojbama američke policije. Optičke mogućnosti ovog ciljnika su doista velike tako da korigira prirodnji opad

Naočale za noćno osmatranje pojačavaju vizualni odraz 25.000 puta

pješačkih i oklopno-mehaniziranih postrojbi, gubitaka koji su izravan rezultat savezničke superiore vojne tehnike i primjenjene borbeni taktički zadaci od primarne važnosti izvedeni su upravo noću, i pri smanjenoj vidljivosti danju, što je savezničkim snagama omogućavalo da u potpunosti iskoriste čimbenik iznenadenja nanoseći teške udarce nespremnim iračkim snagama. Značajnu ulogu u toku izvedenih tih borbenih djelovanja savezničkog zrakoplovstva, pješaštva i oklopno-mehaniziranih postrojbi odigrali su upravo najmoderniji sustavi za osmatranje noću i pri uvjetima smanjene vidljivosti danju.

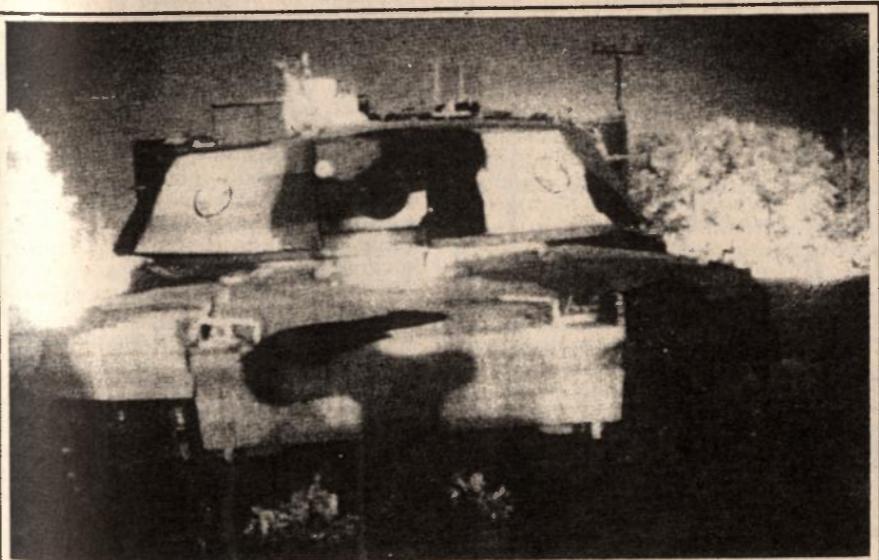
Posede zrakoplova i pripadnici kopnenih postrojbi svih rodova zastupljenih u svim moderno opremljenim vojskama današnjice rutinski koriste naočale za noćno osmatranje (NNO) (engl. NVG-night vision goggles) pri izvršenju zadatka širokog raspona složnosti, od pilotiranja noću zrakoplovom visokih performansi, do tehničkog određivanja borbenih vozila i tehnike. Naočale za noćno osmatranje (NNO), u USA nazvane NVIS (night vision imaging system) predstavljaju komparativ-

POGLED KROZ MRAK

no jeftinu alternativu ili dopunu modernim termovizijskim sustavima iste namjene, a njihov osnovni sklop sačinjava elektro-optički sustav pojačava vizuelnog odraza, koji pojačava raspoloživu količinu vidljive svjetlosti reflektirane s noćnog neba (NNO uredaji III generacije pojačavaju i odraze nastale zračenjem bliskim IC dijelu spektra).

Njihovo načelo rada zasniva se na potpuno različitoj tehnici od one primjenjene kod termovizijskih sustava koji otkrivaju i prikazuju IC radijaciju različitog intenziteta emitiranu od svih objekata čija temperatura se nalazi iznad razine temperature apsolute nule. NNO koriste pasivni elektro-optički sustav čija učinkovitost uveliko ovisi o intenzitetu osvjetljenosti okoline, vremenskim uvjetima te kontrastnim i refleksnim karakteristikama promatranog objekta ili predjela okoline.

Sklop pojačala vizuelnog odraza umnaža svjetlosnu moć ljudskog oka (sposobnost sabiranja svjetlosti iz okoline) gotovo 25.000 puta. Optički sustav objektiva fokusira fotone svjetlosti, reflektirane od promatranog objekta, na površinu fotokatode, koja uslijed toga otpušta elektrone. Potom elektroni prodire kroz mikrokanalnu metalnu pločicu (MCP) koja sadrži više od dva milijuna mikroskopskih provodnih kanala sačinjenih od minijaturnih staklenih cjevčića promjera svega 10 mikrona. Prolaskom kroz mikrokanale koncentrično kružno raspoređene na MCP pločici, elektroni otpušteni od fotoanode stvaraju pravu lavinu dodatnih elektrona, povećavajući time intenzitet signala. Elektroni pojačanog elektronskog toka napustivši MCP pločicu ubrzavaju prema sklopu anode gdje udaraju u fosforni sloj koji pri tome emitira zelenu svjetlost kao posljedicu pretvaranja kinetičke energije elektrona u svjetlosnu energiju. Završnu fazu djelovanja pojačala vizuelnog odraza NNO naočala obavljaju optički okularski sklop koji sakuplja zelenu svjetlost generiranu na fosfornom sloju, te je fokusiran predaje ljudskom oku pružajući promatraču jasnu sliku zelenog tonaliteta promatranog objekta i okoline.

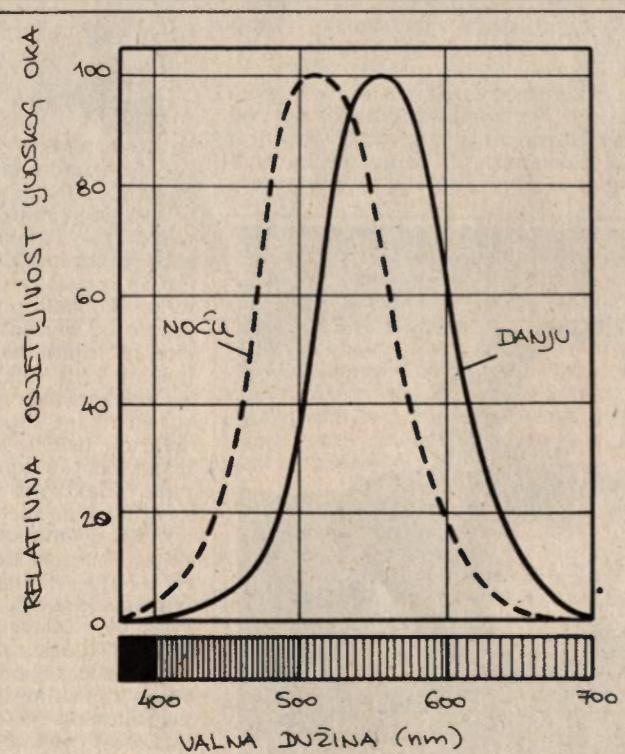
MBT viđen kroz NNO Gen III

ciljnički sustavi

Naočale za noćno osmatranje (NNO)

sastoje se od dva (rjedko samo jednog) tubusa s ugrađenim pasivnim elektro-optičkim senzorskim sklopom pojačala vizuelnog odraza. Danas se operativno koriste dva osnovna tipa NNO-a: NNO druge generacije (Gen II) koristi multi-bazičnu fotokatodu, a NNO treće generacije (Gen III) upotrebljava da-leko osjetljiviju galij-arsenid fotokato-

KRIVULJE
OSJETLJIVOSTI
LJUDSKOG OKA
NA
ELEKTROMAG-
NETSKO
ZRAČENJE
DANJU I NOĆU

du. Sustav NNO Gen III gotovo je tri puta skuplji od starijeg Gen II, ali posjeduje znatno poboljšane performanse koje u potpunosti opravdavaju višu cijenu. Fotoosjetljivost je veća tri puta, svjetlosni intenzitet dobijene »noćne« slike je dvostruko jače izražen, dok je vijek trajnosti (operativni) oko 7500 sati, što je znatno duže od 2000 sati predviđenog »životnog vijeka« za NNO uređaje Gen II. Čak i u posebno teškim uvjetima za osmatranje, uz izuzetno nisku razinu osvjetljenosti objekta NNO Gen III stvara izvanredno jasnou sliku, uz malen gubitak rezolucije (mogućnost razaznavanja detalja). S obzirom na sve navedene prednosti nije ni čudno da su sustavi NNO Gen III u potpunosti potisnuli NNO Gen II iz operativne uporabe u zrakoplovstvu, gdje se sva borbena djelovanja odvijaju pri velikim brzinama te je od vitalne važnosti koristan »domet« i rezolucija »noćne« slike. Međutim, NNO Gen II i nadalje nalaze široku primjenu u svim kopnenim rodovima vojske.

Ljudsko oko osjetljivo je samo na elektromagnetsko zračenje u relativno uskom području valnih dužina, od 400 nm do 700 nm, a njega možak doživljava i prezentira kao niz boja poznatog duginog spektra. Osjetljivost oka nije jednolika za sve dijelove spektra; zeleno svjetlo doživljavamo izrazitije, svjetlijie, nego crveno svjetlo apsolutno

identičnog intenziteta. Pri dnevnom svjetlu tjeremo krivulje osjetljivosti ljudskog oka na elektromagnetsko zračenje nalazi se u području od 555 nm (zeleno), a pri promatranju u slabijim svjetlosnim uvjetima noću tjeremo krivulje osjetljivosti pomici se prema plavom dijelu spektra, u područje od oko 505 nm valne dužine.

Poput ljudskog oka i različiti tipovi pasivnih pojačivačkih sustava NNO-a posjeduju specifičnu krivulju osjetljivosti unutar spektra elektromagnetskog zračenja. NNO Gen II (i raniji tipovi NNO) ispoljavaju najveću osjetljivost unutar vidljivog dijela spektra, a bitno manju u IC području, dok NNO Gen III posjeduje veću osjetljivost upravo u IC području (u apsolutnom i relativnom odnosu), što NNO Gen III čini posebno pogodnim za uporabu u uvjetima izuzetno niske ili čak nepostojeće osvjetljenosti okoline i objekata, dakle noću. Infra-crveno zračenje je noću daleko izraženije nego zračenje u vidljivom dijelu spektra, a i mnogi predmeti i materijali poput stijena, betona, a naročito listovi biljaka, reflektiraju izraženije i učinkovitije IC zračenje nego vidljivu svjetlost.

Kombinacija navedenih osobina: osjetljivosti na IC zračenje, na raspolaživu difuznu svjetlost noćnog neba i na slična reflektiranu IC energiju, od izuzetne je upotrebe vrijednosti pilotu aviona ili helikoptera pri vršenju brišućeg leta noću, na maloj visini, te mu pruža izuzetno jasnou sliku nadljetnog terena. Piloti helikoptera prvi su eksperimentalno koristili NNO Gen II, model AN/PVS-5, prvotno konstruiran i namijenjen za upotrebu u postrojbama kopnene vojske, pri izvođenju borbenih zadataka, relativno male brzine odvijanja, ali se pokazao potpuno neprimjenljiv tokom letačkih borbenih akcija noću. Slaba osjetljivost i rezolucija AN/PVS-5 bitno su smanjivale raspoloživo vrijeme reakcije pilota i mogućnost ispravljanja eventualne pogreške, naročito tokom brišućeg leta. Također je uočeno da loše oblikovana facijalna maska modela AN/PVS-5 ometa periferno vidno polje pilota, a interferencija sa sustavom noćne iluminacije kokpita degradirala je učinkovitost i performanse ugradenog pasivnog pojačivačkog sustava NNO-a, prisiljavajući pilota da isključi iluminaciju kokpita ili da prekrije manje bitne osvjetljene displeje. Uočene nedostatke konstruktori su, nakon iscrplih istraživanja, uspješno otklonili stvorivši savršeniju, novu generaciju naočala za noćno osmatranje NNO Gen III, čije visoke performanse u potpunosti odgovaraju specifičnim zahtjevima pilota aviona i helikoptera, posebno uvežbanih za izvođenje noćnih borbenih letova.

JOSIP BAN

tenkovi

ABRAMS KRALJ KOPNENE BITKE

Golema vatrena moć, jaka oklopna zaštita i dobra pokretljivost čine ovaj tenk osnovnim linijskim borbenim tenkom Američke vojske

Kriza u perzijskom zaljevu dovela je u središte medžanske pažnje gotovo sve oblike najsuvremenijeg naoružanja, pa tako i oklopnu borbenu tehniku. Mogućnost izbjeganja širokih razmjera na kopnu, protiv mnogobrojnih, iako u suvremenim uvjetima borbe, dijelom zastarjelih tenkova iračke vojske (T-55 s dodatnim oklopom i jačim naoružanjem, T-72 c i nešto britanskih tenkova Centurion), nagnala je interventne snage UN na koncentraciju, na tom području, golemog broja oklopnih sredstava. Osnovna uzdanica kopnenih snaga SAD, u sklopu multinacionalnih snaga SAD, u sklopu multinacionalnih snaga SAD, u sklopu multinacionalnih snaga SAD, bio je upravo tenk ABRAMS koji je već s prvim dodirom arapskog pjesaka proglašen »kraljem kopnene borbe«.

Razvoj dogadaja, uz što je pružio priliku za premijernu prezentaciju američkog najnovijeg tenka u ratnim uvjetima i na zahtjevnom zemljistu, pokrenuo je i daljnja razmatranja njegove

tenkovskog sukoba nije ni došlo, pa pretpostavke o borbenoj učinkovitosti američkog tenka nisu doble priliku za potvrdu u praksi. Bez obzira na tu činjenicu, ABRAMS, a posebno njegova modifikacija M1 El, kao predstavnik četvrte generacije, stoji uz sami bok tenkovima iste generacije ostalih istaknutih proizvođača te vrste borbenih sredstava, Velike Britanije, Njemačke, Francuske i Izraela.

Drugi svjetski rat, kao i poslijeratni sukobi, konstantno su pokazivali superiornost sovjetskih, kasnije i europskih tenkova, nad onima američke proizvodnje, za koje je bila svojstvena velika težina, slabija pokretljivost, golemi obris, složenost dijelova i sklopova, nedovoljna pouzdanost i neekonomičnost. To se posebno odnosilo na predstavnike druge (razdoblje drugog svjetskog rata i prvih deset poslijeratnih godina) i dobrih dijelom treće generacije (razdoblje od 1955 - 1975. godine).

Učinkovitost ABRAMSA u ratu u Zaljevu je bila potvrđena u borbi protiv iračkih tenkova (na slici irački T-55 u plamenu)

Glede krupnih nedostataka serije PATTON, koji su se ispoljili u ratovima u Vijetnamu i Indokini, narušava se tradicija američkog načina konstrukcije, koji nije bio primijeren zahtjevima modernog ratovanja. Nastupa razdoblje u proizvodnji američkih tenkova s tendencijom približavanja europskoj konceptiji, koja se prvenstveno odnosila na veličinu vozila i masu. Uslijedila je serija tenka M-80, prvo Al, a zatim A2 koji je značio i krupnu inovaciju. Na hodni dio jedinice, montirana je specifična kupola u koju je ugraden top/lanser kalibra 152 milimetra koji koristi raketni sistem Shillelagh i klasična topovska zrna. Tenk se u naoružanju nalazi i danas a glede osobina primjenjenog naoružanja, ne predstavlja zamjenu M-80 Al i njegovog nasljednika M-80 A3 (primjenjeni termovizijski nišanski uredaji), već je njegova dopuna. To dokazuje i formacijski raspored tog tenka u oklopnim jedinicama SAD, gdje se nalazi u sastavima klasičnih, osnovnih borbenih tenkova.

U međuvremenu, propao je projekt zajedničkog njemačko-američkog tenka MBT - 70 iz razloga enormno visoke cijene proizvodnje. Ipak neuspjeh praočlaka, dao je poticaj za razvitak dva nova tenka, koji će zamijeniti starjele prethodnike. To su njemački LEOPARD 2 i američki M - 1

ABRAMS, kojim je popunjena praznina, nastala kvalitativnim zaostajanjem američkih tenkova.

ABRAMS M1 nastao je na osnovi probnog modela tvrtke Chrysler u sudjelovanju s Av. Lycoming, Cadillac Gage, Hughes Aircraft, Singer Kefarott, Detroit Diesel, Allison Division, Central Data Corporation i Kollmorgen. Serijska proizvodnja počela je u veljači 1980. godine i tenk, po želji udovice generala C. W. Abramsa, koji je rukovodio njegovim projektom, dobija ime M - 1 ABRAMS. Dvije godine kasnije u proizvodnju ulazi i njegova modifikacija pod oznakom M1 El, a preinake, nadopune i zamjene odnosile su se u prvom redu na zamjenu primjenjenog osnovnog naoružanja, poboljšanja sistema za upravljanje vatrom i dopunu pogonskog uredaja.

ABRAMS je tenk klasične konstrukcije tijela, s obrtnom kupolom na sredini i uobičajenim rasporedom odjeljivanja. Upravno je smješteno u prednjem dijelu tijela do početka kupole, borbeno je u njenom zahvatu, a motorno-transmisiono u zadnjem dijelu tijela tenka. Glede učinkovitosti oklopne zaštite, američki su stručnjaci, u razradi oklopa, napravili značajan pomak u odnosu na prethodnike, u visini tenka i u obliku. Za razliku od M-80, tenk nema zapovjednikovu kupolicu a smanjena mu je i visina tijela, što mu je dalo znatno manji obris. Oklopno tijelo i kupola sastavljeni su od ravnih ploča, postavljenih pod velikim kutem u odnosu na okomicu (tijelo do 82 stupnja), što osigurava odbijanje (rechochet) protuoklopnih, posebno udarnih zrna.

Medutim, veliki nagib prednje ploče tijela ima i lošu stranu, jer povećava mrvi kut vozača (nepreglednost blizog prostora ispred tenka). Prednji dio tijela i kupole, opremljen je višeslojnim CHOBHAM oklopom, a ostali dijelovi sastavljeni su od neprobojnog čelika. Glede bolje zaštite, zaslon topa je smanjen i uvučen u oklop. Kupola je naprijed produžena i prelazi preko otvora vozača, pa su, kako bi se vozaču omogućili nesmetani ulazak i izlazak, zaslon i prednji dio usječeni. Uz hodni dio tenka postavljene su protukumulativne zavjese, koje ga štite od projektila i istodobno zadržavaju prašinu prilikom vožnje. Tenku je pojačano i dno tijela, što posudu u velikoj mjeri štiti od učinka protutankovskih nagaznih mina. Dimenzije tenka su: dužina (s topom okrenutim naprijed) 9,77, dužina tijela 7,92, širina 3,65 i visina sa kupolom 2,99 metara, što ga čini 60 dužim i svega 18 centimetara višim od sovjetskog T-72. Kvalitetna oklopna zaštita uvjetovala je golemu masu od 53.400 kg, koja se ugradnjom snažnog pogonskog uredaja, nije negativno odrazila na njegovu pokretljivost.

Uprostranu kupolu velike čeone površine, prvotno je ugraden 105 milimetarski top M-88. Riječ je o modificiranom britanskom topu L7 Al kojeg SAD-e licencno proizvode. Top posjeduje užljebljenu cijev, a dužine je 51 kalibr. Cijev je na drugoj polovini opremljena plinskom komorom i u osnovnoj verziji nema termičke obloge. Top može koristiti sve vrste streljiva, proizvedenog u zemljama NATO-a, od kojih se u najvećoj mjeri koriste protuoklopna potkalibarna obilježavajuća zrna stabilizirana krilcima, s odvojivim nosačem (APFSDS), kumulativna zrna (HEAT), zrna s plastičnim eksplozivnim punjenjem i dje-lovanjem Hopkinsovog učinka na cilju (HESH), te eksplozivno-rasprskavajuća zrna (HEP). Posebno se ističe vrlo učinkovito potkalibarno zrno s jezgrom od volframa i osiromašenog urana. Borbeni komplet sadrži 55 metaka, od kojih su 44 smještena u zadnjem, oklopnom vratima odvojenom dijelu kupole, 8 u odvojenom dijelu tijela iza zapovjednika i 3 pod preklopnim pločama ispod topa. Držanjem streljiva u odvojenim okloppljenim prostorima, nastalo je, u slučaju njegove eksplozije, pružiti posadi što veću sigurnost. Sve prostorije posjeduju i vanjske sigurnosne poklopce, koji snagu eventualne eksplozije usmjeravaju van tenka. U glavnom smještajnom prostoru, odla-ma se cijela gornja ploča zadnjeg dijela kupole i osloboda put udarnom valu.

Za postizanje veće učinkovitosti probijanja oklopnih ciljeva na većim daljinama i uopće njegove nadmoćnosti, na modifikaciju M1 El ugrađen je 120 milimetarski top glatke cijevi XM-258, proizvod tvrtke Water Flieth Arsenal po licenciji njemačkog Rheinmetall-a. Zanimljivo je da su Amerikanci 1980. godine razvili njihov top tog kalibra, a kao osnovica je poslužio upravo Rheinmetall top. Izvršene su neke rekonstrukcije i zamjenjen je zadnjak topa. U međuvremenu, Nijemci su poboljšali svoju konstrukciju i smanjivši broj dijelova zadnjaka, povećali pouzdanost. U svezi s tim Amerikanci su odustali od svog rješenja.

Top posjeduje odlične osobine. Visokim tehničkim stupnjem obrade materijala tijekom izrade cijevi, povećana mu je čvrstoća i vijek trajanja. Kvalitetnim ovjesom cijevi, sa povoljnom raspoljelom mase dijelova, omogućen je dobar rad stabilizatora (stabilizacija u dvije ravnin). Vrlo brza paljba omogućena je poboljšanim rješenjem zatvarača. Usavršena je termička obloga, koja je kao i plinska komora izrađena od specijalne plastične mase. Primjenjen protutrzajući sustav, svodi trzanje na dužinu 105 milimetarskog topa. Cijev topa je u zadnjak učvršćena klinastim sustavom koji za razliku od sustava navijene cijevi, omogućuje puno bržu

zamjenu. Top koristi sjedinjeni metak s izgorljivom čahurom. Streljivo za ispitivanje prvotno je uvezeno iz Njemačke, a danas ga u SAD-u proizvodi tvrtka Honeywell. U upotrebi su najčešće, kao i kod njemačkog tenka, dvije vrste metaka - KE i HEAT MZ sa visokokaloričnim punjenjem, koje prilikom opaljenja povećava tlak u topu za 50% u odnosu na top 105 mm. Metak KE (kinetic Energy) potkalibarni je projektil, stabiliziran krilcima. Posjeduje jezgru od volframa i početnu brzinu od 1800 m/s, što ga čini snažnim protuoklopnim sredstvom. Inovacija je metak HEAT MZ koji obuhvaća osobine kumulativnog (HEAT) i eksplozivno-rasprskavajućeg metka (HESH). Izgorljiva čahura dala je streljivu manju masu (jednaka onoj 105 milimetarskog metka), što je puniocu, s obzirom na veličinu, olakšalo rad. S druge strane, u tenku ostaje manje ugljičnog monoksida koji bi, inače, ostao u mesinganoj čahuri u tenku. Takve čahure potrebno je izbacivati, jer onemogućuju daljnji rad.

Dodatno naoružanje tenka tvore dva mitraljeza 7,62 mm M-240 i jedan protuzaklopni mitraljez 12,7 mm M-2. Jedan od 7,62 mm spregnut je i ugrađen desno od topa iznad pomoćnog nišana zapovjednika tenka. Drugi je učvršćen na kupoli, desno od otvora punioca. Oba mitraljeza, namijenjeni su za uništavanje neoklopnih zemaljskih ciljeva, a gornji može poslužiti i za gadanje ciljeva u zračnom prostoru, koji obuhvaća, uz stabilizaciju i sustava za upravljanje orudem, ciljne uređaje na načelu termovizije sjedinjene

odmah spremno za gadanje. Protuzaklopni mitraljez 12,7 mm, učvršćen je na kupoli kod otvora zapovjednika i služi za uništavanje ciljeva u zračnom prostoru i na zemlji. Daljinsko upravljanje koje se nalazi ispod otvora (luka) omogućuje zapovjedniku gadanje iz tenka, što pruža mogućnost učinkovite obrane od napada helikoptera, koji su danas najveće prijetnje toj vrsti borbenih sredstava. Vatreno polje mu je, po pravcu 360, a po visini do +65 stupnjeva. Uz brzinu gadanja 450-550 metaka u minutu, borbeni komplet može ispaliti za dvije minute neprekidne paljbe. Oba mitraljeza, M-240 i M-2, američke su proizvodnje.

Posadu ABRAMSA čine četiri člana (zapovjednik, ciljač, vozač i punitelj). U borbenom dijelu, smještenom u kupoli, zapovjednik i gadač nalaze se s desne, a punitelj s lijeve strane zadnjaka topa. Mjesto vozača nalazi se u prednjem dijelu tijela tenka u sredini. Radni prostor posade je prostran i pruža maksimalnu udobnost, što je vrijedna osobina američkih konstrukcija. Time je olakšano rukovanje uređajima i rad u vozilu, što je posadi dalo visok stupanj borbene učinkovitosti, koji se ne umanjuje ni pri dužem boravku u tenku tijekom borbe (ergonomija). Povećanje radnog prostora ima i lošu stranu jer uvjetuje i povećanje zapremine koju je potrebno oklopiti što povećava masu i obris tenka. U tom slučaju, to se odražilo na goleme dimenzije kupole. Ciljač i zapovjednik raspolažu svremenim sustavom za upravljanje vatrom, koji obuhvaća, uz stabilizaciju i sustava za upravljanje orudem, ciljne uređaje na načelu termovizije sjedinjene

na zidu kupole s desne strane, ugradeno je balističko računalo (Hughes), koje nakon upotrebe daljinomjera, izračunava daljinu do cilja te obrađuje informacije o bočnom nagibu, bočnom vjetru, pretjecanju i istrošenosti cijevi, a ručno se unose informacije o vrsti metka, atmosferskom tlaku, temperaturi zraka i vrši poravnavanje sa nullom linijom. Sustav posjeduje uređaj koji kontrolira cijeli program i odobrava daljnji rad. Kad gada uoči cilj i identificira ga, cilja na njega križiće končanice i aktivira laser. Na uređaju se digitalno ispisuje izmjerena daljina. Nakon toga unose se podaci o vrsti metka kojim se gada te ostali elementi. Ukoliko je sve proteklo u redu, pristupa se gadanju.

Na modifikaciju M1 El, ugrađen je laserski CO₂ - daljinomjer, koji prema podacima posjeduje mnogo bolje osobine od dotadašnjih "solid-state" laserova, jer osigurava bolje probijanje laserskog snopa kroz dim i prašinu. Radi sa istim opsegom valnih duljina kao i termovizija, što omogućuje mjerjenje do svakog cilja kojeg gada uoči (mjerjenje velikih daljina). U okviru sustava za upravljanje vatrom, ugrađeno je i novo balističko računalo.

Zapovjednik tenka smješten je iza gadača. Posjeduje njegove duplirane komande i jednostavniji oblik ciljnog uređaja, može preuzeti kontrolu upravljanja vatrom ili samo navoditi ciljača, a zatim dalje tražiti novi cilj. Šest prizama razmještenih na vrhu kupole omogućuju mu vidno polje od 360 stupnjeva.

Punioc, ujedno i radio-operater, sjeđi licem okrenut zadnjaku topa s lijeve strane. Prilikom punjenja, pritiskom koljena na dugme otvora, otvara pregradu zadnjeg dijela kupole u kojoj je smješteno streljivo, uzima metak i puni top. Popuštanjem pritiska, pregrada se zatvara. Iako prisutnost punitelja daje veću pouzdanost i nerijetko veću brzinu punjenja topa, u odnosu na ugradnjom automata, brzinu punjenja, u ovom slučaju, ovisi o ispravnosti uređaja za otvaranje prostora sa streljivom, što koeficijent pouzdanosti svodi na automatski punjač sovjetskog T-72

Vozač se nalazi u prednjem dijelu tijela tenka u sredini. Smanjenje visine tijela tenka uvjetovalo je njegov poluležeći položaj (vožnja u borbenim uvjetima). Unatoč tome, radni prostor je odlično riješen i ne zahtjeva veća naprezanja tijekom rada. Sve komande i instrumenti su na dohvati ruke i dobro su vidljivi. Upravljačka komanda izvedena je u obliku slova T. na ručici takvog upravljača smješten je gas. Mjernač brzina je na njegovom bloku i brzine se mijenjaju palcem ruke. Upravljački mehanizam ne posjeduje kvačilo, pa nožne komande obuhvačaju samo dvije papućice kočnica: lijevu za prikočavanje i desnu za kočenje.

Upravljačku komandu i sjedalo moguće je prilagodavati prema potrebi, što jamči udobnost svakom vozaču do visine 1,75m. Od optičkih uredaja za promatranje, vozač posjeduje tri periskopa od kojih se srednji (osnovni) može zamijeniti pasivnim uredajem za noćnu vožnju s uvećanjem.

Glede što bolje pokretljivosti u tenku je ugrađena pogonska grupa koju tvori plinska turbina i automatska transmisija s četiri stupnja prijenosa za hod naprijed i dva za hod unatrag. Plinsko-turbinski motor AG-1500 proizvod je tvrtke Avco-Lycoming. Maksimalne je snage na izlazu 1104 kW i daje ABRAMSU specifičnu snagu 20,88 kW/t i brzinu (na dobrom putu) do 72 km/h. Ubrizgavanje goriva je elektronski grupirano i vrši se prema trenutnoj potrebi motora. Načelo ostvarivanja radnog ciklusa, omogućuje mu rad velike brzine obrta i daje mu golemu ukupnu snagu. Motor je mase 1000 kg, dužine 1615, širine 1015 i visine 710 mm, što ga čini znatno lakšim i gotovo dva puta manjim od standardnog tenkovskog dizel-motora.

Prema nekim podacima, posada ga, uz pomoć dizalice, može zamijeniti za jedan sat. Ova vrsta pogona ima zнатне prednosti. Brzo pokretanje u rad i pri niskim temperaturama i velika elastičnost, omogućuju puno opterećenje za kratko vrijeme i daju tenku ubrzanje 32 km/h za 8,2 s. Pored toga motor je jednostavan u uporabi, može koristiti različita goriva, hlađenje zahtjeva manji utrošak snage u odnosu na klipne (stapne) motore, smanjena je potrošnja ulja, odsustvom vibracija smanjena je buka, a njegove osobnosti omogućile su smanjenje broja prijenosa i ugradnju jednostavnije transmisije.

Za prijenos energije motora na pogon gusjenica, ugradena je automatska hidromehanička transmisija tvrtke Allison, tipa X-110-28. Riječ je o četverostepenom planetarnom mjenjaču sa blokirajućim hidrodinamičkim pri-

jenosnikom, koji omogućuje neprekidno i automatsko (bez učešća vozača) mijenjanje prijenosa i vučne snage na gusjenice, u skladu sa otporom pri kretanju tenka. To je znatno olakšalo upravljanje tenkom i umanjilo napor vozača u tijeku vožnje. Nedostatak sistema je što na neravnom zemljištu, koristi više i niže stupnjeve prijenosa, što zahtjeva veću potrošnju goriva.

Tijelo tenka povezano je s osovinama potpornih kotača gusjenica, sistemom torzijskog ovjesa, s prilagodljivim rotirajućim amortizerima, na prvom, drugom i sedmom kotaču sa svake strane. Primjenjeni sistem ostvareo je solidnu srednju brzinu kretanja i preciznost vatre iz pokreta. Dobra okretnost vozila u velikoj brzini, omogućena je brojem i veličinom potpornika. Glede iskustva s tenkova M-60, ugraden je 7 takvih kotača, umjesto prijašnjih 6. Izrađeni su od aluminijske legure, udvojeni i naliveni gumom. Presjek im je 635, a dinamički hod 380 mm. Njihovo tehničko rješenje (sigurnosne ploče sa obje strane) i konstrukcija gusjenica, sveli su mogućnost njenog ispadanja na najmanju moguću mjeru.

Sva ta rješenja dala su ABRAMSU dobre manevarske sposobnosti. Ipak primjenjeni pogonski uredaj posjeduje i znatne mane koje su uzrok njegovoj slaboj zastupljenosti. U prvom redu to je velika potrošnja goriva, koja je 15 do 20% veća nego kod dizel motora odgovarajuće snage. Kod ovog tenka iznosi 417 l na 100 km. Za nesmetan rad, potrebne su goleme količine odlično pročišćenog zraka i zahtijevaju filtere visokog stupnja pročišćavanja i velike zapremnine. Učinkovitost filtera dolazi posebno do izražaja kod korištenja tenka u zemljilišnim uvjetima za povećanom količinom prašine. Za nedavnog rata u Jezreju, upravo ta činjenica se pokazala najvećom manjom američkog ten-

DRAGAN BRAJČ

1 AT-4 se nalazi u naoružanju američkih pješačkih postrojbi

BESTRZAJNA SREDSTVA ZA BORBU NA MALIM DALJINAMA

Mobilnost i relativna lakoća rukovanja
osnovne su značajke
svremenih raketnih protuoklopnih sustava

Usvremenim koncepcijama protuoklopne borbe ručna i prijenosna protuoklopna sredstva zauzimaju relevantno mjesto jer su masovno za stupljena.

S njima se ostvaruje odlučujuća bitka protiv svremenih tenkova na malim daljinama do 1000 metara. Ova sredstva su razmjerno male težine. Raketni projektili ovih sredstava ispaljuju se iz oruđa (lansera) s ramena ili postolja. Lanseri su za jednokratnu ili višekratnu upotrebu, a imaju jednog ili dva poslužitelja. Zahtijevani brisani domet postiže se primjenom raketnog pogona ili bestrzajnog načela lansiranja. Na oruđa M3 može se gadati municijom koja se koristi za M2 i novom municijom koja se razvija:

PRIJENOSNO PROTUOKLOPNO SREDSTVO 84 mm M3 CARL GUSTAF

Svedska firma FFV Ordonance izvršila je rekonstrukciju standardne verzije sredstva 84 mm RCL Carl Gustaf M2, pa je nastala nova verzija sredstva M3.

Cijev sredstva M3 sastoji se od čelične košuljice s izvedenim žlebovima na unutrašnjoj površini i vanjske obloge od kompozita na osnovi ugljičnih vlakana. Ostali dijelovi sredstva izrađeni su od aluminijskih legura i plastičnih materijala, što je omogućilo da mu se smanji masa na 8 kg (masa oruđa M2 je 14,2 kg). Iz oruđa M3 može se gadati municijom koja se koristi za M2 i novom municijom koja se razvija:

- FFV 551... efikasni domet do 700 metara,
- FFV 469B ...efikasni domet do 1000 metara,
- FFV 441B ...efikasni domet do 1000 metara,
- FFV 545 ...efikasni domet do 2000 metara.

Za ovaj sustav je razvijen i novi projekt il's kumulativnom bojevom glavom FFV 597 namijenjen za gadanje svremenih borbenih tenkova. Projektil FFV 597 se sastoji od dva dijela, bojeve glave i stabilizatora s krilcima. U tijelu stabilizatora je ugradeni raketni motor. Pri punjenju sredstva sa zadnje strane unosi se barutno punjenje sa stabilizatorom projektila, a s prednje strane bojeva glava koja se spaja sa stabilizatorom. Raketni motor projekti-

protuoklopna borba

la FFV 597 aktivira se poslije izlaska projektila iz cijevi sredstva i povećava mu brzinu od 115 na 310 m/s. Probojnost bojeve glave je 900 mm valjanog homogenog čeličnog oklopa a praktična daljina gadaanja je 250 metara. Poračuni pokazuju da je rasipanje pogodaka na meti veliko jer je razlika između početne i maksimalne brzine projektila velika, što izaziva znatno skretanje projektila zbog bočnog vjetra. Budući da je brzina vjetra promjenjiva, veličina skretanja se mijenja, a time i slika rasipanja pogodaka.

Sredstvo 84 mm CARL GUSTAF ima optički nišan, povećanja 4 puta, a za sredstvo je razvijen i koincidentni daljinomjer. Okidač je mehaničkog tipa. Također se radi i na razvoju kompjuterske kontrole vatre s ugradenim laserskim daljinomjerom (Nd-YAG). Laserski daljinomjer ima sljedeće karakteristike:

- maksimalni dolet... 4000 metara,
- greška... 5 metara,
- trajanje baterija... 300 mjerena daljina.

PRIJENOSNO BESTRZAJNO PROTUOKLOPNO SREDSTVO AT-4

AT-4 je lako protuoklopno sredstvo za jednokratnu upotrebu namijenjeno za protuoklopnu borbu na malim daljinama. Razvila ga je švedska tvrtka FFV Ordonance.

AT-4 se sastoji od lansera s ugradenim projektilom i pogonskim punjenjem. Lancer ima cijev, mehanizam za ispaljivanje, mehanički nišan, oslonac za rame, ručicu, prednji i zadnji zaštit-

tehnički i balistički podaci

AT-4 PF 3

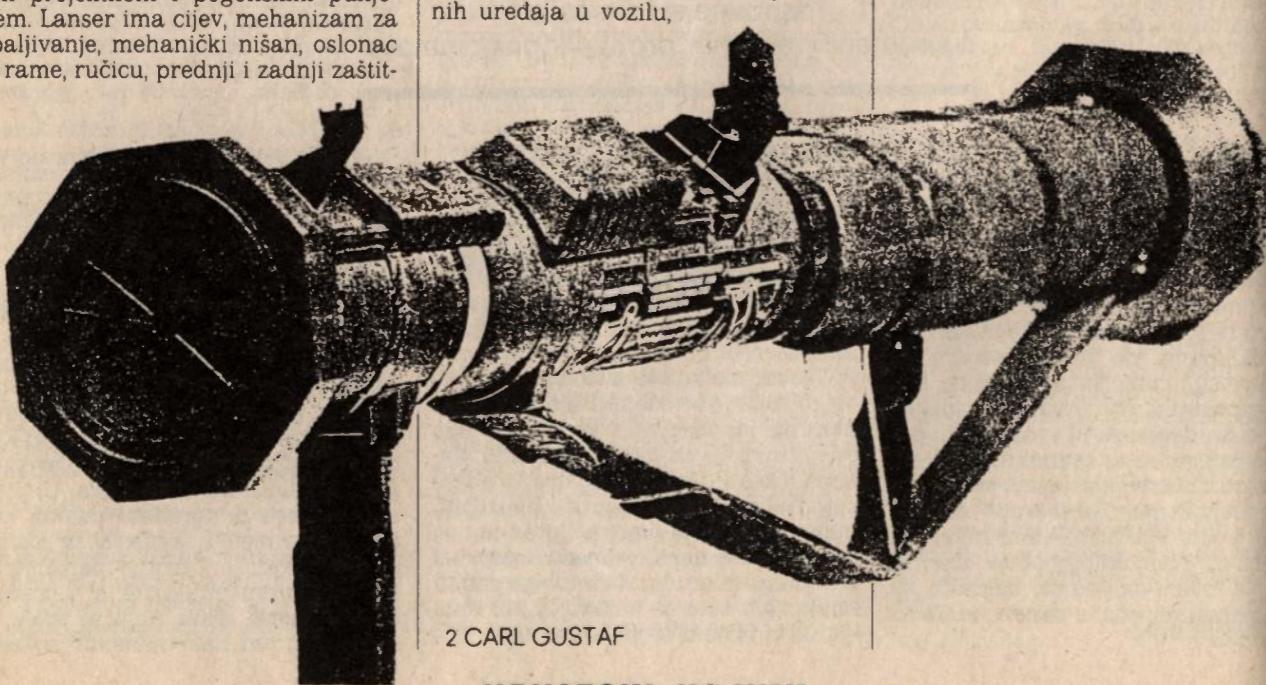
84 mm RCL

Kalibar cijevi	mm	84	60	84
Dužina oružja	mm	1000	1200	1130
Masa oružja s optičkim nišanom	kg	-	2.3	8
Kalibar projektila	mm	84	110	132
Masa projektila	kg	-	3.8	8
Masa oružja na vatrenom položaju	kg	6	12	17.5
Početna brzina	m/s	290	170	115
Maksimalna brzina na putanji	m/s	-	250	310
Vrijeme leta do 300 m	s	-	1.3	-
Probojnost valjanog homogenog oklopa	mm	450	700	900
Kut djelovanja upaljača NATO	°	-	75	-
Daljina gadaanja pokretnih ciljeva	m	300	300	250
Daljina gadaanja stacioniranih ciljeva	m	-	500	-

PRIJENOSNO BESTRZAJNO PROTUOKLOPNO SREDSTVO AT-4

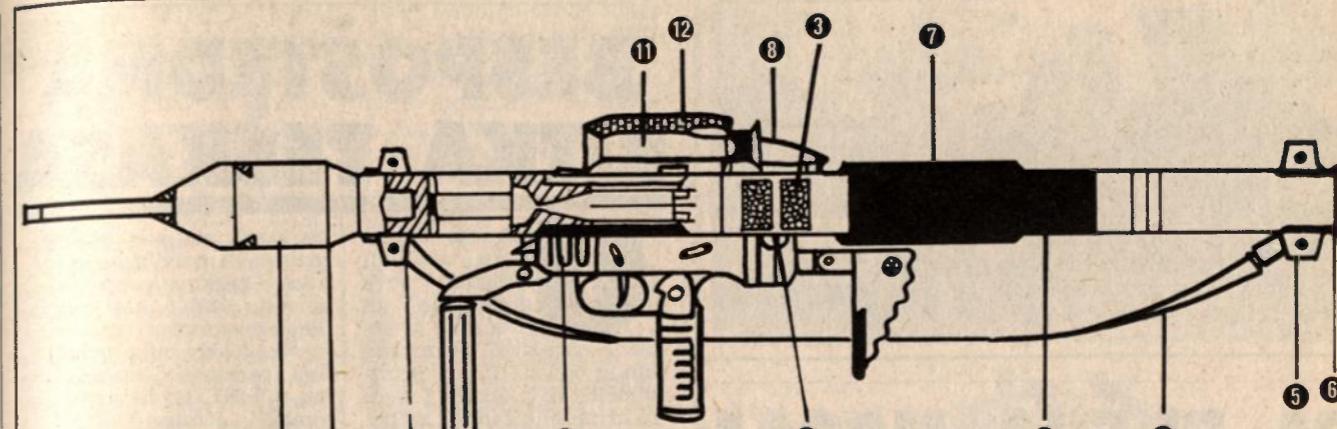
ni poklopac i remen. Cijev lansera je izrađena od plastične mase armiranu staklenim vlaknima. Bestrzajnost sredstva ostvaruje se reaktivnom silom u mlazniku koji je sastavni dio lansera. Kumulativna bojeva glava AT-4 ima dobro probojnost i povećane učinke djelovanja poslije probora oklopa, koji se očituje u:

- mehaničkom oštećenju vitalnih dijelova vozila pomoću sekundarnih komadića bojeve glave i krhotina oklopa,
- zaslijepljivanju koje izaziva jaka svjetlost, sto puta jača od svjetlosti sunca,
- jakom dimljenju unutar vozila, što smanjuje vidljivost nekoliko minuta,
- povećanju natpritiska u unutrašnjosti pogodenog vozila, onesposobljavanju poslužitelja i oštećenju vitalnih uredaja u vozilu,
- jakom vrućini koja pali municiju, odjeću i sve ostalo u vozilu. Sve navedeno uzrokuje smrtonosni učinak u pogodenom oklopnom vozilu.

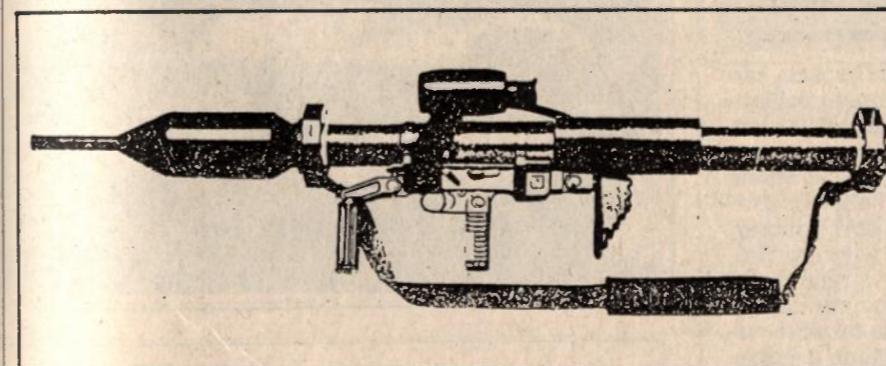
2 CARL GUSTAF

protuoklopna borba

PANZERFAUST 3, presjek

1 — cijev, 2 — projektil, 3 — barutno punjenje, 4 — udarni upaljač, 5 — zaštitnik usta i kraja cijevi, 6 — zaptivački dijelovi cijevi, 7 — zaštitnik lica, 8 — ručica za nošenje, 9 — remen za nošenje, 10 — mehanizam za ispitivanje, 11 — optički nišan, 12 — zaštitnik optičkog nišana,

deno uzrokuje smrtonosni učinak u pogodenom oklopnom vozilu.

Početna brzina projektila je 290 m/s, što omogućava uspješno gadaanje pokretnih ciljeva na daljinama 300 metara.

Probojnost projektila je 450 mm valjanog čeličnog oklopa. AT-4 je u naoružanju oružanih snaga Švedske i SAD.

PRIJENOSNO BESTRZAJNO PROTUOKLOPNO SREDSTVO PANZERFAUST 3

Protuoklopno sredstvo pješadije za borbu protiv suvremenih tenkova je PANZERFAUST 3 čiji se dijelovi (osim cijevi) koriste višekratno. Razvila ga je firma DYNAMIT NOBEL (Njemačka). PANZERFAUST 3 se sastoji od cijevi, u koju su ugrađeni stabilizator projektila s rakitetnim motorom, pogonsko pu-

njenje i kompenzirajuća masa, od mehanizma za ispaljivanje s ručicom za držanje oslonca za rame i optičkog nišana, te od bojeve glave projektila. Cijev ima metalnu košuljicu (unutarnji cijev) i oblogu od kompozita, a koristi se za samo jedno ispaljivanje. Za PANZERFAUST 3 je razvijeno više bojevih glava:

- kumulativna, kalibra 90, 110 i 125 mm,
- razorna 110 mm,
- maskirno-dimna 110 mm,
- osvjetljavajuća 84 mm.

Različite vrste bojevih glava omogućavaju uporabu ovog sustava za vatrenu podršku, stvaranje dimnih zavjesa i osvjetljavanje bojišta. Prije gadaanja bojeva se glava spaja sa stabilizatorom projektila koji je ugrađen u

cijev, a zatim s mehanizmom za ispaljivanje. Pri ispaljivanju projektil (bojeva glava sa stabilizatorom u koji je ugrađen rakitetni motor) postiže početnu brzinu od 170 m/s, a kompenzirajuća masa se izbacuje u suprotnom smjeru. Poslije izlaska projektila iz usta cijevi, aktivira se rakitetni motor koji povećava brzinu projektila na 250 m/s i omogućava da projektil za 1,3 sekunde preleti 300 m, što je učinkoviti dolet pri gadajanju pokretnih ciljeva.

Pripaljivanje dodatnog rakitetnog motora vrši se 10 m od ustiju cijevi. Bojeva glava ima na vrhu šipku koja se izvlači da bi se osiguralo aktiviranje kumulativnog punjenja na optimalnoj udaljenosti, a ujedno služi kao mehanički osigurač.

Odnos između početne i najveće brzine projektila je povoljan, pa je i skretanje projektila zbog bočnog vjetra u prihvatljivim granicama. Probojnost projektila je 700 mm valjanog homogenog čeličnog oklopa. Upaljač djeluje pri kutu udaru do 75° – kut između vertikale na oklop i putanja projektila.

PANZERFAUST 3 omogućava gadaće iz zatvorenog prostora ako su usta cijevi izvan prostorije iz koje se vrši gadaće. Ovo je vrlo značajna taktička karakteristika ovog sredstva pogotovu pri vođenju protuoklopne borbe u naseljenom mjestu.

Pri gadajanju iz zatvorenog prostora poslužitelj sredstva mora imati zaštitnu opremu.

MATO RAGUŽ

BESPOŠTEDNA BITKA TEŠKAŠA

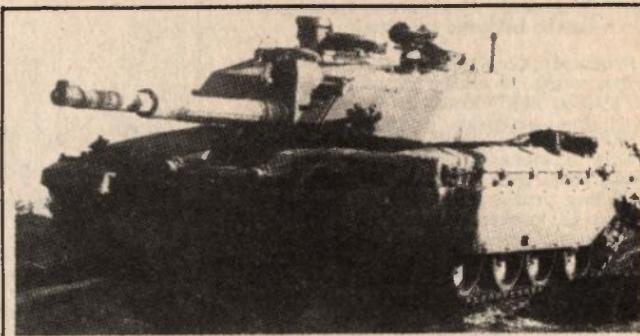
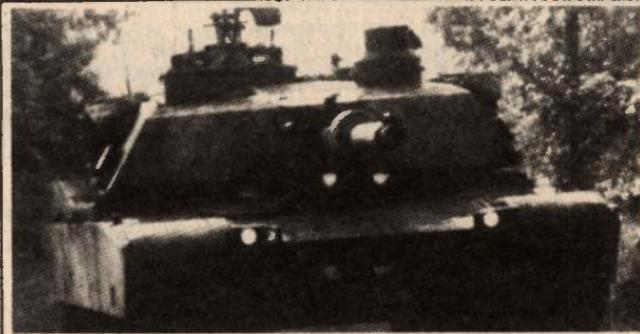
Utoku je velika bitka teških tenkova nove generacije za preostale nezaštićene dijelove europskog vojnog tržišta. Četiri proizvođača MBT (teških tenkova) primilo je zahtjev za ponudom i daljnjim informacijama od Švedskog ministarstva obrane, budući da švedska vojska zahtijeva kupnju barem 202 MBT nove generacije kao zamjenu

za zastarjele, više puta dogradnjom poboljšavane Bofors S tenkove proizvedene između 1966. i 1971. godine. Beskompromisni suparnici u ovoj teškoj bitki trebali bi biti francuski Giat Industries s MBT Leclercem, njemački Krauss-Maffei s usavršenom inačicom Leopard 2 (I), britanski VDS (Vickers Defence Systems) s MBT Challenger 2 i američki GDLS (General Dynamics Land Systems Divisi-

on) s MBT M1A2 Abrams. Krauss-Maffei i GDLS su potvrdili sudjelovanje u testovima vrednovanja i »play-off« natjecanju za osnivanje pozicije novog švedskog MBT i sklapanje prodajnog ugovora velike vrijednosti, VDS je izjavio da ozbiljno razmišlja o slanju svog MBT Challenger-a 2, dok je predstavnik Giat Industries odbio dati bilo kakav komentar. Očekuje se da se suparnički MBT podvrgnu ispitivanjima u Švedskoj u trajanju 6 do 9 mjeseci, počevši od siječnja 1993. godine. Prije početka opsežnih testiranja MBT-a u svim mogućim uvjetima, bit će zatraženo da se po jedan

MBT svakog proizvođača stavi na raspolaganje švedskoj vojsci, kako bi se njihove tenkovske posade mogle dobro upoznati i »zbližiti« sa sva četiri natjecateljska teška tenka nove generacije. Svaki MBT opsluživat će dvije kompletne tenkovske posade koje će biti nakon nekog vremena prebačene na MBT drugog proizvođača, a izmjena tenkovskih posada će u završnici omogućiti objektivnije vrednovanje pojedinog MBT-a. Pitanje da li će biti u mogućnosti pravovremeno, u potpunosti za natjecanje sposobljen primjerak vlastitog MBT-a staviti na raspolaganje švedskoj vojsci brine neke od sudionika natjecanja.

Uz šest prototipova postoji samo jedan produksijski primjerak MBT Leclerc, Krauss-Maffei posjeduje dva prototipa MBT Leopard 2 (I), od kojih samo jedan ima ugrađena sustava poboljšanja koja u potpunosti odgovaraju potrebama švedske vojske. Zadnji primjerak standardnog MBT Leopard 2 tenka bit će proizведен početkom svibnja, te se očekuje da se oko 700 Leoparda 2 pregradi u poboljšanu inačicu Leopard 2 (I). VDS raspolaže s devet

prototipova MBT Challenger 2, koji je tokom prošle godine britanska vojska naručila u većim količinama pogodnim za serijsku proizvodnju. Očekuje se da jedan produksijski Challenger 2 bude isporučen Saudijskoj Arabiji krajem ove godine

radi testiranja i vrednovanja. GDLS trenutačno koristi za finalni razvoj i ispitivanja 10 prototipova Abramsa M1A2, a u procesu testiranja sudjeluje i pet Abramsa M1A2 predserijske proizvodnje.

ŽELJKO HANICH

PA PUŠKA M82A1

Teškokalibarna puška koja je nakon uspješne uporabe u Zaljevskom ratu doživjela neočekivan marketinski uspjeh

Broj potencijalno zainteresiranih kupaca, kao i broj sklopljenih ugovora za kupnju poluautomatske puške Barrett Firearms M82A1 teškog kalibra 12,7 mm u naglom je porastu nakon njezine izuzetno uspješne operativne borbene uporabe u jedinicama USA tokom Zaljevskog rata. U prosincu 1990. godine je PA pušku M82A1 odabrao US Marinski korpus kao idealno rješenje za neke specifične zahtjeve borbene primjene: snajpersko vatreno djelovanje po radarskim instalacijama, zrakoplovima, zapovedničkim vozilima i drugim ciljevima visoke taktičke vrijednosti, kao i njeno korištenje u EOD specijalno uvježbanim timovima za uklanjanje i neutralizaciju mina i drugih eksplozivnih sredstava. Marinski korpus je kupio 125 pušaka M82A1 označenih službeno kao SASR puška specijalnog područja primjene, te je posebnim odobrenjem izvršena hitna isporuka tih M82A1 pušaka jedinicama Marinskog korpusa angažiranim u Zaljevu. Za EOD namjenu je US Army kupila 100 komada, a u USAF 35 komada M82A1, a zajedno s puškama koje je kupila SOC Zapovjedništvo specijalnih operacija se ukupni broj prodanih M82A1 pušaka penje na preko 300 komada, te je realno očekivati daljnje narudžbe za potrebe američke vojske.

Ministarstvo obrane Velike Britanije je kupilo manji broj pušaka M82A1 tokom prosinca 1990. god. za EOD timove i specijalne jedinice angažirane u Zaljevskom ratu, ali su M82A1 isporučene s kraćim spremnikom (10 metaka) jer je prigovoren da standardni spremnik (11 metaka) zbog dužine ometa precizno ciljanje u ležećem stavu. Britansko MO razmatra dodatnu kupnju pušaka M82A1 kojima se danas koriste vojne snage 17 država. Švedska vojska je naručila isporuku prvih 100 komada M82A1, a istu količinu namjerava kupiti i norveška vojska krajem godine. U toku je ispitivanje i vrednovanje puške M82A1 za potrebe francuskih oružanih snaga.

Ž. N.

DOLAR ZA TENK

Raspadajući komunizam u DDR-u rasprodao je u bescjenje vojnu opremu rasformirane Nacionalne narodne vojske

Prodani tenkovi T-55: šteta od 100 milijuna maraka?

Na dan ujedinjenja, 3. listopada 1990. službenici Bonna započinju s kontrolom stanja NVA opreme i ispitivanjima, da li su se sve radnje prije ujedinjenja odvijale u skladu sa zakonom. Ubrzo su ustanovili da je sve bilo moguće. Dolazili su trgovci oružjem različite provenijencije, a neki od njih uzimali su i robu odmah sa sobom. Istočni Nijemci ponašali su se potpuno u duhu »razoružanja«. Ubrzano su prodavali sve što se moglo, a gotov novac su trošili za pogonske troškove i plaće. Pokušaji da se dobije uvid u tu trgovinu bio je bezuspješan. Učinjen je zbog toga jedini djetovoran potez: zatvorena su sva sklađišta.

U međuvremenu službenici su registrirali 65 ugovora; većina od njih (47) iz posljednjih 8 tjedana postojanja DDR-a. Posrednici u tim poslovima zaradivali su odlično. Od kolovoza do 2. listopada ugovorena je prodaja NVA opreme u vrijednosti od 0,6 do jedne milijarde maraka; Madarskoj za 119 milijuna i Poljskoj za 207 milijuna maraka. Češkoslovačka je potpisala pismo namjere u vrijednosti 60 do 70 milijuna maraka. Oprema je

uglavnom prodavana u direktnim pregovorima, bez natječaja i uz otprilike 25 posto nabavne vrijednosti.

Posrednici u dva velika ugovora sa stranicima nisu imali sreću: Ugovor zaključen 1. listopada '90 sa »CIC International Ltd. (New York i Madrid) sadržavao je: 40 zrakoplova MIG-21, 40 MIG-23, 20 mornaričkih zrakoplova, 15 lovačkih bombardera SU-22 M4, 30 školskih MIG-21 i 8 MIG-23, 35 helikoptera, 100 rezervnih motora za MIG-23, 550 topova i haubica, 750 protuzrakoplovnih (flak) topova, 15.000 protutankovskih upravljaljivih raket, 1200 tenkova T-55, 200 tenkova T-72, 350.000 komada jurišnog oružja, 50.000 pištolja i 100.000 protuoklopnih mina.

U 25. studeni bio je dogovoren i posjet delegacije iz Pakistana, koja je trebala prisustvovati ispitivanjima tenkova T-72. Kupljena roba nije isporučena, a Bonn ne namjerava prihvati valjanost tog ugovora.

CIC (Madrid) zahtjevalo je 14. 11. 90. ispunjenje ugovora; u protivnom će doći u nepredviđene finansijske teškoće, a prijeti joj i stečaj zbog gubitka važnog kupca i poslova. Traži se i posredovanje Međunarodne trgo-

vinske komore u Parizu. Odšteti zahtjev: 150 milijuna dolara.

Pridružio im se i belgijski »BEIJ-MA Military Department (Antwerpen) s odštetnim zahtjevom u iznosu od 58 milijuna maraka. Prema ugovoru od 29. 09. 90. tvrtka je kupila uz smješno nisku cijenu između ostalog 100 T-72 s rezervnim dijelovima i streličnjem (18 milijuna maraka), 12 patrolnih čamaca (31.320 maraka), 42 helikoptera (15,3 milijuna maraka), tri remorkera za 30.000 maraka, itd. Pojedinci iz NVA pokušavali su i poslije datuma ujedinjenja prodati 100 novih NVA-Jeepa sovjetskog modela »UAS«, uz cijenu od 10.000 maraka/kom. Državno branilaštvo u Magdenburgu bavilo se još i jednom drugom pojmom: nestali su padobrani u vrijednosti od 400.000 maraka i pirotehničko streličnje u vrijednosti od 40.000 maraka.

Odjel za kontrolu takvih mutnih poslova naišao je i na veliki posao s odoroma i drugom odjećom kad je već bilo kasno. Vrijednost 2,4 milijarde maraka.

Savezna vlada brižljivo je krila sve te aferе, ali tu je ne osloboda ispunjenja svih obaveza DDR-a, koje je stvorila do trenutka ujedinjenja.

ŽELJKO MEDVEŠEK

Bioško oružje služi za vođenje biološkog rata, odnosno agresije, a podrazumijeva upotrebu patogenih mikroorganizama (bakterija, virusa, rikecija, gljivica i protozoa) s ciljem da se izazovu masovna zarazna oboljenja ljudi, životinja i bilja, slabi ratni potencijal, odnosno otpor protivnika.

Patogeni mikroorganizmi, ili njihovi tokini, koji se mogu koristiti u vojne svrhe označavaju se kao potencijalni bioški agenzi. Kad se proizvedu u određenim laboratorijskim, na određeni način (selekcija i stabilizacija sojeva), u određenim količinama i s određenom namjenom za izazivanje umjetnih epidemija, ti mikroorganizmi se označavaju kao bioško oružje, a uz sustav za njihovo prenošenje i primjenu, označava se kao bioško borbeno sredstvo.

Proizvodnja bioškog oružja, u odnosu na druga oružja, je znatno ekonomičnija, zbog čega su ga neki teoretičari nazvali kao potencijalnu atomsku bombu siromašnih.

Prema procjenama nekih američkih stručnjaka (1989. godine), na 1 km² primjenom različitog oružja za neutralizaciju žive sile koštalo bi: konvencionalnim oko 2000, nuklearnim 800, kemijskim 600, a bioškim, samo, 1 američki dolar. Te proizvoljne ocjene, bez potpune analize, odnose se na cijenu samog oružja, a ne i na sredstva i sustave za prenošenje i primjenu.

Proizvodnja bioškog oružja zahtjeva manje tehničke mogućnosti i manje kapacitete. Međutim, budući je riječ o živim organizmima, vijek trajanja mu je ograničen, način čuvanja, prenošenja i primjene složeni su i podložni brojnim utjecajima. Za razliku od ostalih oružja, pri upotrebni bioškog oružja efekt na živu silu ispoljava se sukce-

KLICE UBICE

Bacil antraksa
(mikroskopsko uvećanje)

sivno. Moguća greška u predviđanju željelog efekta mnogo je veća nego kod kemijskog oružja, jer zavisi od vanjskih uvjeta.

Za upotrebu bioških borbenih sredstava kod otvorenog napada, agresor može koristiti:

- avio-biobombe i zrakoplovne uredaje za raspršivanje (generatori aerosola, zamagljivače), topovska zrna i mine, rakete blizge i daljeg dometa kao i druga sredstva za napad punjena tekućim ili suhim preparatima bioških borbenih sredstava;
- samohodne strojeve i uredaje za primjenu kontaminaciju zraka i zemljišta;
- avio-biobombe, kontejnere, balone punjene zaraženim insektima i krpeljima.

Za prikriveni (diverzantski) napad na водне objekte mogu se koristiti jednostavna bioška borbena sredstva npr. hermetične boćice s kulturom vibriona kolere ili uzročnikom trbušnog tifusa.

Da bi se neki mikroorganizam, ili supstanca, mogli koristiti kao bioško oružje, trebaju ispunjavati određene zahtjeve. Odabiranje određenog mikroorganizma ne vršiti samo na osnovi željelog efekta, nego i prema karakteristikama mikroorganizma, s ciljem da se održi njegova sposobnost virulencije u vanjskoj sredini pod različitim uvjetima. Sve zahtjeve u potpunosti ne zadovoljava niti jedan poznati uzročnik.

Smatra se da potencijalni uzročnik treba posjedovati slijedeće osobine:

- postojano izazivanje željelog efekta,
- laka i masovna proizvodnja,
- visoka infektivnost (mala infektivna doza),
- stabilnost i sigurnost pri proizvodnji skladištenju i transportu,
- mogućnost lage primjene,
- stabilnost poslije primjene,
- mogućnost zaštite vlastitih snaga.

ŽELJKO ROMIĆ
DAUT BAJRUŠI

KIRURG S PRVE LINIJE

Doktor Branimir Vučković jedan je od mnogih koji su svojom naznačenošću na prvima linijama obrane, nastojali umanjiti gubitke i tragedije ovog rata. Dr Vučković je kirurg, zaposlen u bolnici "Sveti Duh". Uželi da razgovaramo o njegovom iskustvu i radu potražili smo ga u Zagrebu. Nadali smo se pronaći ga uključenog u svakodnevnicu mornoga života. Uprkos UNPROFOR-u, uprkos primirju, neovisnosti Republike i stalnim obećanjima svršetka rata, dr Vučkovića umjesto u operacionoj sali zagrebačke bolnice nalazimo u Metkoviću. Razlog zbog kojeg je tamo isti je onom zbog kojeg se 1. kolovoza 1991. god. našao u Petrinji.

Kada je započela agresija na Hrvatsku, obrana Domovine — kako se svi sjećamo — formirala se preko MUP-a, jedinica ZNG do današnje Hrvatske vojske... Formiranjem prvih postrojbi i sve žešćih borbi od lipnja 1991. god. — ukazala se prijeka potreba za organiziranjem sanitetskih službi pri postrojbama. Hrvatsko je zdravstvo u ratnim

okolnostima usvojilo NATO princip tretiranja ranjenika, koji nalaže kirurške intervencije što je moguće bliže prvim obrambenim linijama. Takvim načinom rada znatno se smanjuju mogućnosti komplikacija i gubitaka života za vrijeme nesigurnog i dugog transporta do bolnice. Dok sve postrojbe Hrvatske vojske nisu u svoje okvire uvrstile i u potpunosti organizirale sanitetske epipe, na ratištima Hrvatske su djelovale mobilne kirurške epipe. Jedna od takvih je i kirurška ekipa bolnice "Sveti Duh". Uz dr. Vučkovića kao kirurga, u timu se nalazi anestezilog, instrumentarka i tehničar za anesteziju. Borbenoj liniji se privlače ambulantnim vozilom koje svojom opremom zadovoljava status male operacione sale i u kojem se mogu tretirati primarni kirurški zahvati.

Ratno iskustvo dr. Vučkovića započinje 1. kolovoza 1991. god. u Petrinji i nažalost ne prestaje do danas. Za vrijeme boravka u Petrinji, ambulantno je vozilo — bijelo s ozнакom Crvenog križa — bilo jasna i zanim-

RATIŠTA

Ijiva meta neprijateljskih napada. Pri jednom takvom je bilo i oštećeno. Nakon trijedna tim dr. Vučkoviću zamijenio je ekipu u Hrvatskoj Kostajnici. Dnevno je prosječno zbrinjavano petnaest do dvadeset ranjenika, od kojih šest sedam teško ozlijedenih. U jednom od bezočnih neprijateljskih napada oštećena je bolnica i ranjenici su povučeni u Jasenovac. Krajem rujna nakon kratkog odmora u Zagrebu kirurški je tim raspoređen u Novskoj.

Dr. Vučković se nerado sjeća tog razdoblja. Ostavlja gorak trag. Tim je bio smješten u bolnici. Novska je bila u okruženju, napadana sa svih strana. Dnevno su naši borci dopremali u bolnicu i po šezdeset ranjenika-boraca, civila i djece. Kirurške epipe i dalje imaju posla. Mira niotkud. Herceg Bosna krvavi, a Hrvatska nije ni prestala. Metković je na samoj granici. Ranjenih ima, mrtvih ima i nigdje kraja. Kad se pojavit će "plava nada" mira, pomolili smo se za kraj, ali do tog kraja i dalje se nižu žrtve.

ANDRIJANA ŠEŠO

AGRESOR NAPADA ZABRANJENIM ORUŽJEM

Daleko od svake uljublene svijesti pobjeđjela jugoarmija gazi sve uzuse međunarodnog prava

Nakon kazetnih i napalm bombi agresorske vojske sve češće koristi i rakete s kazetnim punjenjem iz VRB "orkan" također zabranjene međunarodnim konvencijama. Kao što se očajnik lovi za slamku, tako i jugoarmija sve češće koristi oružja zabranjena Ženevskom konvencijom ili nekim drugim međunarodnim propisom. Najnoviji slučaj zabilježen je ovih dana na koj što je neprijateljsko zrakoplovstvo za branjenjem kazetnim bombama napalo branitelje Kupresa, Tomislavgrada i okolnih mjeseta u Hercegovini te Metković u dolini Neretve.

Ali to je samo posljednji slučaj u poduzem nizu sličnih napada započetom skoro na samom početku rata. Naime, agresorska vojska je osamdesetih godina kupila velike količine kazetnih bombi, u svijetu poznatih kao "cluster" bombe, jer su na svjetskom tržištu oružja nakon zabrane njihovog korištenja bile znatno jeftinije od ostalih. Kazetne bombe poznate su, naime, kao jedno od najnemanjih oružja.

KAZETNE RAKETE IZ ORKANA

Uz kazetne, poznate još i iz rata u Sloveniji, neprijateljska vojska je često koristila napalm i fosforne bombe, a kada im ni one nisu pomogle izvukli su iz svog arsenala nova zabranjena oružja. Tako su sredinom ožujka u napadima na okolicu Kaštela i na selo Muč i Konjsko, blizu Splita, po prvi puta koristili raketu iz višečijevnog raketnog bacaca M-87 "orkan", koji se proizvodi u travničkoj tvornici "Bratstvo". Radi se o oružju koje je, po narudžbi Iraka, razvijala vojna industrija bivše Jugoslavije. "Orkan" ima 12 cijevi i može gadati rafalno i pojedinačno. Kalibar raket je 262 milimetra, dužina je 4,2 metra a težina 390 kilograma dok je bojna glava teška 25 kilograma. Domet mu je najmanje pet a najviše 50 kilometara. Postoje tri tipa bojnih glava: prvi s 30 protutovskim minama, drugi 300 kazetnih bombica od kojih svaka sadrži 420 čeličnih kuglica i treći s 288 protupješadijskih mina, popularnih "pašteta".

ŽELJKO BUKŠA

Kazetne bombe, koje su korištene u napadu na mjesta u okolini Splita, imaju dvojak sustav aktiviranja. Neke se aktiviraju mehanički, pri padu na zemlju, a druge naknadno, pomoći kemijskih upaljača pod topinski utjecajem. Takve su, očito korištene i kod prvog napada na selo Muč kada su od njih poginuli 14-godišnji dečak Jure Blažeković i jedan pripadnik Hrvatske vojske više osoba je ranjeno. Naime, rakete za "orkan" s kazetnim punjenjem rasprskavaju se 200 do 400 metara prije cilja pri čemu iz bojne glave rasipaju male opasne mine koje su često opasnije nego one punjene eksplozivom.

NE DIRAJTE RASUTE BOMBICE

Stručnjaci iz Glavnog stožera upozoravaju da se neke vrste takvih bombica mogu aktivirati već od vibracije tla, kada im se čovjek približi na desetak metara, dok se druge aktiviraju same, ovisno o uredaju za tempiranje. Zato se uništavaju ili snajperskim hicima iz zaklona i s udaljenosti od najmanje 50 metara, ili to rade pirotehničari posebnim napravama s također sigurne udaljenosti. Zato takve bombe ne treba dirati niti im se približavati, nego treba obilježiti područje na kojem su pronadene i odmah obavijestiti pirotehničare kako bi žrtva bilo što manje.

Predstavnici Glavnog stožera naglašavaju da je uporaba takvih oružja, uz kazetne i napalm bombe, bojne otrove i ostala bioška i kemijska oružja, zabranjena Ženevskom konvencijom koju je 10. listopada 1980. godine potpisala i Jugoslavija, što znači da obvezuje i jugoarmiju. Ta su oružja zabranjena i u napadima na vojnike, a pogotovo na civilne, gdje su naročito učinkovita i opasna. Zato Hrvatska vojska redovito prikuplja dokumentaciju i dokaze o uporabi zabranjene oružja i redovito ih dostavlja predstavnicima Europske zajednice i Ujedinjenih naroda, od kojih se očekuje da kazni učestvuju na kršenju međunarodnih propisa. Jer to znači na što je sve spremna jugoarmija, ako joj se ovakvi očiti slučajevi kršenja medunarodnih konvencija progledaju kroz prste.

Hrvatska ligaška natjecanja su u većini športskih grana, ako ne već završena, a ono barem prilično poodmakla. To je prijeda da se kaže ponešto o onome što su donijela ova prva hrvatska nacionalna prvenstva.

Vratimo li se na njihov početak, prijetit ćemo se izrečenih očekivanja športskih djelatnika, igrača, navijača, sudaca i svih onih zaljubljenika u sport koji su s neskrivenim ushićenjem dočekali pokretanje ovih natjecanja. Sva su se ova nadanja sažimala u jednom: nasuprot izopačenostima i lopovluku koji su sačinjavali zakulisje bivših jugoslavenskih športskih zbivanja, željelo se potaknuti natjecanje prožeto športskim poštanjem i čašcu, takmičenje s jednakim šansama za sve takmice u kojem će nepristranost jedničkih ligaških institucija vratiti gledateljstvu vjeru u športsku pravednost.

MANJE OD IGRE

I doista, obilazeći naša športska površta mogli smo se uvjeriti da je dobar dio želenoga dosegnut. Ponajprije smo se lišili one nekoč neizbjježne navike da prije nego pronademo sjedalicu na tribini pogledamo koju su boje navijačkih reviziteta oko nje. Danas više nije nimalo »riskantno« kad vas navijački zanos nakon kakvog zgoditka podigne na noge, pa makar i svi ostali ostanu zakovani za sjedalice. Dočekali smo da »mali« klubovi pobiju velike, da oni moćni imaju neke »primjedbe« na sudjenje, da jedan nogometni sudac nazove telefonom klub kojem je sudio i da se ispriča jer je, pogledavši snimku utakmice, ustanovio da je pogriješio — dakle, sve ono što je u odnosu na ona jugoslavenska prvenstva prava novost.

No, ratna je zbilja u svojoj neprirodnosti i izokrenutosti donijela jednu posevnu neuobičajenu nepriliku. U nametnutom ratu, kad je nacija zbijena u odlučnosti da se obrani domovina, i kad su spontano zanemarene sve naše poseve prirodne raznolikosti i nepodudaranja, dogodilo se da takav ugodač počne nagrizati osnovna načela natjecateljskog športskog duha.

Pogledamo li televizijska izvješća s nogometnih utakmica, vidjet ćemo kako u razgovoru s novinarom igrač poražene momčadi gotovo oduševljeno čestita pobjedniku na zasluzenoj pobjedi (kao da je poražen od brazilske reprezentacije, a ne od ekipe koja je tek malo ili nimalo bolja od njegove), dok pobjednički igrač iznalazi neka opravdanja za poraz suparnika, tješći

ga tako na način koji promašuje okvir dobrog ukusa. Sta tada može pomisliti okorjeli navijač nego »gdje su sad ona jugoslavenska prvenstva kad naš igrač ne bi dozvolio ni da ga kameraman uhvati u isti kadar sa suparnikom poslije utakmice, a kamoli bi mu još čestito što ga je pobjedio.«

Polako, polako...

Želja za pobnjem uz korištenje svih mogućnosti da bi se ona postigla — to nije samo zahtjev nezadovoljnika s tribine, već i osnovni smisao športa kao natjecanja. Zato navijač hoće poslije poraza vidjeti srdite izraze lica svoje momčadi jer jedino u takvom odsustvu ravnodušnosti nalazi mogućnost da se nešto promijeni. Naime, nije sasvim točno da se »onaj tko gubi ima pravo ljutiti«, već je to prije njegova obaveza kao onoga tko, po definiciji, želi pobjedu. Stoga se može s pravom kazati da je ona športska taština (koja nalaže da pobedu nad »boljim« od sebe shvatimo kao puk samorazumljivost, a poraz od »boljeg« kao splet okolnosti koji se »ne smije« nikad više ponoviti) upravo nuždan sastojak športskog duha.

Kad već te natjecateljske želje nedostaje dobrom dijelu naših igrača, a katkad i čitavim momčadima, onda pomislimo da se tako nešto dogodilo i navijačima. No, takav zaključak bi se teško mogao prihvati. Možda na prvi pogled izgleda proturječno, ali počesto se čini da su navijačke skupine vjernije klubovima i od igrača samih. Kako je kod pravog navijača riječ o nekoj vrsti zaljubljenika, koji se, kao i bilo koji zaljubljenik, ne može otregnuti kad on hoće, tako navijači ostaju vjerni klubovima i onda kad se već jasno vidi da oni te vjernosti nisu dostojni.

Namjesto shvaćanja kako je to upravo ohrabrujuća činjenica (naime, kad nam klubovi, prije svih — nogometni, nisu gotovo ni po čemu europski, dobro je da bar navijačke skupine jesu)

dio našeg športskog javnog mnenja se sablažnjava nad sitnim ispadima. Ne uspijevajući se oslobođiti neukusne navike iz godina koje su za nama da se sa svih javnih mesta djeluju na neki način »odgojno«, naši športski izvjestitelji pomino bilježe sve verbalne doskočice navijačkih grupa. Tako se od neke navijačke insinuacije glede seksualnih sklonosti protivničkog igrača ili trenera dade načiniti »dogadaj«. Nastupajući čistunski prema takvim povicima (koji nisu nikakva neobičnost čak ni u parlamentima europskih država) takvi kreatori javnog mnenja očituju potpuno nerazumijevanje športske kulture. Ona je, naime, sazdana dobrim dijelom na emocijama, strastima i uopće »nerazboritostima«, kao i sami pojma igre na koji se oslanja.

Bez ove strasti (točnije: pobjedničke strasti tj. upravo žudnje za pobjom) nijedna športska priredba više nema svoj iskonski smisao. Ako već naši nogometari mnju da neriješen rezultat (po mogućnosti nula-nula) održava jedinstvo nacije u ovim sudbonosnim ratnim zbivanjima, onda športski natjecateljski duh treba sačuvati barem među gledateljstvom.

Kad lopta padne na pamet

Svakom pravom športskom navijaču je jasno kako ga njegov bijeli, plavi ili kakav god šal označava kao sudionika devedesetminutne iluzije koju on ne želi nipošto izbjegći. Kad se potom nadu Hajdukovac i Dinamovac (kažem »Dinamovac« jer od nazivka HASK — Gradske ne umijem načiniti odgovarajući gramatički oblik) s puškom u ruci braneci domovinu, tada će im klupska pripadnost doista biti zadnja stvar koja bi ih mogla razdvojiti.

VEDRAN KUKAVICA

TJELOVJEŽBA I ŠPORT U HRVATSKOJ VOJSCI

U Zagrebu je održan okrugli stol o temi »Športska znanost u funkciji jačanja psihofizičke pripremljenosti vojnika i časnika HV«

Udionici okruglog stola bili su predstavnici znanstvenih, športskih i proizvodnih organizacija i institucija te predstavnici Ministarstva obrane iz GSHV.

Okrugli stol otvorio je i prisutne pozdravio mr. Petar Garaj. Potom je voditelj okruglog stola, mr. Mladen Fijember, iznio u uvodnom izlaganju ciljeve i zadaće tog znanstvenog skupa. Sukladno temi, predloženo je nekoliko znakovitih teza za raspravu u svezi utvrđivanja programa za razvijati i održavanje temeljnih funkcionalno-motoričkih sposobnosti vojnika, zatim pronalaženje odgovarajućih mjernih instrumenata za procjenu zajedničkih i specifičnih psihofizičkih sposobnosti, te izvannastavne športsko-rekreacijske aktivnosti u funkciji održavanja psihofizičkih sposobnosti vojnika i unapređivanje kvalitete življjenja u HV.

Po predloženim temama iznijeti su stručna i metodički dobro uobičljena izlaganja.

U diskusijama je cijelovito elaboriran niz korisnih prijedloga za operacionalizaciju pojedinih pitanja. Posebno je istaknuta potreba znanstvenog pristupa pri provedbi zadaća u svezi programa tjelesnog vježbanja, organiziranja, planiranja i realizacije športsko-rekreacijske aktivnosti i poboljšanja ujeta življjenja u HV.

Glede podizanja stručnosti i sposobnosti izvođača tjelesnog vježbanja, u postrojbama HV, podržan je prijedlog za formiranje Športske čete HV. Njenim formiranjem predloženo je uporaba sredstava športskih klubova u mjestima gdje su vojarne kao i davanje na uporabu, športskim klubovima, sadržaja i opreme u vojarnama.

Na kraju je rečeno da u daljnje promišljanje i stvaranje modela za planiranje, organiziranje i provođenje tjelesnog vježbanja i športsko-rekreacijskih aktivnosti u HV treba uključiti sve znanstvene i druge potencijale FFK Zagreb i športskih organizacija, zatim spoznaje i iskustva modernih svjetskih armija, kao i naša stečena ratna iskustva. Na taj način slijedjeni, športske znanosti, vojne vještine i visoke psihofizičke sposobnosti športa, omogućuju izobrazbu hrvatskih vojnika i časnika primjerenu potrebama HV.

M. F.

PRLJAVI IGRAJU PRLJAVO

U početku se pretjerano ne podnose, ali nakon što zajedno produšito i resešto postaju nerazdruživi prijatelji. Tako u vrstu odnosa doveli su do savršenstva Nick Nolte i Eddie Murphy u filmu »48 sati«. Willisovog crnog kompanjona u »Prljavima« glumi Damon Wayne, u Americi vrlo popularan kao televizijski komičar. Neki kritičari su primijetili da Wayne svoju prvu filmsku priliku nije iskoristio kao, recimo, Eddie Murphy, no pored tako raspoloženog Brucea Willisa teško je biti naročito primijećen.

MARINA DIMITIĆ

Bruce Willis je neizbjeglan. Nakon »Umri muški 2«, »Vatrometa taštine«, »Hudson Hawk«, »Ubojnih misli« i »Billija Bathgate« evo ga opet, sada u filmu »Prljavi igraju prljavo« (»The Last Boy Scout«). Iako su neki od njegovih posljednjih projekata zarađili relativno malo novaca — »Hudson Hawk« je čak proglašen najlošijim filmom u 1991., dok je Willis bio jedan od vodećih kandidata za titulu najlošijeg glumca — producenti, čini se, i dalje vjeruju u moć njegova šarma. S pravom, jer u film »Prljavi igraju prljavo« Bruce Willis je ponovno u najboljoj formi. Budući da se tijekom karijere specijalizirao za uloge sarkastičnih i tek prividno grubih muškarčina, uloga privatnog detektiva Joa Hallenbecka u »Prljavima« bila je kao stvorena za njega. Hallenbeck je jedan od onih vjećih gubitnika: detektivski posao mu ne ide baš najbolje, gubi na kocki, žena ga varala, a trinaestogodišnja kćerka prezire. Ali jedan naizgled bezazlen detektivski poslič promjenit će sve. Striptizeta koju Hallenbeck mora zaštititi upletena je u vrlo mutne poslove čije konce vodi politička elita Los Angelesa. Nakon što nesretnu striptizetu izrešetaju pred njegovim očima, Hallenbeck i djevojčin momak, inače propali igrač američkog nogometnog kluba, kreću u potragu za njezinim ubojicama. Usput će raskrinkati mrežu ucjena, korupcije i sportskog kriminala, dignuti u zrak nekoliko automobila, upucati hrvpu zločestih momaka, da bi na kraju iz cijele frke izšli kao pobednici. Stoviše, nevjerna Hallenbeckova žena ponizno moli muža za oprost, a kćerka opet u tatici vidi jedino heroja. Scenarij pun klišaja, ali i izuzetno duhovitih replika, djelo je trenutno »naj-naj« holivudskega piscu Shanea Blacka. Black je ime stekao kao autor predloška za film »Smrtonosno oružje«, pa nije čudno što je oko scenarija za »Prljave« nastala prava jagma među velikim studijama. Režije se prihvatio filmski zanatlija Tony Scott (»Glad za krviju«, »Top Gun«, »Dani grmljavine«) i bez prevelikog filozofiranja napravio solidan akcioni triler. Naravno, s puno pirotehničkih trikova, jurnjave automobila i nasišja svake vrste, baš po ukusu današnje publike. U američkom filmu često rabljena formula »crni i bijeli komički zajedno u akciji« iskoristena je i u »Prljavima«. Joe Hallenbeck i Jimmy Dix udružuju se da bi istražili striptizetinu smrt.

JAZZERI ZA HRVATSKE

Miljenko Prohaska,
veteran hrvatske
jazz scene

Jazz-glazbenici u želji da daju obol u obrani Hrvatske bili su u velikoj »dilemi« kako se postaviti uključiti u obranu, te angažirati aktivnostima koje su nastale zbog potrebe da se u ovom okrutnom ratu protiv hrvatske baštine i kulture ne zatre hrvatska kulturna tradicija. I u razgovoru s velikim hrvatskim jazz-glazbenikom Miljenkom Prohaskom koga se još svi sjećamo kako dirigira najpoznatijim hrvatskim rock i pop glazbenicima u pjesmi, odnosno skladbi »Moja domovina«, budi se u meni opet taj slogan, ta sententia hrvatskih umjetnika. »Moramo se boriti za tradiciju«, jer samo stalnim održavanjem raznih kulturnih događanja i priredbi se moglo i na taj način doprinjeti sveukupnoj borbi za neovisnost Hrvatske. Govori mi maestro Prohaska i o poznatom Big-bandu Glennie Millera koji je za vrijeme II. svjetskog rata bio Big-band američke vojske, i propovjedao mnoge fronte posjećujući američke vojниke, napose im dižući vojnički moral.

N. H. V

na prvim linijama fronte. I tako je iz cistog prkosu došlo do angažiranja dječjaka Jazz kluba Zagreb, te su stvoreni Ratni dani Jazza održani u prosincu 1991. u Zagrebu u Hrvatskom glazbenom zavodu. U tome su sudjelovali domaći hrvatski jazz-ensemble, ali je došao i jedan manji jazz-ensemble iz Graza, pa su ratni dani postali i međunarodni. Tom prilikom je na inicijativu gospa Mladenca Mazura i Branka Kralja osnovan ZAGREB WAR JAZZ STARS sastav. Misao je bila da glazbenici u tom sastavu budu veterani rata. Svi su oni, naime, doživjeli i drugi svjetski rat, pa su i u ovom oslobodilačkom ratu za neovisnu Hrvatsku htjeli dati svoj zaseban veteranski doprinos. Ansambl sačinjavaju sve odredom dojeni hrvatske jazz-scene: Ozren Depolo (saxofon, klarinet, sopran — sax), Marijan Domic (trublja), Boris Benini — bubnjevi, Dražen Boić — glasovir, Miljenko Prohaska kao voda — bas, a pošto u sastav zbor obveza nije ušao Damir Dičić, došao je naknadno Julije Njikoš — keyboard. Našla se u ovom sekstetu grupa prijatelja i glazbenika, te je stvoren ratni repertoar, tako da je grupa zazvučala nešto drukčije od standardnih jazz poimanja. »ZAGREB WAR JAZZ STARS« su se u ovom ratu, prema rečima Miljenka Prohaska, na neki način glazbeno povezali, tako da su održali i koncerte u dvorani »Lisinski«, te snimali za HRTV, a posebno Miljenko Prohaska ističe nastup na velikoj reviji jazz-a »ZAGREB '92«. Naime, poznato je da su zagrebački jazz-glazbenici bili uvijek vrh europske jazz scene, što naravno nije odgovaralo drugovima iz Beograda i Novog Sada, pa je ovom revijom jazz-a Zagreb postao glavno jazz središte u suverenoj državi Hrvatskoj, što je i uvijek bio i u bivšoj Jugoslaviji. Djelatnost JAZZ kluba Zagreb ide i prema tome da se jazz popularizira i u drugim gradovima Hrvatske, pa su tako na reviji jazz-a nastupali i jazz glazbenici iz Vinkovaca, Osijeka, Bjelovara, Varaždina, Rijeke. Miljenko Prohaska naglašava da je velika stvar pojavljuvanje takvih ansambala i iz drugih posebno napačenih hrvatskih gradova. Prohaskina je zasebna želja da održi jazz koncerete našim hrvatskim vojnicima, jer i medu njima ima sigurno i onih koji vole i prate jazz. Na završetku ovog teksta gledam plakat najava nastupa velikih jazz glazbenika u Zagrebu i Hrvatskoj; modern jazz — kvartet, legendarni Dizzy Gillespie, Woody Herman, Quincy Jones. Šezdesetih godina je baš Miljenko Prohaska sa zagrebačkim jazz kružom razbio famu u ondašnjoj Jugoslaviji da je jazz strana glazba, a od tada mnogi jazz glazbenici, a posebno Amerikanci radi dolaze u Zagreb i Hrvatsku na zajedničke nastupe s hrvatskim jazz glazbenicima. Još jedan poziv: »Dragi hrvatski vojnici, ako volite jazz, javite se na adresu Jazz klub Zagreb, Berislavićeva 9, jazzari vam odmah dolaze na frontu.«

N. H. V

DVIJE VARIJANTE SPRINGSTINIZMA

Energični »boss« još uvijek nije umoran

Punih pet godina Bruce Springsteen je izbivao sa scene. Nakon izuzetnog albuma »Tunnel Of Love« iz 1987. godine, inspiriranog najviše bračnim i osobnim problemima, autor i pjevač kojeg su odavno proglašili »budućnošću rock and rolla« povukao se daleko od očiju i ušiju javnosti i uz pomoć svoje nove supruge Patti Scialfa pokušao povratiti poprilično uzdrmani unutrašnji mir i napuniti svoje kreativne akumulator. Nema sumnje, Patti mu je u tome izuzetno pomogla, moglo bi se reći da je postala njegov »elane vital«, pa je »boss« povratak na scenu obilježen dvama, veličanstvenim albumima, »Human Touch« i »Lucky Town«, koji bjelodano promoviraju Springsteenov novi optimizam i potvrđuju da njegova emocijama natopljenja poetika još uvijek nije izgubila ništa od svoje prvotne snage i privlačnosti. Postoje različita nagadanja o tome zašto je Bruce Springsteen istovremeno objavio dva albuma, slično kao i »Guns N' Roses« prošle godine (»Use Your Illusions I i II«). Oni zlonamjerniji smatraju da je u pitanju samo ubrzanje ugovornih obveza prema izdavaču kako bi »boss« što prije mogao promjeniti diskografsku kuću. Suprotno tome, oni dobromanjerniji pojavu ovih albuma objašnjavaju »bossom« hiperprodukcijom uvjetovanom petogodišnjom šutnjom i pritom uočavaju određene stilске nijanse u njegovu rukopisu koje bi se na jednom, jedinstvenom (pa bio to i dvostruki) albumu doimale umjetnički poprilično nategnutim. U svakom slučaju, »boss« je na ova albuma u izvrsnoj formi. »Human Touch« i »Lucky

NEVEN KEPESKI

Sa slikopisnog platna u zbirke: vjerne replike Colta, konfederalističke kape i kopče remena

VOJNICI DIVLJEG ZAPADA

Western slikopisi u nas prikazivani kasnih pedesetih godina, kao da su se dijelili na vrlo uzbuđljive i dosadne. Ne zbog glumaca, jer napokon jedini pravi kauboj je bio i ostao John Wayne, već zbog sudjelovanja Indijanaca s jedne i konjice s druge strane. Slikopisi u boji u kojima su crno-bijelo oslikani likovi kartića, gradskih moćnika negativaca i revolveraša obično uličnim dvojima po tko zna koji put dokazivali kako dobro mora pobijediti, nerijetko razvodnjeni crmakanjem glavnog junaka s kakvom crvenokosom i pješavom ljetopicom kojom se irsko podrijetlo čitalo već iz ušiju nisu se mogli usporediti sa slikopisima u kojima se opisivalo američki gradanski rat, naseljavanje Zapada i borbe protiv Indijanaca. Ukratko, zanimljiviji su bili slikopisi u kojima su se pojavljivale uniforme.

Prvi su poticaj dale uniforme koje su sudjelovale u opsadi Alama a konačno znatiželju pobudile jedinice sjevernjaka i južnjaka. U prvi mah, ovi su potonji bili malo »dosadniji« jer su im uniforme bile sive (a možda i zato što su u svakom slikopisu već unaprijed bili osudeni na propast), ali sjevernjaci su pljenili našu pozornost i razvili ljubav koja traje: ljubav prema kapama koje nijedna vojska nikad neće htjeti ni moći oponašati, ljubav prema dvjema nijansama tamno i zeleno plave boje, prema dočasničkim oznakama na rukavima koje su i danas u neku ruku zaštitni znak američke voj-

ske, prema jedinstvenim časničkim oznakama na ramenima koje stoje okomito na one općenito prihvaćene diljem svijeta, i osobito prema oružju kojim su se služili.

»Bog je stvorio sve ljudje jednakima, a onda je Samuelu Coltu posloša rukom da neke učini malo manje jednakima.« Ovakom se krilaticom reklamirala najpopularnija pučaljka svih vremena od milja zvana »colt«, a puška vinčesterka jedva da je popularnošću zaostajala za njim.

Sve je to na umu imala i talijanska tvrtka »Mondial Market« koja već godinama zgrće novac upravo na ljubavi prema »kaubojskim vojnicima«, generacije rodene odmah iza rata koja danas u srednjim godinama ima i dovoljno novca da materijalizira svoje djecačke snove: hit su joj vjerno izradene kopije mornaričkih i konjičkih revolvara (jednake dimenzije, svi detalji, jednaka težina, sve je jednako samo se iz njih ne može pucati), kapa, oznaka činova i struke, pojaseva i kopči i zapravo sve onog što spada u »militaria«. Dakako, na tržištu se mogu naći i originalni ali cijene su nekoliko puta više. Mnogi su skupljači pribjegli solomunskom rješenju: u zbirku stavljuju originalne komade uniformi i replike oružja. Tvrte poput »Mondiala« ne nude samo opremu »Divlje zapade« već mnogo više, ali to je pak priča za lude koji su u svojoj skupljačkoj zaljubljenosti specijalizirali druga područja.

JURICA MILETIĆ

MAGNUM

Spojavom magazina »Magnum«, ili kako u podnaslovu lista piše »prve hrvatske revije za oružje i streljivo«, može se reći da su ljubitelji oružja, streljaštva i militarije tek u demokratskoj Hrvatskoj dobili legitimitet svojih hobija. Naime, u nekadašnjoj su Jugoslaviji takvi interesi, barem što se Hrvata tiče, od nadležnih državnih službi redovito proglašavani u manjoru — sumnjivima. Jer, znalo se »bre«, tko se takvim hobijima smije baviti.

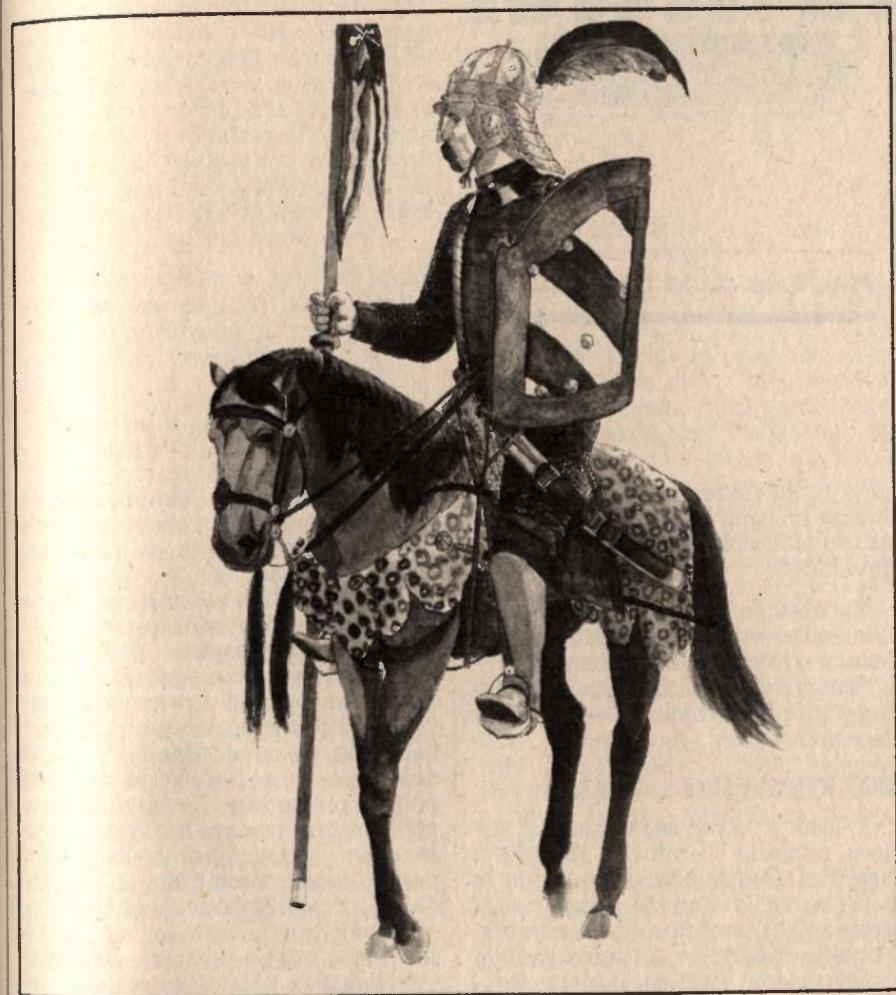
Grafička oprema revije »Magnum« i kvaliteta ponudjenog štiva neuporediva je sa sličnim nakladničkim pokušajima u raspadnutoj Jugoslaviji. Riječ je o konceptijski osmišljenom magazinu koji svojom kvalitetom dostiže slične nakladničke tiskovine u Europi i svijetu, čime kristalno zrcali visoku uljudbenu svijest podneblja u kojemu je nastao za razliku od niske razine kulture oružja u listovima koje smo do jučer bili prisiljeni pratiti. Jer dovoljno je prelistati beogradske magazin »Metak« ili »Oružje«, pa da se uvidi idolatrijski odnos prema naoružanju (mitski opisi oružja i uporaba atributa ljudskih osobina u predstavljanju oružja).

Takovih gluposti u »Magnumu« nema. Prema riječima glavnog i odgovornog urednika gospodina Tihomira Kovačevića — prva hrvatska revija za oružje i streljivo primjerena je teškom vremenu u kojem živimo i želji uredništva da i o tom na žalost (sic!) neizbjegljom području našega života progovori stručno i svakom pristupačno, da pouči, objasni i zorno pokaže». Doista. Tako već u prvom broju ovog magazina možemo između ostalog, pročitati iscrpan prikaz talijanskog pištolja Beretta M 92 S, zatim kvalitetan članak o pištoljskim streljivima specijalne namjene, te opći stručni prikaz unutrašnjobalističkog procesa u okviru kojeg je posebno obrađen metak 9 mm, popularni Luger. Prilog o militariji jedan je najboljih dijelova lista i za magazin od pedesetak stranica, neobično je opsežan. Uz ostale teme zanimljiv je članak o otkupu sablje Bana Jelačića. »Magnum« također prati aktualnosti iz športskog streljaštva, međunarodnih izložbi oružarstva, a tu je i redovna rubrika o zanimljivostima svjetske oružarske industrije.

Oružje domovinskog rata u Hrvatskoj obradeno je u nekoliko članaka prvog broja »Magnum«-a od kojih će prikaz prve hrvatske strojnice »Zagi 91« svakako ponajviše potaknuti buduće čitatelje ovog lista da ga potraže na kioscima.

V. R.

HUSARSKI KAPETĀN IZ 16. STOLJEĆA

Obrambeni ustroj ostataka Hrvatskog kraljevstva postupno jača pod rukovodstvom Habzburgovaca koji su se još na Cetinskom saboru obvezali

držati u Hrvatskoj 200 pješaka, 200 konjanika te izdržavati još 800 konjanika kojima će zapovijedati hrvatski plemići. Broj unajmljenih hrvatskih konjanika varirao je zavisno od ratne opasnosti. U obje krajine, Hrvatskoj i Slavonskoj, njihov broj se polovinom 16. st. kretao između 600 i 700. Sačuvani su vrlo precizni izvještaji o njihovoj placi, broju, zapovjednicima, a i propisi o njihovoj opremi. Tako se 1558. godine, kao zapovjednici konjanika u Slavonskoj krajini, spominju: Ljudevit Karačin, Ivan Oršić, Tomo Salay, Stjepan Turopolczy i drugi. Oni su zapovje-

dal konjičkim jedinicama koje su brojile od 11 do 80 konjanika. Izvori ih nazivaju kapetanima, dok se sami konjanici nazivaju husari.

Radilo se o dobro opremljenim vojnicima čija je oprema i oružje »morala zadovoljiti određeni standard. Prema propisima iz 1538. i 1578. godine svi su morali imati, ili oklope, ili pancire, te kacige i štitove. Izgled tih hrvatskih husara bio je sasvim sličan izgledu madarskih, pa i poljskih husara, a nastao je miješanjem elemenata evropske i turske vojne kulture.

Na našoj ilustraciji prikazan je jedan bogato opremljen husarski kapetan iz polovine 16. st.

Njegova sablja je raskošni primjerak hrvatske sablje iz polovine 16. st. kakvih je sačuvano nekoliko primjeraka, u muzejima, u Budimpešti, Beču, Drezdenu i Varšavi. U Hrvatskoj ne postoji niti jedan primjerak učuvane hrvatske sablje iz čitavog 16. st. Postoje jedino iskopine nadene u rijekama, mahom u Kupi, ali one su u lošem stanju i manjkave.

Ispod kolana, s lijeve, ili s desne strane, husari su nosili mač za probijanje oklopa koji je imao usko trobrido, ili četverobrido sječivo. Takvi mačevi su imali raznolike rukohvate, od kojih su neki nalikovali rukohvatima hrvatskih sabalja, neki su imali križnicu u obliku brojke 8, a poznat je i tip s vrlo velikim zakrivljenim krakovim križnicama za koje se u starom inventaru arsenala u Grazu kaže da je »Croatische Wehr«. U narodnim pjesmama to oružje nazivaju šiš odnosno »corda kolankinja«.

On ukašu sedla husari su nosili buzdovan, nadžak, ili sjekiricu. I to oružje je prije svega namijenjeno borbi protiv oklopjenog protivnika, osobito nadžak koji je i prikazan na našoj slici. Husari su nosili i dugo kopje s malim željeznim vrhom jednostavnog oblike. Na kopje su redovito vješali raznobojne zastavice, uglavnom s dva trokuta kraka, na kojima su se nalazili heraldički ili religiozni simboli.

Husarski oklop bio je znatno lakši od istodobnih zapadnoevropskih konjaničkih oklopa. U pravilu se sastojao od naprsnog i na lednog dijela kojima se katkad dodavao i dio za zaštitu bedara. Naprsni i naledni dio izrađeni su radi veće gipkosti od nekoliko medusobno povezanih lamelarnih dijelova. Veliki broj takvih oklopa sačuvao se u arsenalu u Grazu, ali i drugdje. U nas su sačuvani jedino njihovi ikonografski prikazi na plemićkim nadgrobnim spomenicima.

Kaciga koju nosi naš konjanik, poznata je pod nazivom šišak, a pod tim imenom spominju je i naši povjesni izvori, pisani na kajkavskom narječju. Taj izraz je još živ u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i označava šiju i tjeme glave. Šišak je inače orientalnog podrijetla, ali je brzo prihvaćen u srednjoj Evropi, a kasnije proširen i po zapadnoj Evropi.

Štit je drveni, ima osebojan oblik tipičan za husarsku konjicu, a bojan je žarkim bojama u vidu dijagonalnih greda. Te grede se toliko ponavljaju na brojnim ikonografskim prikazima da očito nemaju heraldički značaj već se radi o uobičajenoj dekoraciji.

Konjska oprema odaje turske utjecaje. U Poljskoj i Madarskoj sačuvan je znatno broj vrlo raskošnih sedala, ukrašenih poludragim kamenjem: nefritima, rubinima, tirkizima i drugim. Čest je i stremen turskog oblike poput onoga na našoj slici. Po uzoru na turske delje, husari, a naročito njihovi kapetani, kitili su se perjem i zvierskim kožama raznih vrsta. Omiljena je bila leopardova koža koja se prebacivala preko tijela konja. Ta živopisna oprema nije imala samo ukrasni značaj, već je i psihološki djelovala na protivnika.

TOMISLAV ARALICA

HRABRI HRVATSKI RATNICI

Hrvatska ratna povijest (IX.)

Poslije pada Siska u ruke Turaka, o kojem smo pisali u prošlom broju našeg lista, nastavili su se sukobi protiv osvajača s istoka. Velikih borbi bilo je u Hrvatskoj 1594. godine, kada je veliki vezir Sinanpaša poveo 200.000 boraca u rat protiv »ostatka ostataka« ugarsko-hrvatskog kraljevstva. U to je doba karlovačkim kapetanom imenovan Juraj Lenković, koji ima velike zasluge u obrani središnje Hrvatske i Slavonije.

U svom su nadiranju, hrvatske čete koje su se okupile oko Zagreba, protjerale Turke iz Siska, kako bi potom zauzele Hrastovici i opsedale Petrinju. U ruke Hrvata dospjela je i Petrinja, pa su oni pod zapovjedništvom Juraja Lenkovića pošli prema Bihaću, ali Bihać nisu uspjeli osvojiti.

Petrinja je 1595. godine opet, na kratko, pala pod Turke, ali su je 24. rujna osvojili Hrvati koje je vodio banski namjesnik Ivan Drašković. Žestokih sukoba bilo je i oko Klisa, kojeg su uskoci uspjeli zauzeti 8. travnja 1596. U pomoći im je došao i Juraj Lenković s njemačkim vojnicima i senjski biskup, ali su taj utvrđeni grad, poslije višemesečnog vojevanja, ipak osvojili Turci. Iste su godine hrvatske postrojbe željele zauzeti i Kostajnicu, ali im nije pošlo za rukom. Značajna je i bitka koja se odigrala 19. i 20. rujna 1596. kada je kršćanska vojska porazila turšku, što

ju je vodio Hodaverdipaša. Dakako, u sklopu kršćana borili su se i Hrvati, a zapovjedali su im Juraj Lenković i Ivan Drašković.

Na kraju šesnaestog stoljeća došlo je i do velike seobe Srba i Vlaha, pravoslavaca, u hrvatske zemlje. Između 1597. i 1600. godine velik broj pravoslavaca doselio se u Slavoniju i druge dijelove Hrvatske.

BOJ KOD VELIKE KANJIŽE

Početak krvavog sedamnaestog stoljeća, obilježili su ratovi s Turcima u Ugarskoj. Godine 1600. i 1601. vode se borbe za Veliku Kanjižu, koja se nalazi sjeverno od Varaždina. Tu su se borile i hrvatske postrojbe, s banom Ivanom Draškovićem, knezom Jurjom Zrinskim i Franjom Baćanjem na čelu. Kanjiža, koja ima velik strateški značaj, zapovjedao je prijašnji senjski kapetan Juraj Paradeiser s posadom od 2000 vojnika. Raspolažao je i hrvatskim četama što ih je vodio Ivan Kovacić.

Zbog velikog značenja Kanjiže, sabrana je moćna kraljevska vojska za njegovu obranu i to pod hercegom Filipom Emanuelom Mercoeurom. On je iz pravca sjevera pošao prema Kanjiži s 15.000 boraca. 6. listopada 1600. na Muri se spojio s Hrvatima, te s kranjskom vojskom generala Herbersteina. U tom je trenutku kršćanska vojska

brojila 25.000 vojnika. Nastupali su prema Turcima i došli do njihovog tabora. Tada su ih Turci napali, ali su kršćani odbili sve napade.

Nevolja je bila u činjenici što se kršćanska vojska našla u stupici. Turki voda Ibrahimpaša okupirao je okolne putove, onemogućujući protivničkoj strani dovod provijanta i streliča. Stoga je u kršćanskoj vojsci zavladala glać, pa do odlučne bitke nije ni došlo, nego su se oni 13. i 14. listopada povukli prema Muri. Rezultat te neuspješne ratne operacije bio je pad Kanjiže, koju je zapovjednik Paradeiser predao turskim vojnicima 20. listopada, ali uz uvjet slobodnog odlaska.

Padom Kanjiže, koja je postala turški vilajet, bila su otvorena vrata prema Hrvatskoj i Štajerskoj, i dalje prema Beču. Stoga su europski državnici shvatili opasnost koja prijeti srcu Europe, te su okupili novu vojsku za zauzeće Kanjiže. Došla je sa svih strana, uz kraljevsku vojsku u kojoj su bili hrvatski kopljanci, sudjelovali su i snage iz Toskane, Mantove, Španjolske, kao i papinska vojska. Kršćanska je vojska taj puta brojila oko 20.000 boraca, a oko Kanjiže je zauzela položaj 20. rujna 1601. Ponovno je zapovjednik bio Mercoeur. No, u obranu Kanjiže pohitao je veliki vezir Džemidži Hasan, s vojskom od 50.000 ljudi. Do odlučnog boja između njegove i kršćanske vojske došlo je 15. listopada 1601. Veliki

vezir bio je potučen, pa se s ostacima vojske morao vratiti u Srbiju, ali glavni cilj nije postignut. Kanjižu kršćani nisu uspjeli nanovo preuzeti.

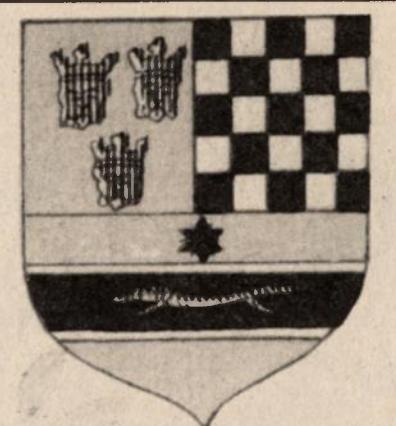
HRVATI U TRIDESETOGODIŠnjEM RATU

Prije negoli se osvrnemo na ulogu hrvatskih vojnika u strašnom i pogibeljnem tridesetogodišnjem ratu, a koja nije bila mala jer su se Hrvati u njemu masovno borili, valja objasnit i tadašnji položaj hrvatske države. Poglavit je važno sagledati njezin geopolitički položaj i značaj, kako bi nam borbe i ratovi protiv Turaka, koje smo prethodno opisivali, bili posve jasni.

Zapravo, najbolje je da oris položaja Hrvatske na početku sedamnaestog stoljeća preuzmememo od vrsnog hrvatskog vojnog povjesničara dr. Slavka Pavičića.

»Hrvatska je početkom sedamnaestog stoljeća pod slabim turškim pritiskom. Turci su našli na najžilaviji otpor »ostatka ostataka« na suženim granicama, oko kojih se brani srce Hrvatske, na Uni i Kupi, pa do morske granice i na istočnoj granici sadašnje Hrvatske oko Koprivnice i Križevaca do Drave. Hrvatska je s dviju strana obuhvaćena, s juga i istoka. Turci je nadkriliše i sa sjevera, kad su zauzeli Veliku Kanjižu. Sva je sreća bila, da je sjeverozapadna granica Hrvatske bila otvorena. Time je uspostavljena trajna veza s Kranjskom i Štajerskom, s unutrašnjo-austrijskim zemljama, koje sudjeluju u obrani uže Hrvatske, braneci time i svoje granice i svoje gradiće. Na sjeveru Hrvatsku štite tvrdi gradovi Varaždin grad grofova Erdödyja, Čakovec i Zrin, jake kule moćnih knezova Zrinskih, koji su u šesnaestom stoljeću zastupani od Nikole Šubića Zrinskog, a u sedamnaestom stoljeću od Nikole Šubića Zrinskog, mladeg. I brojni drugi članovi te obitelji bili su medu prvima branitelji i vojničke vode Hrvatske, piše dr. Slavko Pavičić u njegovoj znamenitoj knjizi »Hrvatska ratna i vojna povijest i prvi svjetski rat«.

Ali, vratimo se tridesetogodišnjem ratu, u kojem su Hrvati bili ratnici, ili časnici do ranga pukovnika ili zapovjednika brigade, a to je bio Juraj Zrinski. U tom je ratu »naš narod bio samo pomoćno oružje, kao neki mač u ruci tudinaca«, kako to piše dr. Pavičić, a boriли su se na strani cara Ferdinanda II.

Hrvatski državni grb iz 16. stoljeća

rijeku Neckar, provalili u grad i napravili prolaz carskim trupama.

Grof Wallenstein unovačio je, početkom tridesetih godina sedamnaestog stoljeća, znatan broj hrvatskih mladića u carsku vojsku, koji su se borili u tridesetogodišnjem ratu. Godine 1623. došlo je do bitke na rijeci Laabi i kod grada Dessau, gdje Wallenstein obilno koristio hrvatske borce. Dvije godine kasnije, u lipnju 1625. postavio je i grofa Isolania za pukovnika hrvatske konjičke pukovnije, ojačavši pukovniju s 1500 Hrvata. Kasnije im se priključuju i Juraj Zrinski i Franjo Orehovečki, pa je general Wallenstein 1626. imao na raspolaganju pet hrvatskih pukovnija. Iste je godine, 18. prosinca, u dobi od 28 godina zagonetno i naglo umro knez Juraj Zrinski u Požunu.

Narednih se godina Hrvati bore u Ugarskoj, te u Njemačkoj. Dvije hrvatske pukovnije sudjelovale su u zauzeću Göttingena, a hrvatsko je konjištvo potuklo dansko u bitci kod sela Lutte. Hrvatske snage tjeraju i grofa Mansfelda, koji je kroz Bosnu pokušao pobjeći Mlečanima. Pod vodstvom generala Wallensteina sudjeluju u borbama za Mecklenburg, osvajaju gradove Wismar i Rostock, te se bore protiv Švedana. Nakon pada Wallensteina, bore se pod zapovjedništvom Isolania kod Brandenburga i Frankfurta. U bici kod Magdeburga 8. ožujka 1631. proslavili su se na sličan način kao u bici Heidelberg, jer su opet na konjima preplivali Laabu.

Hrvati su sudjelovali u svim većim bitkama do kraja tridesetogodišnjeg rata. Čak se smatrao da su oni smarnuli i švedskog kralja Gustava Adolfa, ali je to opovrgnuto. Najviše su se boriли u Češkoj i Njemačkoj. Od hrvatskih velikaša, uz nabrojene, u tridesetogodišnjem ratu sudjelovali su i Nikola Zrinski, kanonik Juraj Ratkaj, Petar Zrinski, Stjepan Bogdanić i drugi. Rat je okončan 1647. godine, a do tada se hrvatska vojska već proslavila u čitavoj Europi.

Iz tog razdoblja potječe i običaj postavljanja hrvatskih dvorskih straža, udomaćen na nekim europskim dvorcima. Primjerice, saski knez Johann Georg II osnovao je 1656. godine posebnu jedinicu »Kurfürstliche Kroaten Leibcomagnie zu Ross«, koja je bila posebna dvorska garda.

(Nastaviti će se)

DUBRAVKO GRAKALIĆ

AUTOR: DR. ZVONIMIR KUPRIĆ	VRŠITELJ NAUCNIH POKUSA	POMOĆNIK ZUPNIKA/ MNOŽI	BAKTERI- JA SPIRA- LNOG OBLOKA	VRSTA VISOKIH BIJELIH OBLOKA	ODABRA- NO DRU- ŠTVO	RADO- SLAVA ODMILA	ZAŠTITA OD NAPA- DA IZ ZRAKA	ENGLSKA POP- FJEVA- CICA TI- KARAM
IZVADAK IZ NEKOG DJELA								
NAJSITNIJ A KRVNA ŽILA								
MUŠKO IME GRČ. PODRIJE- TLA								
ČUPATI PERJE PERUŠATI								
PROPE- LER					UGO TOGNAZZI			
STARIE ZEMUJI- SNE MJERE					SVEĆANA SVEUČIL Dvorana			
INDIJ				VROSTA ZEMLJA- STE BIL- KE VER- BENA	BURIMA	AZEMINA ODMILA		
MISUTELJ					DIO RIKE U PREGIBU	PULS		
ŠPANJOL- SKA			RASKOŠNE ZGRADE					
			STARO- RIM. VRAC					
ISPOSTA- VA, POD- RIJUZNICA	STVAR, CIN ISTE VRIJEDNO- STI	NJEMAČKI FIZICAR, ARTHUR.	PROKLJ- JALI JECAM	PETI DIO ČEGA	OGULIN	NAIZGLEĐ ITALIJA		
SUDRUG, ŠKOLSKI DRUG				KORTEŠ				
SPOJ GLAVE S TRUJOPOM				SKLADBE ZA VJEZ- BANJE				
POKAZA- TELJ								
"VOLT"	NEBRIGA, NEHAT	TOČKA NA SUPROT ZENITU						
		STANIČJE						
SREDSTVO PROTIV VIŠKA KI- SELINE U ZELJU								
ALBANS- KA NOV- ANA JEDI- NICA								
ČEŠKI TRKAČKI ŠAMPION ZATOPEK								
CITAT								
VRSTA RASPR- NOG PR- OJEKTILA								

LINIJA FRONTE

HRVATSKI INFORMATIVNI CENTAR

Teslina 16, 41000
Zagreb Tel: 041/427-730, Fax: 041/450-700

KARTE

ETNIČKE, GEOGRAFSKE I PROMETNE KARTE
Hrvatske i Bosne i Hercegovine

KNJIGE I ČASOPISI

Hrvatska i Hrvati
Povijesne karte Hrvatske
Hrvatska — Vinkovci / slike rata
Rat protiv Hrvatske: Kronologija agresije
Hrvatska: Bolnice na nišanu
Warikatura Croatica
Croatian Medical Journals

VIDEO VRPCE

1. Vukovar — Dubrovnik — Novska — Vinkovci — Šibenik
2. Hrvatska i Hrvati — Razorena baština
3. Razorene hrvatske crkve — Kolone smrti — Djeca u ratu
4. Istina o Hrvatskoj — Dubrovnik krajem 1992.
5. Stradanje Židova u Srbiji 1941—1945

DRUGE PUBLIKACIJE, POSTERI

Nudimo Vam širok izbor pisanog i video materijala na stranim jezicima i po pristupačnim cijenama. Upoznajte prijatelje i znance u inozemstvu s Vašom domovinom i istinom o ratu protiv nje.